

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta
za gradbeništvo
in geodezijo

Jamova cesta 2
1000 Ljubljana, Slovenija
<http://www3.fgg.uni-lj.si/>

DRUGG – Digitalni repozitorij UL FGG
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

To je izvirna različica zaključnega dela.

Prosimo, da se pri navajanju sklicujete na bibliografske podatke, kot je navedeno:

Golob, G., 2014. Analiza katastrske rabe v k.o. Šentrupert - od Franciscejskega katastra do danes. Diplomaska naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo. (mentorica Lisec, A., somentor Čeh, M.): 63 str.

Datum arhiviranja: 03-09-2014

University
of Ljubljana

Faculty of
Civil and Geodetic
Engineering

Jamova cesta 2
SI – 1000 Ljubljana, Slovenia
<http://www3.fgg.uni-lj.si/en/>

DRUGG – The Digital Repository
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

This is original version of final thesis.

When citing, please refer to the publisher's bibliographic information as follows:

Golob, G., 2014. Analiza katastrske rabe v k.o. Šentrupert - od Franciscejskega katastra do danes. B.Sc. Thesis. Ljubljana, University of Ljubljani, Faculty of civil and geodetic engineering. (supervisor Lisec, A., co-supervisor Čeh, M.): 63 pp.

Archiving Date: 03-09-2014

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta za
*gradbeništvo in
geodezijo*

Jamova 2
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon (01) 47 68 500
faks (01) 42 50 681
fgg@fgg.uni-lj.si

UNIVERZITETNI ŠTUDIJSKI
PROGRAM GEODEZIJA
SMER GEODEZIJA

Kandidat:

GREGOR GOLOB

**ANALIZA KATASTRSKE RABE V K.O. ŠENTRUPERT -
OD FRANCISCEJSKEGA KATASTRA DO DANES**

Diplomska naloga št.: 962/G

**ANALYSIS OF CADASTRAL LAND USE IN
CADASTRAL COMMUNITY OF ŠENTRUPERT FROM
THE FRANZISCEAN CADASTRE UP TO THE PRESENT**

Graduation thesis No.: 962/G

Mentorica:

izr. prof. dr. Anka Liseč

Predsednik komisije:

prof. dr. Bojan Stopar

Somentor:

asist. dr. Marjan Čeh

Član komisije:

doc. dr. Miran Kuhar

Ljubljana, 02. 09. 2014

STRAN ZA POPRAVKE

Stran z napako

Vrstica z napako

Namesto

Naj bo

IZJAVE

Podpisani Gregor Golob izjavljam, da sem avtor diplomskega dela z naslovom »Analiza katastrske rabe v k. o. Šentrupert – od franciscejskega katastra do danes«.

Izjavljam, da je elektronska različica v vsem enaka tiskani različici.

Izjavljam, da dovoljujem objavo elektronske različice v repozitoriju UL FGG.

Ljubljana, 20. 8. 2014

Gregor Golob

BIBLIOGRAFSKI – DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK

UDK: 528.44(497.12)(497.4)(043.2)
Avtor: Gregor Golob
Mentor: izr. prof. dr. Anka Lisec
Somentor: asist. dr. Marjan Čeh
Naslov: Analiza katastrske rabe v k. o. Šentrupert – od franciscejskega katastra do danes
Tip dokumenta: diplomsko delo – univerzitetni študij
Obseg in oprema: 63 str., 9 pregl., 21 sl., 9 pril.
Ključne besede: franciscejski kataster, raba zemljišč, katastrska občina, zemljiški kataster, kmetijska zemljišča, Šentrupert, prostorske analize

Izvleček

V okviru diplomske naloge smo analizirali spremembe katastrske rabe zemljišč v katastrski občini Šentrupert na podlagi podatkov franciscejskega katastra in novejših evidenc rabe zemljišč. Teoretični del naloge vključuje opis ključnih značilnosti franciscejskega katastra in pregled zakonodaje, ki se nanaša na podatke o rabi zemljišč. V analitičnem delu smo analizirali sistem ledin v času nastanka franciscejskega katastra ter proučevali spremembe parcelne strukture, primerjali pozidavo in na splošno rabo zemljišč med stanjem na začetku 19. stoletja po podatkih franciscejskega katastra in današnjim stanjem. Razvidno je, da današnje zbirke zemljiških podatkov o rabi zemljišč niso tako dobre, kot bi pričakovali, ker niso primerno vzdrževane oziroma je sama zasnova zbirk prilagojena drugim potrebam (ne katastrskim). Kljub temu lahko za študijsko območje zaključimo, da se za kmetijstvo uporabne površine in pašniki zaraščajo, obdelane njive pa postajajo travniki. Na podlagi naloge smo ugotovili, da ima franciscejski kataster zgodovinsko vrednost za vsako državo, saj je primeren za različne analize stanja prostora v času njegovega nastanka.

BIBLIOGRAPHIC – DOCUMENTALISTIC INFORMATION AND ABSTRACT

UDC:	528.44(497.12)(497.4)(043.2)
Author:	Gregor Golob
Supervisor:	assoc. prof. Anka Lisec, Ph.D.
Co-advisor:	assist. Marjan Čeh, Ph.D.
Title:	Analysis of cadastral land use in cadastral community of Šentrupert - from the Franziscan cadastre up to the present
Document type:	Graduation thesis – University study
Notes:	63 p., 9 tab., 21 fig., 9 ann.
Keywords:	Franziscan land cadastre, land use, cadastral community, land cadastre, agricultural land, Šentrupert, spatial analysis

Abstract

In this diploma thesis we have studied changes of the cadastral land use in the cadastral community of Šentrupert based on land use data from the Franziscan land cadastre and current data on land use in the area. The theoretical part of the thesis includes a brief presentation of the Franziscan land cadastre and an overview of the legislation, related to land use data. In analytical part, the field names system in the Franziscan land cadastre has been analysed. Furthermore, the changes of land plots' structure has been studied, and the built-up areas and land use in general has been compared between the situation in the beginning of the 19th century as recorded in the Franziscan land cadastre and current situation. It has been shown, that the current land use data are not of as high quality as it is expected, due to insufficient update or the concept of databases is adjusted to other needs (non-cadastral). Nevertheless, for the study area it can be concluded, that the agricultural land in use and pastures are becoming overgrown, fields are getting meadows. On the basis of our study we can further conclude that the Franziscan land cadastre has an important historical value for every country, since it is appropriate for different analyses of spatial situation in the time of its formation.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici izr. prof. dr. Anki Lisec za vodstvo in svetovanje pri izdelavi diplomske naloge ter somentorju asist. dr. Marjanu Čehu za nasvete in komentarje.

Zahvaljujem se svoji in Metini družini za podporo, pomoč in zaupanje.

Meta, hvala ti za neskončna valovanja motivacije v pravih trenutkih in potrpežljivost na najini poti!

Beno, Gregor in Tadej, hvala vam za zabavna študentska leta!

Hvala!

Kazalo vsebine

1	UVOD	1
1.1	Namen in vsebina diplomske naloge	3
2	RAZVOJ ZEMLJIŠKIH EVIDENC	4
2.1	Stare civilizacije.....	4
2.2	Srednjeveški urbarji.....	5
2.3	Popisni katastri v Habsburški monarhiji	5
2.4	Franciscejski kataster.....	6
2.5	Kataster v obdobju Jugoslavije	9
3	PODATKI O RABI ZEMLJIŠČ V ZEMLJIŠKEM KASTASTRU V SLOVENIJI	11
3.1	Raba zemljišč v franciscejskem katastru	11
3.2	Katastrska raba v obdobju Jugoslavije	13
3.3	Pravilnik za katastrsko klasifikacijo zemljišč PzKKZ (1979)	14
3.4	Pravilnik o vodenju vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru iz leta 1982	19
3.5	Navodilo o uvedbi novih katastrskih kultur v zemljiško katastrski operat (1983)..	22
3.6	Priročnik za vzdrževanje katastrskega operata lastninsko davčnega dela zemljiškega katastra (1984)	23
3.7	Zakon o evidentiranju nepremičnin, državne meje in prostorskih enot (2000).....	28
3.8	Zakon o evidentiranju nepremičnin (2006).....	31
4	PODATKI KMETIJSKEGA MINISTRSTVA O DEJANSKI RABI ZEMLJIŠČ	32
4.1	Zajem dejanske rabe zemljišč	32
4.2	Interpretacijski ključ.....	33
4.3	Določitev dejanske rabe na parcelo.....	33
4.4	Primerjava najmanjših površin za zajem dejanske rabe 2002–2013.....	35
5	PODATKI IN METODE DELA	37
5.1	Podatki	37
5.2	Metode dela	38
6	REZULTATI IN RAZPRAVA	43
6.1	Analiza ledin v k. o. Šentrupert.....	43
6.2	Analiza katastrske rabe v k. o. Šentrupert po podatkih franciscejskega katastra	45
6.3	Analiza parcelne strukture v k. o. Šentrupert	47
6.4	Analiza pozidave med letoma 1824 in 2013	50
6.5	Analiza sprememb rabe 1824–2013 na podlagi primerjave franciscejskega katastra z dejansko rabo 2013	52
6.6	Razprava.....	56

7 ZAKLJUČEK	58
VIRI	60

KAZALO PREGLEDNIC

<i>Preglednica 1: Lestvice katastrskega dohodka za katastrski okraj Celje v EUR/ha preračunano iz DIN/ha* ...</i>	19
<i>Preglednica 2 : Razvrstitev zemljišč v katastrske kulture in pripadajoče šifriranje .....</i>	20
<i>Preglednica 3: Šifrant dejanske rabe zemljišč za leto 2013.....</i>	34
<i>Preglednica 4: Primerjava minimalnih površin za zajem 2002 - 2013.....</i>	35
<i>Preglednica 5: Vrste rabe in posplošitev .....</i>	45
<i>Preglednica 6: Vrste rabe zemljišč k. o. Šentrupert .....</i>	46
<i>Preglednica 7: Primerjava katastrskih rab med 1824 in 2013 ter usklajena kategorija (lasten prikaz).....</i>	53
<i>Preglednica 8: Povečanje ali zmanjšanje posamezne vrste rabe 1824-2013 v ha (lasten prikaz) .....</i>	53
<i>Preglednica 9: Matrika sprememb vrst rabe – 48 kombinacij v hektarih (lasten prikaz) .....</i>	54

KAZALO SLIK

Slika 1: starodavna karta mezopotamskega sveta (Medmrežje 1)	4
Slika 2: sklep (levo) in odločba (desno) o preimenovanju vrste rabe (Pristovnik et al., 1984, str. 165, 167)	24
Slika 3: primer uvrstitve plantažnega sadovnjaka v vrste rabe (Pristovnik et al., 1984)	25
Slika 4: Primer uvrščanja v katastrsko kulturo (Pristovnik et al., 1984)	26
Slika 5: Primer uvrščanja v katastrsko kulturo (Pristovnik et al., 1984)	26
Slika 6: Primer uvrščanja v katastrsko kulturo (Pristovnik et al., 1984)	26
Slika 7: Primer uvrščanja v katastrsko kulturo (Pristovnik et al., 1984)	27
Slika 8: Primer uvrščanja v katastrsko kulturo (Pristovnik et al., 1984)	27
Slika 9: Primer uvrščanja v katastrsko kulturo (Pristovnik et al., 1984)	27
Slika 10: Primer uvrščanja v katastrsko kulturo (Pristovnik et al., 1984)	28
Slika 11: Obrezani listi franciscejskega katastra, sestavljeni v mozaik (lasten prikaz)	38
Slika 12: Umestitev katastrske občine Šentrupert (lasten prikaz)	39
Slika 13: Rezultat vektorizacije - skupek poligonov (lasten prikaz)	40
Slika 18: Primeri primerjave parcelne strukture	49
Slika 19: Delitev parcel 1824-2013 (lasten prikaz)	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Slika 20: Primerjava količine objektov 1824-2013	52
Slika 21: Površine v zaraščanju po podatkih dejanske rabe 2013	56

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

ARS	Arhiv Republike Slovenije
DOF 5	Državni ortofoto načrt merila 1 : 5000
DTK 25	Državna topografska karta merila 1 : 25.000
GERK	Grafična enota rabe kmetijskih zemljišč
GURS	Geodetska uprava Republike Slovenije
MO	Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (2012–)
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije (nekdanje)
MKO	Ministrstvo za kmetijstvo in okolje Republike Slovenije (2012–)
TTN5	Temeljni topografski načrt merila 1 : 5000
TTN10	Temeljni topografski načrt merila 1 : 10.000
ZK	Zemljiški kataster
ZKP	Zemljiškokatastrski prikaz

1 UVOD

Pojem zemljišče je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (v nadaljevanju SSKJ) razložen kot *»omejen del zemeljske površine«* (SSKJ, 2013). Zemljišča, ki so z vidika življenjske dobe človeka praviloma trajne nepremičnine, in vode skupaj tvorijo celoto našega planeta. Zemljišča so osnova našega bivanja in naš vsakdan je tesno povezan z življenjem na njih. Ker so dobrine, ki so pomembne za naš obstoj, tesno povezane z zemljišči, je toliko bolj pomembno, da vzpostavimo dober sistem upravljanja zemljišč. Sistem upravljanja zemljišč je dobra naložba v naše bivalno okolje, saj preprečuje, da bi se viri izkoriščali nesmotrno, to pa bi lahko privedlo do poškodb okolja in vsesplošnega pomanjkanja. Vloga geodezije pri upravljanju zemljišč je velika, saj le ta v okviru geodetske dejavnosti zbira podatke in vodi evidence, ki omogočajo celovito upravljanje s tem primarnim virom (Ferlan, 2005).

Kataster je po SSKJ *»uradni popis določene stvari in objektov na določenem območju in načrt njihove razporeditve ter zemljišč glede na obliko, obseg, kakovost, kulturo, posestništvo«* (SSKJ, 2013). Torej gre za zbirko podatkov o nekih stvareh, razporejenih glede na neko lastnost. Poznamo več vrst katastrov, vendar nas tokrat zanima zemljiški kataster. Ta skupaj z zemljiško knjigo predstavlja temeljno evidenco o zemljiščih v Sloveniji (Mlakar, 1990).

Zakon o evidentiranju nepremičnin (v nadaljevanju ZEN) iz leta 2006 opredeljuje zemljiški kataster kot zadnje stanje vpisanih podatkov o zemljiščih vključno z listinami, ki omogočajo zgodovinski časovni pregled upravljanja z zemljišči. ZEN pa opredeljuje tudi osnovno enoto zemljiškega katastra – zemljiško parcelo. Zemljiški kataster je s strani države posodobljen informacijski sistem, ki običajno vključuje geometrijski opis zemljiške parcele (meja, površina), lastnika, morebitnega upravljavca, podatek o dejanski rabi zemljišča, o zemljišču pod stavbo ter podatek o boniteti zemljišča. Zemljiški kataster vsebuje tudi podatke, potrebne za povezavo z registrom prostorskih enot, katastrom stavb in zemljiško knjigo (ZEN, 2006).

Evidenca lastništva zemljišč in pobiranje davkov sta bila glavna razloga za razvoj zemljiškega katastra. Največkrat je bil razlog za evidenco zemljišč v dajatvah *»vladarju«* glede na velikost, kakovost, lego in druge kriterije. Vladarju so davkoplačevalci poplačali v naravnih dobrinah, denarju ali pa delu. Prve tovrstne evidence so poznale že prastare civilizacije kmalu po nastanku hierarhičnih ureditev življenja skupnosti. Rimski zemljiški kataster je najstarejši davčni kataster v Evropi, njegova glavna naloga je bila vrednotenje

zemljišč za potrebe pobiranja davkov. Z namenom obdavčitve zemljišč pa je na ozemlju današnje Slovenije pomembne davčne reforme uvedla avstro-ogrska vladarica Marija Terezija, te pa niso odpravile neenotne obdavčitve zemljišč v monarhiji, saj so se davčne stopnje od dežele do dežele razlikovale. Vladarica je z reformami skušala zmanjšati velik vpliv fevdalcev in pridobiti sredstva za krpanje obubožane državne blagajne. Cilj njenega naslednika, cesarja Jožefa II., je bila enotna obdavčitev vseh slojev prebivalstva, ki pa je zaživela s patentom za novo ureditev zemljiškega davka cesarja Franca II. leta 1817. Davek se je izračunal na osnovi čistega donosa zemljišča, glede na velikost in vrsto kulture na parcelah (Lisec, 2004).

S časom so postale norme za davčno oceno zemljišč zastarele, dodatno pa je prenovo katastra pospešila še ukinitvev podložništva in s tem deljenja na gosposko in kmečko posest v letu 1848. Reambulacija katastra v drugi polovici 19. stoletja je prinesla novo katastrsko cenitev zemljišč, davek je bil določen na podlagi dejanske rabe zemljišč; na podlagi posebnih tabel pa je bil določen čisti katastrski dohodek. Zemljišča so razvrščali v osem kultur, vsaki kulturi pa je bilo določenih še osem razredov, glede na zmožnost izrabe zemljišča v določenem okolju. Davka oproščena zemljišča so bila močvirja, morja, ribniki (ki niso služili ribištvu), poti, ceste, rečne struge, dvorišča in zemljišča pod zgradbami. Kataster in obdavčitev zemljišč sta se v večji meri obdržala tudi po razpadu Avstro-Ogrske in z manjšimi spremembami v podobni obliki obstajata še danes. Po drugi svetovni vojni se je uveljavilo obdavčevanje dohodka od kmetijske proizvodnje glede na dejanski dohodek, ki so ga komisije ugotavljale vsakoletno. Sistem obdavčitve na podlagi katastrskega dohodka je bil ponovno uveden leta 1954 (Lisec, 2004).

Zakon o zemljiškem katastru leta 1974 je sicer uvedel nove pravilnike in navodila glede klasifikacije zemljišč, med drugim je namesto osmih uvedel dvanajst katastrskih kultur. Zakon o zemljiškem katastru (1974) je bil z nekaj spremembami v veljavi do leta 2000 in sprejema Zakona o evidentiranju nepremičnin, državne meje in prostorskih enot. Večje spremembe glede podatkov o rabi zemljišč v zemljiškem katastru za namen davka na kmetijska zemljišča (katastrski dohodek) so bile uvedene z Zakonom o evidentiranju nepremičnin (ZEN, 2006). V zemljiški kataster so bili uvedeni gostujoči podatki dejanske rabe zemljišč in bonitete, ki pa se ne zajemajo za posamezno parcelo. Z nekaj letno zamudo glede na predviden rok po zakonu (ZEN, 2006) je Geodetska uprava RS s 1. 1. 2014 ukinila vodenje podatkov katastrske klasifikacije.

1.1 Namen in vsebina diplomske naloge

Namen diplomske naloge je analizirati vrste rabe, parcelno strukturo in določiti spremembe parcelne strukture ter katastrske rabe v katastrski občini Šentrupert, na temelju primerjave stanja ob nastanku franciscejskega katastra in današnjega stanja. Diplomsko nalogo smo razdelili na dva dela. Prvi del diplomske naloge je namenjen predstavitvi pojmov v povezavi s podatki o vrsti rabe zemljišč, sledi kronološki pregled zakonodaje na področju katastrske rabe in katastrske klasifikacije. Nadalje bomo opredelili pojem dejanske rabe zemljišč po slovenski zakonodaji in na podlagi proučevanja interpretacijskih ključev pripravili primerjavo s katastrsko rabo zemljišč. Drugi del diplomske naloge je namenjen predstavitvi rezultatov analize parcelne strukture in (katastrske) rabe zemljišč ter njenih sprememb v obdobju od nastanka franciscejskega zemljiškega katastra do danes. Z analizo podatkov franciscejskega katastra bomo prikazali uporabnost te evidence za različne analize stanja prostora v času njegovega nastanka. Podobne analize so izvajali tudi Verderber (2013) in Merlin (2013) ter Kladnik in Petek (2007).

Študijsko območje je omejeno na katastrsko občino Šentrupert, ki je ena od sedmih katastrski občin, ki predstavljajo današnjo upravno občino Šentrupert. Gre za območje veliko približno 17 km² in obsega območje naselja Šentrupert ter okoliške vasi, ki so večinoma razporejene po gričih in hribih. Pri analizi podatkov franciscejskega katastra smo se opirali na katastrski operat za katastrsko občino Šentrupert iz leta 1824 oz. 1825. Od obdobja nastanka franciscejskega katastra pa do danes lahko predvidevamo, da so se zgodile precejšnje spremembe v prostoru. Raba zemljišč se je spreminjala sočasno z družbeno-geografskimi procesi. Človeštvo se je v obdobju zadnjih 200 let močno spremenilo, spremenile so se vrednote, dvignili so se življenjski standardi. V tej raziskavi bomo na podlagi domnev poskušali prikazati in ovrednotiti nekatere spremembe v prostoru, in sicer spremembe parcelne strukture in rabe zemljišč.

Namen diplomske naloge bomo poskušali doseči s pomočjo naslednjih domnev, katerih pravilnost bomo preverjali na temelju rezultatov analiz:

1. domneva: *Sestaviti je mogoče tako primerjalno lestvico razredov rabe zemljišč, da upoštevamo spremembe razredov rabe zemljišč današnje evidence dejanske rabe glede na razrede rabe franciscejskega katastra.*
2. domneva: *Na območju obravnave je kljub spremembam razredov rabe zemljišč možna analiza spremembe rabe.*
3. domneva: *Delež kmetijskih zemljišč, namenjenih pridelavi hrane, je na študijskem območju upadel, povečala pa se je površina gozdnih in pozidanih površin.*

2 RAZVOJ ZEMLJIŠKIH EVIDENC

2.1 Stare civilizacije

Geodezija se je skupaj z gradbeništvom začela pojavljati že pri prvih civilizacijah. Potreba po razdelitvi območja na manjše enote z najprej kolektivno in kasneje individualno lastniško strukturo se je začela pojavljati vzporedno z obdelavo zemljišč. Ko so se določena ljudstva med iskanjem rodovitne zemlje za preživetje ustalila na nekem območju, se je pojavila potreba po enotni evidenci o zemljiščih. Sprva so bile to preproste evidence lastništva na zemljiščih, oddaje zemljišč, kasneje dajatev na dohodek zemljišč, z razvojem pa so evidence vključevale vedno več informacij. Podatke o zemljiščih so od začetka ocenjevali, z razvojem merskih tehnik in pripomočkov pa so se podatki začeli pridobivati z meritvami. Prikaz zemljišč so zgodnje civilizacije upodabljale na stenah podzemnih jam, kasneje na glinene plošče, z iznajdbo papirja pa se je začel kataster razvijati še hitreje. Z razvojem znanosti se je izboljševala tudi tehnika zajema, upodobitve in samega upravljanja zemljišč. Najstarejši ohranjeni viri predhodnikov današnjega katastra segajo v Mezopotamijo, kjer so se zgodnje civilizacije z razvojem matematike spoprijele z začetki zemljiških izmer in preračunov površin. Najstarejše najdbe segajo v obdobje Sumercev, iz tega obdobja pa je lepo ohranjen načrt zemljišč iz Mezopotamije (slika 1), ohranjen na glinasti plošči z mestom Babilon v središču (Mlakar, 1990).

Slika 1: Starodavna karta mezopotamskega sveta (Medmrežje 1)

Ob reki Nil se je v tem obdobju vse bolj razvijala še ena visoka civilizacija – Egipčani. Ob vsakoletnih poplavah reke Nil so na novo merili in razdeljevali zemljišča. Ko se je poplavna voda vrnila v svojo strugo, je poplavljenno območje dobilo drugačno obliko. Zabisale so se

meje in spremenila se je rodovitnost, saj je poplavna voda odnašala rodovitno prst. Posledično so egipčanski zemljemerci vsako leto znova opravljali meritve zemljišč in skrbeli za njihovo evidenco. Zemljemerci v Egiptu so opravljali razna geodetska dela pri gradnji ter pri sodnih postopkih z zemljišči, zaradi česar so bili takrat zelo spoštovani. Zgodovina je tekla dalje, Grki pa so od Egipčanov prevzeli postopke evidentiranja zemljišč. Meritve so služile izračunom velikosti parcel, na osnovi teh in drugih podatkov pa so se obračunali davki. Grki so se posvetili predvsem razvoju znanosti in iznajdbi novih merskih pripomočkov. Grški znanstveniki so nizali nova odkritja o obliki in velikosti Zemlje (Mlakar, 1990).

V obdobju rimskega imperija so imeli zemljemerci zelo pomembno vlogo. Novo osvojena zemljišča so izmerili in jih delili. Imeli so tudi veliko vlogo pri sodnih sporih glede meja. Ker se je imperij hitro širil, je potreba po zemljemercih naraščala. Rimljani so ustanovili prve oblike organiziranega šolanja zemljemercev.

2.2 Srednjeveški urbarji

Med pomembne zemljiške evidence na našem ozemlju za namen zemljiških dajatev štejemo urbar. Urbar je bila v srednjem veku knjiga, v kateri so bile zapisane dajatve, ki so jih morali kmetje dajati zemljiškemu gospodu – fevdalcu. V njej so bile popisane tudi zemljiške posesti po podložnih kmetijah. Urbar je za celotno gospostvo navajal velikost posesti in njenega uživalca, dajatve in služnosti. Najstarejši takšen zapis na slovenskem ozemlju je popis posesti za škofjeloško območje iz leta 1150 (Wikipedia, 2013).

2.3 Popisni katastri v Habsburški monarhiji

Habsburška monarhija se je po mnogih vojnah znašla v nezavidljivem finančnem položaju, zato je cesarica Marija Terezija leta 1747 s posebnim zakonom (patentom) odredila popis vseh zemljišč v cesarstvu. Leta 1748 je sledil patent, ki je predvidel davčno rektifikacijo in uzakonil splošno davčno obveznost za vse sloje prebivalstva (Ferlan, 2005). Evidence zemljišč, na podlagi katerih so obračunavali davek, pa tudi takrat niso bile dovolj zanesljive, da bi zagotavljale pravičnost do vseh davkoplačevalcev, zato je naslednik cesarice Jožef II. leta 1785 z novim davčnim zakonom ukazal izmeriti vso plodno zemljo v monarhiji. Nova evidenca je temeljila na predpostavki, da se zemljišča ne obdavčijo glede na stan lastnika zemljišča, pač pa v odvisnosti od rabe zemljišča in njegove rodovitnosti. Kataster zemljišč so realizirali s patentom določeni organi popisa: višja-, pod- in lokalna komisija. Te so urejale in nadzorovale popis na deželnem in okrožnem območju katastrske občine. Prva naloga komisij je bila določitev meja katastrskih občin. Te so nadalje razdelili na ledine (nem. *Ried*) in nato na posamezne parcele. Zemljišča so razvrstili glede na rabo in te ocenjevali po količini in

vrsti pridelka. Po rabi zemljišč so določali njive, travnike, vinograde in gozdove. Donos zemljišč so ugotavljali glede na količino žita, sena, vina in lesa glede na devetletno povprečje med leti 1774 in 1782. Višino dajatve so organi določili na podlagi donosa določenega zemljišča (Ferlan, 2005).

Terezijanski in Jožefinski kataster nimata vseh značilnosti katastra; izmera zemljišč je bila bolj pavšalna, saj so površine zemljišč določali na podlagi količine pridelka ali pa dela na tem zemljišču, na primer v gozdu (Ribnikar, 1982).

2.4 Franciscejski kataster

Cesar Franc I. je leta 1806 predpisal davčno reformo, kakršno je predvideval že Jožef II. V začetnih fazah so izvajanje davčnih reform močno ovirale vojne, vendar so se razmere kmalu ustalile, medtem pa so se metode izmere še izpopolnile. Že pred izmero je bilo določeno, da bodo izvedli splošno izmero celotne monarhije. Izmera se je navezovala na trigonometrično mrežo, izvajali pa so jo s pomočjo merske mizice, na katero so neposredno kartirali izbrano zemljišče. Konec leta 1817 je cesar izdal zakon o zemljiškem davku (nem. *Grundsteuerpatent*), ki je postal osnova stabilnega katastra. Leta 1850 so se začela dela za uvedbo stabilnega katastra tudi v ogrskih (madžarskih) deželah. Za potrebe izmere je bil leta 1824 izdan dokument »Instrukcije za izvršitev deželne izmere za namen splošnega katastra«, ki je določal podrobnosti izmere za potrebe stabilnega katastra. V času grafične izmere za stabilni kataster so potekale tudi meritve triangulacije za celotno monarhijo. Marsikje se je zgodilo, da je grafična izmera potekala skupaj s triangulacijo. Na slovenskem ozemlju, z izjemo v Prekmurju, je bila izmera za stabilni kataster končana leta 1827 (Mlakar, 1990; Ferlan, 2005).

Operat stabilnega katastra je v SSKJ (2013) definiran kot »*izčrpno, strokovno dokumentiran opis zemljišča glede na izmero, kakovost, kulturo, lastništvo*«. Po opravljeni izmeri v eni katastrski občini je geodet inšpektorju v pregled oddal operat zemljiškega katastra, ki je vseboval (Ribnikar, 1982):

a) v grafičnem delu:

- originalne in dodatne katastrske načrte,
- indikacijske skice,
- rektifikacijsko mapo.

b) v spisovnem delu pa:

- seznam zemljiških parcel,
- seznam stavbnih parcel,
- seznam posestnikov, urejen po abecedi,

- opis meja katastrske občine,
- seznam kultur,
- seznam parcel, katerih lastniki so neznani,
- izračune površin,
- navedbe davčnih organov o davčnih zavezancih.

Sestavin, omenjenih v zadnjih treh alinejah v spisovnem delu v katastrskih operatih za Kranjsko ni bilo.

2.4.1 Grafični del operata franciscejskega katastra

V grafičnem delu so lastnosti zemljišč predstavljene na grafični način. Glavni izdelek, katastrski načrt, je bil list velikosti 71,5 cm x 58,0 cm, praviloma izdelan v merilu 1 : 2880. Naknadno so bile izdelane kopije načrtov in rektifikacijski načrti, ki so bili izdelani za vnos sprememb na zemljiščih. Indikacijske skice so bile pri katastrskem operatu pomemben del, ki so po lastnostih blizu katastrskim načrtom, le da so manjše, izdelane na kartonu in vsebujejo podatke o lastnikih z namenom osnovnega prikaza pri opravljanju komisijskega pregleda na terenu. Indikacijska skica vsebuje še podatke lastnika zemljišča in morebitne druge uporabnike zemljišča, številko parcele, izmero parcele, krajevna ter ledinska imena, naris stavb in s posebnimi dogovorjenimi znaki posamezne katastrske kulture (Ribnikar, 1982).

2.4.2 Spisovni del operata franciscejskega katastra

Spisovni del operata podaja pisne podatke o parcelah¹. Pri merjenju se kot zemljiške parcele ni štelo zemljišč s površino manjšo od 25 klafter². Zapisnik zemljiških parcel vsebuje podobne podatke, kot smo jih omenili pri indikacijskih skicah, poleg tega pa so še rubrike: številka mapnega lista, vrsta zemljišča po katastrski kulturi, površin v oralih³ in klaftrah, kakovostni razred, čisti letni donos v kovanem denarju, vrednost zemljišča in pripombe (Ribnikar, 1982).

2.4.3 Instrukcija za izvršitev deželne izmere za namen splošnega katastra

Instrukcija je dokument, ki predpisuje vse potrebne postavke za izvedbo katastra. Spisana je bila kot priročnik, najprej kot rokopis, leta 1824 je bila natisnjena, in podaja enoten način dela, ki so ga geodeti morali upoštevati pri izvedbi katastra. Instrukcija je bila napisana v nemškem jeziku, prevod v slovenščino pa je pripravil Ivan Čuček leta 1979. Instrukcija v tretjem delu (detajlna izmera pod tretjo točko, člen 236) predpisuje, da zemljišča z isto

---

¹ parcela - po Instrukcijah je to posebna zemljiška enota, vezana na lastništvo in na vrsto katastrske kulture.

² klaftra – dolžinska enota, tudi dunajski seženj (1,896484 m

³ oral (nem. *Joch*) – površinska merska enota (40 sežnjev x 40 sežnjev)

kulturo različnih posestnikov tvorijo različne parcele. Naslednji členi govorijo o predpisih glede rabe zemljišč. Sosednja zemljišča različne kulture, čeprav last enega lastnika, tvorijo različne parcele. Razlika je tudi v tem, kateri hiši enega posestnika pripadeta parceli z isto kulturo (Čuček, 1979).

Instrukcije predpisujejo uporabo zemljišč kot njive, travnike, pašnike, gozdove, vinograde itd. Vsaka od teh kultur tvori posebno parcelo, sestavina in kakovost tal pa se pri izmeri ne upošteva. Tudi zemljišča, ki jih delijo reke, potoki, javne poti ali druge naravne ali umetne prepreke, tvorijo različne parcele. Če pa ta ista zemljišča delijo spremenljive steze ali pešpoti, vodni jarki ali zemeljski udori, le ta tvorijo eno parcelo. 243. člen Instrukcij predpisuje, da se v primeru zemljišč različnih kultur, ki so zasajena s sadnim drevjem, navede kot glavna kultura tista, ki zavzema pretežni del zemljišča, postransko koriščenje pa se vpiše kot pripomba. 246. člen obravnava hišne vrtove s površino najmanj 25 kvadratnih sežnjev⁴ (približno 100 m²) kot posebne parcele, manjše pa se pripojijo k stavbni parceli (Čuček, 1979).

Naprej členi predpisujejo še, da se prazni pasovi med zemljišči do površine 25 kvadratnih sežnjev pripojijo k sosednji parceli istega posestnika. Členi, ki obravnavajo gozdna zemljišča, govorijo o delitvi gozda na več enot glede na kriterije, ki jih določijo in nadzoruje gozdarski strokovnjak. Ta del predpisuje tudi izločitev površin drugih stalnih kultur v gozdu kot posebne parcele. Neplodna zemljišča, kot so skalovja, kamnita področja idr., se izločijo kot posebne parcele, če presegajo površino 100 kvadratnih sežnjev (približno 400 m²). Na področju voda se reke in plovni kanali obravnavajo kot posebne parcele, prav tako tudi potoki. Predeli ob rekah, ki niso koriščeni, se pripojijo parceli reke, koriščeni, pa čeprav občasno poplavljeni, tvorijo nove parcele. Otoki s površino nad 25 kvadratnih sežnjev so posebne parcele. Vsako neizkoriščeno oziroma neplodno zemljišče je posebna parcela. Na področju stavbnih parcel pa vse eni ohišnici⁵ pripadajoče stavbe vključno z dvoriščem tvorijo eno samo parcelo. Vse javne zgradbe, cerkve, samostani, bolnice itd. so posebne parcele (Čuček, 1979).

2.4.4 Vzdrževanje podatkov franciscejskega katastra

Ko se je leta 1861 katastrska izmera v avstrijskem delu takratnega Avstrijskega cesarstva zaključila, se je pred posodobitvijo zastarele davčne ocene pojavila težava različnih zemljiško-davčnih sistemov. Različni deli monarhije so bili obdavčeni po različnih merilih. Težave so začeli reševati z revizijo katastra, ki se je začela leta 1869 in trajala približno 12 let, kjer so ugotavljali nepravilnosti ter jih popravljali. Z letom 1848 je nastopila t. i. zemljiška

⁴ seženj – stara dolžinska enota, 1 dunajski seženj meri 1, 89648 m

⁵ ohišnica – manjša površina zemlje okoli hiše

odveza, ki je odpravila tlačanstvo in zaključila fevdalno družbeno ureditev. To pa je pomenilo nove velike spremembe glede prometa z zemljišči, naraščanja migracij in tehnološkega razvoja (industrijska revolucija). Vse te spremembe so dale pokrajini novo sliko. Kataster je bil potreben reambulacije⁶. Pred reambulacijo so izvedli reambulacijo trigonometrične mreže. Osnova za izračun zemljiškega davka je bila obdelovalna kultura ter njena površina. Za izračun davka se je upošteval čisti donos, ki so ga računali za travnike, njive, vrtove, pašnike, planine, gozdove, jezera, močvirja in ribnike, za zadnje tri v primeru, da so dajali produkte. Ko so bruto donosu odvzeli stroške gospodarjenja in vloženega dela, so dobili čisti donos določene vrste kulture. Evidentiranje sprememb kulture je zajelo vsako novo kulturo na zemljišču, večjem od 25 kvadratnih sežnjev (Mlakar, 1990).

2.5 Kataster v obdobju Jugoslavije

Leta 1929 je bil izdan Zakon o zemljiškem katastru (ZZemK, 1929, Službene novine Kraljevine SHS, 14-VIII/1929), ki je predvideval vzdrževanje katastra po katastrskih občinah. Kataster je bil javen, pregledovanje podatkov pa brezplačno. Po letu 1930 je s Pravilnikom o vzdrževanju zemljiškega katastra prišlo do nekaj manjših sprememb.

Po drugi svetovni vojni je obdavčitev na podlagi katastrskega dohodka zamenjala obdavčitev na podlagi dejanskega dohodka. Obdavčitev na podlagi katastrskega dohodka je bila ponovno uvedena leta 1952 in izvedena 1954. To spremembo je povzročilo sprejetje Uredbe o zemljiškem katastru (1953). Ta uredba je med drugim določala, da postane zemljiškokatastrski operat s katastrskimi načrti javen in si ga je lahko vsak ogledal v prostorih katastrskih uprav.

Temeljni zakon o izmeri zemljišč in zemljiškem katastru (1965) je predvideval uporabo katastrskih podatkov različnim namenom. Z njim se je vzdrževanje katastra preneslo na občine pod nadzorom zveznih upravnih organov. Zakon je predvidel višinski in horizontalni prikaz območja izmere (Temeljni zakon o izmeritvi ..., 1965).

Uredba o izdelavi izmere in zemljiškega katastra ternjunem vzdrževanju (1967) je prinesla razvoj geodetskih delovnih organizacij za opravljanje katastrske izmere in dejstvo, da so morali biti lastniki zemljišč seznanjeni z vsemi geodetskimi točkami na svojem zemljišču. Z vidika rabe zemljišč, kot širše teme tega diplomskega dela, je zanimiva določba o obvezi prijave spremembe kulture v roku 30 dni (Uredba o izdelavi ..., 1967).

---

⁶ reambulacija – ponovna ali obnova stare izmere

S spremembo ustave Federativne ljudske Republike Jugoslavije je prišlo do sprememb tudi na področju geodetske dejavnosti, ki je prešla v pristojnost posameznih republik. S tem so nastali novi zakoni posameznih republik, v Sloveniji je krovni zakon za zemljiški kataster več desetletij predstavljal Zakon o zemljiškem katastru (1974).

3 PODATKI O RABI ZEMLJIŠČ V ZEMLJIŠKEM KATASTRU V SLOVENIJI

3.1 Raba zemljišč v franciscejskem katastru

Za poimenovanje katastrskih kultur je v franciscejskem katastru služil ključ katastrskih kultur, ki je po Instrukcijah iz leta 1824 (Čuček, 1979) določal sledeče kulture:

- zelenjavni vrt,	- riževo polje,
- sadovnjak,	- gozd,
- park,	- grmičevje,
- vinograd,	- peskokop,
- hmeljnik,	- ilovno jamo,
- travnik (suh ali moker),	- kamnolom,
- travnik s sadnim drevjem,	- šotišče,
- pašnik,	- gole skale,
- močvirje,	- pustoto,
- močvirje s trstiko,	- reko ali potok,
- njivo,	- jezero ali ribnik,
- njivo s sadnim drevjem,	- soline,
- njivo z oljkami,	- pot in
- njivo z drevesi in vinsko trto,	- stavbno parcelo.

Pri postavki gozd je bilo zaslediti tudi drugačno delitev – mladi, srednji, visoki, listnati, iglasti in mešani gozd. Kategorijo gozda je pri izmeri vedno določal prisotni gozdarski izvedenec. Stavbne parcele se v zapisniku po Instrukcijah iz leta 1824 (Čuček, 1979) vodijo po kategorijah:

- stanovanjska hiša,
- stanovanjska hiša z dvoriščem,
- gospodarsko poslopje z dvoriščem,
- hlev z dvoriščem,
- stanovanjska hiša z gospodarskim poslopjem,
- stanovanjska hiša s hlevom,
- grajsko poslopje,
- kovačnica,
- mlin,
- žaga,
- cerkev itd.

Stanovanjske hiše so se delile še naprej na zidane ali lesene ter pritlične ali več nadstropne (Ribnikar, 1982).

Po navodilu (Instrukcij) je katastrski načrt obarvan v različnih barvnih odtenkih glede na katastrsko kulturo, barvni toni neke kulture v določeni katastrski občini pa so se morali ujemati. Različne barve in njih odtenki so bili predvideni za določene vrste rabe (Ribnikar, 1982; Čuček, 1979):

- za njivo rumenkasto rjava ali tobačno rjava,
- za vrt sočno zelena,
- za travnik svetlo zelena,
- za pašnik blede zelena,
- za kostanjev gozd rjava,
- za gozd temno siva ali blede črna,
- za potok in vodo svetlomodra,
- za riževo polje svetlomodra z rjavimi črtami,
- za šotišče, gramozno jamo rjava,
- za pustoto brez barve,
- za kamnolom modre barve s tušem,
- za vozno pot svetlo rjava,
- za stezo, pot svetlo rumena,
- za zidano hišo, kamnit most svetlo rdeča,
- za javno zgradbo rdeča s poudarkom sprednje fasade in
- za leseno hišo svetlo rumena s poudarkom fasade z debelejšo črno črto.

Na katastrskem načrtu so bile številke stavbnih parcel označene s črnim, zemljiških parcel pa z rdečim tušem, medtem ko so bili drugi podatki na katastrskem načrtu označeni s črnim tušem. Zapis oznak katastrskih kultur se je tudi izvajal na podlagi ključa, določenega v Instrukcijah iz leta 1824 (Čuček, 1979) – najpogosteje:

- pašniki (W),
- skupni pašniki (GW),
- gozd (smrečica in MH za iglasti gozd srednje starosti, drevesce za listnati gozd, GH za mešani gozd),
- vinograd (vinska trta ob kolu).

Evidentiranje katastrske kulture je potekalo neposredno na terenu.

3.2 Katastrska raba v obdobju Jugoslavije

Vzdrževanje zemljiškega katastra v obdobju Jugoslavije bi lahko razdelil na:

- I. Obdobje med obema vojnama (1918–1941);
- II. Obdobje po drugi svetovni vojni (1943–1974);
- III. Obdobje uredbe o zemljiškem katastru (1943–1965);
- IV. Obdobje veljave temeljnega zakona o izmeri zemljišč (1965–1974);
- V. Obdobje po sprejemu zakona o zemljiškem katastru do sprejema nove zakonodaje leta (1974–2000).

Po prvi svetovni vojni se na območju Slovenije pretežno ohrani stara zakonodaja na področju zemljiškega katastra. Nekaj sprememb je prinesel Zakon o zemljiškem katastru (ZZemK, 1929). Zemljišča so se delila glede na katastrsko kulturo v osem razredov glede na posamezen katastrski okraj. Zakon je v tretjem delu zemljišča uvrščal v naslednje kulture: njive, vrtove in sadovnjake, vinograde, travnike, pašnike in planine, gozdove ter trstičja, močvirja, ribnike in jezera. Vsaka od teh pa se je delila v največ 8 razredov glede na boniteto zemljišča. Njive je opredeljeval kot zemljišča, ki se orjejo ali kopljejo in na katerih se stalno ali izmenično sejejo vrste žita; rastline, ki se okopavajo; krmne rastline itd. Ni bilo pomembno, ali je bila njiva obdelana ali neobdelana zaradi počitka zemlje (njiva v prahi). Vrtovi in sadovnjaki so bili vsa taka zemljišča, ne glede na to, kje so – ali ob hiši ali kje na samem. Sadovnjaki so spadali v to kulturo, kadar je bilo drevje zasajeno tako, da je bil to največji prihodek tega zemljišča. Vinogradi so zemljišča, zasajena z vinsko trto, travniki pa so zemljišča, na katerih se trava kosi vsako leto. Pašniki in planine so zemljišča, ki služijo samo za pašo. Gozdna zemljišča so zemljišča pod gozdom za pridobivanje lesa. Močvirja so zemljišča, na katerih uspeva močvirsko rastje. Ribniki so površine, na katerih se izvaja ribolov. Jezera pa so površine, ki so stalno pod vodo in se lahko izkoriščajo na kakršenkoli način. Zakon je v istem členu opredeljeval še nekatere uporabe zemljišč in jih uvrščal v določene rabe, na primer hmeljišča ter vinske in sadne drevesnice v rubriko njive. Zasebni parki so lahko glede na prevladujoče rastlinje spadali v vrtove, travnike ali gozdove. Zemljišča, na katerih je uspevalo več mešanih kultur, je uvrščal glede na prevladujočo oziroma tisto, ki je dajala največji prihodek tega zemljišča (ZZemK, 1929).

Zakon (ZZemK, 1929) je določal najmanjšo velikost dela parcele, ki je še lahko bil samostojna kultura oziroma razred. Te površine so bile (Pravilnik za vzdrževanje katastra, 1930):

- vrtovi, sadovnjaki, vinogradi, trstičja, močvirja, jezera in nerodovitna zemljišča (najmanj 250 m²),
- njive in travniki (najmanj 500 m²),

- pašniki, planine in gozdovi (najmanj 1000 m²).

Če je bil del parcele manjši od teh najmanjših vrednosti, se v katastru ni upošteval (Pravilnik za vzdrževanje katastra, 1930).

Velike spremembe na področju katastrske klasifikacije je prinesel Zakon o zemljiškem katastru (ZZemK, 1974), ki sta ga dopolnjevala še dva pomembna pravilnika:

- Pravilnik za katastrsko klasifikacijo zemljišč (PzKKZ, Uradni list SRS, št. 28/1979) in
- Pravilnik o vodenju vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru (PoVVRZK, Uradni list SRS št. 41/1982).

ZZemK (1974) je med drugim predpisoval evidenco vrste rabe, katastrskega razreda, katastrskega dohodka, rodovitnosti in proizvodnje sposobnosti zemljišča idr.

V 25. členu ZZemK (1974) piše, da so lastniki oziroma uporabniki pristojnemu občinskemu geodetskemu organu dolžni prijaviti spremembo v vrsti rabe zemljišča in spremembo, ki vpliva na katastrski razred v 30 dneh od nastanka spremembe. Naslednji (26.) člen pa je pojasnjeval, da se zgoraj omenjene spremembe ugotovijo in izvedejo v zemljiško-katastrskem operatu na prijavo lastnika ali pa po uradni dolžnosti. 30. člen zakona pojasnjuje časovne roke izvedbe sprememb glede vrste rabe in katastrskega razreda zemljišč – spremembe, ki so bile pravilno prijavljene do 30. aprila oziroma ugotovljene po uradni dolžnosti do 31. oktobra, morajo biti v zemljiško-katastrskem operatu izvedene do 15. februarja naslednje leto. 32. člen je določal, da mora vsaka katastrska občina na 15 let opraviti primerjavo stanja v zemljiško-katastrskem operatu s stanjem v naravi glede vrste rabe ter jih zavesti v operatu (ZZemK, 1974).

3.3 Pravilnik za katastrsko klasifikacijo zemljišč PzKKZ (1979)

Na temelju zakona iz leta 1974 je bil sprejet Pravilnik za katastrsko klasifikacijo zemljišč (PzKKZ, 1979). Katastrska klasifikacija zemljišč je uvrščanje in evidentiranje zemljišč v katastrske kulture in katastrske razrede. Pravilnik za katastrsko klasifikacijo zemljišč (v nadaljevanju PzKKZ) je določal katastrski okraj kot teritorialno povezane katastrske občine, ki so tvorile zaokroženo celoto. Katastrski okraj tvorijo občine, ki imajo podobne naravne in ekonomske pogoje za kmetijsko proizvodnjo.

PzKKZ (1979) je določal, da se vsako zemljišče, ki je sposobno za kmetijsko ali gozdno proizvodnjo, uvrsti v katastrsko kulturo. Katastrske kulture pa je opredeljeval kot: njive, vrtove, plantažne in ekstenzivne sadovnjake, vinograde, hmeljišča, travnike, pašnike, trstičja, gozdne plantaže ter gozdove. Znotraj posameznih katastrskih kultur je, glede na proizvodno sposobnost zemljišč, ločil do osem katastrskih razredov. Zemljišča so proizvodno sposobna,

kadar so sposobna kmetijske ali gozdne pridelave. Na to sposobnost pa vpliva več dejavnikov: rodovitnost tal, vpliv podnebja, konfiguracija terena, vodni viri itn. (PzKKZ, 1979).

3.3.1 Merila za uvrščanje zemljišč v katastrske kulture

V katastrsko kulturo njiva so bila uvrščena posamezna zemljišča, če se na njih gojijo poljščine, jagodičje, detelja, sadike sadnega drevja in grmičevja, vinske trte ali hmelja in vrtnine, ki ne spadajo v katastrsko kulturo vrtov. V katastrsko kulturo vrt so se uvrščala zemljišča, kjer gojijo vrtnine ali cvetje za prodajo. V katastrsko kulturo plantažni sadovnjak so se uvrščala zemljišča, ki presegajo 1000 m² površine in omogočajo mehanizacijo za obdelavo teh rastlin. Ekstenzivni sadovnjaki so bili tisti, ki niso izpolnjevali pogojev za plantažni sadovnjak. V katastrsko kulturo vinograd so se uvrščala zemljišča, ki so posajena z vinsko trto. V katastrsko kulturo hmeljišče so se uvrščala zemljišča, na katerih so gojili hmelj. V katastrsko kulturo travnik pa so se uvrščala zemljišča, kjer je uspevala trava, ki jo je možno vsaj enkrat letno kositi ekonomično, kar pomeni z upoštevanjem sposobnosti tal za letni prirast trave ter možnost uporabe strojev (PzKKZ, 1979).

Katastrska kultura barjanski travnik je označeval zemljišča, ki so porasla s travo in močvirsko preslico, nivo talne vode pa večkrat doseže ali preseže nivo tal. V katastrsko kulturo pašniki so se uvrščala zemljišča, površine do 5000 m², porasla s travo, primerna za pašo, ki ekonomsko ne upravičijo košnje iz več razlogov (slab prirast, neugodna konfiguracija terena), lahko pa so porasla z grmičevjem in po kakovosti ne ustrezajo njivski ali travniški uporabi. V to kulturo so se uvrščala tudi zemljišča, ki so po PzKKZ (1979) spadala med travnike, vendar so se uporabljala kot stalna tekališča⁷ za živali, do velikosti 5000 m², presežek pa se je uvrstil med travnike. V katastrsko kulturo trstičja so spadala zemljišča, kjer so tla močvirnata, tam pa je uspevalo trstičje ali druge gospodarsko uporabne rastline. Gozdne plantaže so kmetijska zemljišča, na katerih so posajeni hitrorastoči listavci za pridobivanje lesa, sem pa ne spadajo drevoredi; ti pripadajo katastrski kulturi zemljišča, kjer so posajeni. Katastrska kultura gozdovi je obsegala zemljišča, ki jih strnjeno porašča drevje. Sem so spadale tudi neobdelovane gozdne poseke in preseke pod daljnovodi, ožje od 5 m (PzKKZ, 1979).

3.3.2 Uvrščanje zemljišč in zemljiških kosov glede na površino

Če je na zaključenem zemljišču enega lastnika bilo več zemljiških kosov različnih katastrskih kultur, je pravilnik posamezno kulturo uvrstili v različno, če je bila površina takega kosa večja od 200 m². V nasprotnem primeru se je zemljiški kos pripisal sosednji, po katastrskem dohodku najbližji katastrski kulturi, ki je presegala 200 m². Če tak sosednji kos ni obstajal, se je zemljišče uvrstilo v vrsto rabe sosednjega zemljišča. Deli zemljišča, ki nosijo stanovanjsko

⁷ tekališče po SSKJ: ograjen prostor ob hlevu za izpuščanje živine: spustiti živino v tekališče

hišo, ki so proizvodno sposobni ter velikosti do površine 400 m², so se vodili kot dvorišče, če pa je bila ta površina večja, so se ti deli uvrstili v katastrske kulture, ki smo jih prej našli. Nerodovitni deli zemljišča, katerih površina na pašnikih, barjanskih travnikih, trstičjih ali v gozdovih presega 200 m² in na zemljiščih drugih katastrskih kultur 100 m², niso bili zavedeni pod posebno rubriko, ampak se je njihova zmanjšana proizvodna sposobnost vrednotila z določitvijo drugačnega katastrskega razreda. Opuščena zemljišča so se uvrščala v katastrsko kulturo, v katero so bila evidentirana pred opustitvijo obdelovanja, dokler se ni izkazala sprememba v drugo katastrsko kulturo (PzKKZ, 1979).

3.3.3 Katastrska klasifikacija

Osnovo za katastrsko klasifikacijo so za vsak posamezni katastrski okraj po Pravilniku za katastrsko klasifikacijo zemljišč ((PzKKZ, 1979) tvorile:

- vrste katastrskih kultur, ki so se določale glede na zastopanost v posameznem okraju,
- število katastrskih razredov, ki so opisovale naravne in gospodarske pogoje za proizvodnjo in
- vzorčne parcele za posamezni katastrski razred.

Pravilnik je določal tudi uvrščanje zemljišč v katastrske razrede, ki se jih je definiralo glede na proizvodno sposobnost zemljišč. Uvrščanje zemljišč v katastrske razrede so določali pogoji, pomembni za proizvodnjo: rodovitnost tal, podnebje, nagib in razgibanost zemljišča, pogoji za namakanje, dostop, oddaljenost zemljišča od gospodarskih središč in možnost uporabe mehanizacije. Za vsak razred katastrske kulture je bilo treba določiti najmanj eno vzorčno parcelo. Ta parcela je bila povprečne velikosti in povprečno proizvodno sposobna v okviru svojega razreda, praviloma v večjem kompleksu parcel iste katastrske kulture in razreda ter po vsej svoji površini enako proizvodno sposobna. Posamezen katastrski okraj je vodil operat o osnovah za katastrsko klasifikacijo, v kateri so bili opisani: seznam katastrskih kultur in razredov, gospodarski pogoji, popis naravnih (rodovitnost tal, vpliv podnebja, nagib, razgibanost, dostopnost zemljišča idr.) in drugih pogojev za uspeh kmetijske in gozdne proizvodnje ter seznam vzorčnih parcel, grafični prikaz lokacije vzorčnih parcel na topografski karti merila 1 : 50.000 in izvleček katastrskega načrta za vsako vzorčno parcelo z lokacijo izkopa talnega profila (PzKKZ, 1979).

Seznam vzorčnih parcel za vsako vzorčno parcelo je po Pravilniku za katastrsko klasifikacijo zemljišč ((PzKKZ, 1979) obsegal naslednje podatke:

- občino in katastrsko občino, številko, kulturo, razred, površino, katastrski dohodek in indikacijo o lastniku parcele,

- opis tal, talnega profila, klime, mikroklima, reliefa, opis pogojev za uporabo mehanizacije in oddaljenost parcele od naselja,
- za posamezno katastrsko kulturo posebne značilnosti:
  - za njive – delež posevkov v kolobarju,
  - za vrtove – način namakanja, gojenja vrtnin ali cvetja,
  - za plantažne sadovnjake – sadna vrsta, sistem nasada in razdalja saditve,
  - za ekstenzivne sadovnjake – sadna vrsta in povprečne razdalje saditve,
  - za vinograde – vrsta trte(cepljena ali samorodna), sistem nasada in razdalja saditve,
  - za hmeljišča – sistem nasada (hmeljevke ali žične opore),
  - za travnike – vodne razmere, vrsta trav (sladke, kisle), odstotek plevela, gostota ruše in število košenj,
  - za barjanske travnike – odstotek močvirske preslice,
  - za pašnike – vodne razmere, vrsta trav, odstotek nerodovitnega zemljišča in odstotek zaraščenosti z grmovjem, robido in podobnim,
  - za trstičja – ali so trajno ali občasno v vodi, ter gostota in čistost trsja (pomešanost z rogozo),
  - za gozdne plantaže – drevesna vrsta in razdalje saditve,
  - za gozdove – vrsta gozda, možnost za spravilo lesa in odstotek nerodovitnega zemljišča.

Izdelavo in vzdrževanje operata za katastrsko klasifikacijo je izvajala Geodetska uprava SR Slovenije, naloga občinskih geodetskih organov pa je bila, da so vsakih 5 let in tudi ob rednem poslovanju preverjali skladnost podatkov s seznamom vzorčnih parcel s stanjem v naravi in o spremembah obveščali upravo (PzKKZ, 1979).

3.3.4 Izvedba katastrske klasifikacije

Pravilnik za katastrsko klasifikacijo iz leta 1979 je določal, da se mora katastrska klasifikacija vršiti neposredno po izvršeni zemljiško-katastrski izmeri ob izdelavi zemljiškega katastra na območjih, kjer ta še ne obstaja. Vršiti se je morala tudi tam, kjer osnove za katastrsko klasifikacijo niso bile več v skladu z dejanskimi naravnimi in gospodarskimi pogoji za kmetijsko in gozdno proizvodnjo. O izvedbi je odloča Geodetska uprava SR Slovenije v skladu s srednjeročnim programom del iz republiške pristojnosti (PzKKZ, 1979). Katastrska klasifikacija se je opravljala na način, da sta se vsaki parceli na proizvodno sposobnem zemljišču določila ustrezna katastrska kultura in razred v primerjavi z vzorčno parcelo, s katero sta se najbolj ujemala (PzKKZ, 1979).

Katastrska klasifikacija se je izvajala že med samo geodetsko izmero, ko se je zemljišču določila katastrska kultura, po geodetski izmeri pa se je zemljišču določil še katastrski razred. Izvajanje katastrske klasifikacije je bila lahko tudi samostojna dejavnost, kadar se je ugotovilo, da se je stanje katastrske klasifikacije na določenem delu spremenilo, ponovna izmera pa ni bila potrebna (Mlakar, 1990).

3.3.5 Vzdrževanje podatkov katastrske klasifikacije

Vzdrževanje podatkov katastrske klasifikacije je obsegalo ugotavljanje sprememb v katastrski kulturi parcel z ustrezno spremembo razreda in spremembe v katastrskem razredu parcel, ki niso spremenile katastrske kulture, ter njihovo izvedbo v katastrskem operatu. Vzdrževanje je izvajal občinski geodetski organ na prijavo lastnika ali pa po uradni dolžnosti. Občinski geodetski organ je moral v 15-letih najmanj enkrat opraviti primerjavo stanja v katastrskem operatu s stanjem v naravi. Spremembe, ki jih je pri tem zaznal, je tudi izvedel v katastrskem operatu (opravi revizijo katastrske klasifikacije) (PzKKZ, 1979).

3.3.6 Katastrski dohodek

Zemljiški kataster je bil vzpostavljen pred približno dvesto leti z namenom izdelave modela za pobiranje davkov od zemljišč. Za izračun katastrskega dohodka neke parcele se je najprej izvedla katastrska klasifikacija, saj je katastrski dohodek odvisen od lastnosti zemljišča, te pa določamo s katastrsko klasifikacijo. Katastrski dohodek so s časom začeli uporabljati tudi za osnovo raznih dajatev in ugotavljanje premoženjskih stanj. Zakonodaja, ki je v zadnjih desetletjih preteklega stoletja urejala področje ugotavljanja katastrskega dohodka v Sloveniji in ki je bila podlaga za lestvice katastrskega dohodka, je definirala katastrski dohodek kot dohodek od rastlinskih pridelkov in živinoreje. V preglednici 1 je prikazan primer lestvice katastrskega dohodka za katastrski okraj Celje za leto 1984. Posamezne vrstice predstavljajo katastrske kulture, stolpci pa katastrske razrede. Pri rastlinskih pridelkih pomeni dohodek denarno vrednost povprečnega pridelka, ki se doseže na površini 1 ha pri običajnem gospodarjenju in po odbitju materialnih stroškov, pri živinorejskih proizvodih in živini pa se upošteva denarna vrednost prirastka z upoštevanjem materialnih stroškov.

Preglednica 1: Lestvice katastrskega dohodka za katastrski okraj Celje v EUR/ha preračunano iz DIN/ha*

katastrske kulture	Katastrski dohodek za posamezne katastrske razrede v EUR/ha							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
NJIVE	1510,4	1301,1	1061,8	867,4	635,6	403,8	272,2	164,5
VRTOVI	3826,3	3143,1	2227,5	1585,2	-	-	-	-
PLANTAŽNI SADOVNJAKI	974,6	846,0	731,0	595,6	439,9	270,7	108,3	-
EKSTENZIVNI SADOVNJAKI	974,6	846,0	731,0	595,6	439,9	270,7	108,3	-
VINOGRADI	1070,6	847,5	624,5	468,4	379,2	289,9	200,7	111,5
HMELJIŠČA	1510,4	1301,1	1061,8	867,4	635,6	403,8	272,2	164,5
TRAVNIKI	665,2	595,9	526,6	471,2	374,2	263,3	166,3	103,9
BARJANSKI TRAVNIKI	130,5	94,0	73,1	52,2	31,3	20,9	-	-
PAŠNIKI	130,5	94,0	73,1	52,2	31,3	20,9	-	-
TRSTIČJA	58,6	39,1	-	-	-	-	-	-
GOZDNE PLANTAŽE	166,3	124,7	90,1	69,3	48,5	27,7	13,9	-
GOZDOVI	166,3	124,7	90,1	69,3	48,5	27,7	13,9	-

* Za preračun vrednosti dinarjev v evre smo uporabili podatek revalorizirane vrednosti zneska 1000 DIN, ki je 1. 1. 1984 znašal 32,23 € (SURS, 2014, Medmrežje 2).

3.4 Pravilnik o vodenju vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru iz leta 1982

Pravilnik o vodenju vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru iz leta 1982 je določal merila in pogoje za uvrščanje zemljišč v vrste rabe in obravnava pravila za evidentiranje in ugotavljanje vrste rabe, določal nomenklaturu, oznake in šifre vrst rabe, kot je prikazano v preglednici 2.

Preglednica 2: Razvrstitev zemljišč v katastrske kulture in pripadajoče šifriranje

katastrske kulture	oznaka	šifra
njiva	nj	101
vrt	vr	102
plantažni sadovnjak	psd	103
ekstenzivni sadovnjak	sd	104
vinograd	vg	105
hmeljišče	hm	106
travnik	tr	107
barjanski travnik	btr	108
pašnik	pš	109
trstičje	trs	110
gozdna plantaža	gdp	111
gozd	gd	112
zemljišča pod gradbenimi objekti		
stanovanjska stavba	st. st.	201
poslovna stavba	p. st.	202
gospodarsko poslopje	g. posl.	203
garaža	gar.	204
funkcionalni objekt	f. območje.	205
spomenik	spom.	206
porušeni objekt	por. obj.	207
cesta	cesta	208
pot	pot	209
železnica	žel.	210
dvorišče	dv.	211
prodajni trg	pr. trg	212
parkirišče	par.	213
odprto skladišče	odp.skl.	214
odlagališče odpadkov	odl. odp.	215
odprti kop	odp.kop	
zelene površine		
zelenica	zel.	301
pokopališče	pok.	302
park	park	303
igrišče	igr.	304
nerodovitna zemljišča		
neplodno	npl.	401
vodotok	vod.	402
jezero	jez.	403
ribnik	rib.	404
močvirje	moč.	405

3.4.1 Uvrščanje zemljišč pod gradbenimi objekti

Stavbe, ki so se uporabljale v stanovanjske namene, so bile uvrščene v razred stanovanjske stavbe, prav tako tudi zemljišče pod stavbo, dograjeno do 3. gradbene faze. Zemljišča, na katerih stojijo stavbe, ki so se uporabljale za dejavnosti organizacij združenega dela in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti, organizacij, društev, obrtnikov (npr. industrijska hala,

skladišče, elektrarna, zadružni hlev, žaga, mlekarna, banka, pošta, šola, vrtec, gledališče, muzej itd.) so se uvrščala v razred poslovne stavbe. V razred gospodarsko poslopje so se še uvrščala zemljišča pod ne stanovanjskimi stavbami občanov, ki se uporabljajo za kmetijske namene, npr. hlev, zidanica, kozolec itd. V garažo so se uvrstila zemljišča pod stavbami, ki so namenjena hrambi motornih vozil (Pravilnik o vodenju ..., 1982).

V razred funkcionalni objekt so se uvrščala zemljišča pod samostojnimi objekti, ki so funkcionalno služila določeni dejavnosti (ribogojnica, jez, soline, bazen, transformator idr.). V razred cesta so se uvrščala zemljišča pod prometnimi površinami, ki so bila z zakonom opredeljena kot javne in gozdne ceste; sem so se uvrščala tudi zemljišča, ki so pripadala cestnemu svetu (pločniki, kolesarske steze, odstavni pasovi, parkirišča, avtobusna postajališča, nasipi, useki idr.). V razred pot so se uvrščala zemljišča, ki so se uporabljala kot javne poti ter zemljišča pod potmi, ki niso bile javne, vendar utrjene. Na območju zelenih površin so se v razred pot uvrstila zemljišča, ki so se uporabljala za promet z motornimi ali pa vprežnimi vozili. Zemljišče pod potjo, ki je potekala po dvorišču, prodajnem trgu, parkirišču, odprtem skladišču, odlagališču odpadkov ali odprtem kopu, se ni uvrstilo v razred pot, ampak v vrsto rabe, po kateri ta pot poteka (Pravilnik o vodenju ..., 1982).

V razred dvorišče so se uvrstila zemljišča ob stavbi ali med stavbami, ki so bila namenjena za vzdrževanje in funkciji stavbe, in deli proizvodno sposobnega zemljišča v skupni površini s stavbo do 400 m² (Pravilnik o vodenju ..., 1982).

3.4.2 Uvrščanje nerodovitnih zemljišč

V razred neplodno so se uvrščala zemljišča, ki so bila zaradi naravnih pogojev nesposobna za kmetijsko in gozdno proizvodnjo (plaz, melišče, skalovje, prodišče idr.). V ta razred so se uvrščala tudi zemljišča pod ruševinami objektov, ki se ne uvrstijo v porušen objekt, zemljišča nesaniranih površinskih kopov, opuščene prometne površine itd. Vodotok pa so obsegala zemljišča pod rekami in potoki s pripadajočimi zemljišči za vzdrževanje vodotoka (Pravilnik o vodenju ..., 1982).

Zemljišče se je uvrščalo v razrede rabe glede na dejansko rabo, če je dosegalo ali presegalo najmanjšo površino, ki je bila za posamezno vrsto rabe po (Pravilnik o vodenju ..., 1982) naslednja:

- katastrske kulture – po pravilniku za katastrsko klasifikacijo zemljišč PzKKZ (1979);
- prodajni trgi, parkirišča, odprta skladišča, odlagališča odpadkov, odprti kopi, zelenice, pokopališča in igrišča – 200 m²;

- neplodno, jezera, ribniki, močvirja – če se zemljišča teh vrst rabe nahajajo na zemljiščih pod katastrsko kulturo, se najmanjša površina opredeli v skladu z 10. členom PzKKZ (1979), sicer je najmanjša površina 200 m².

Ne glede na površino so se zemljišča uvrstila v vrsto rabe stanovanjska stavba, gospodarsko poslopje, garaža, funkcionalni objekt, spomenik, porušeni objekt, cesta, pot, železnica, dvorišče in vodotok. Površina zemljišča pod objekti se je definirala kot površina tlora tega objekta, kjer pa so se detajli upoštevali, če so imeli temelj na tem zemljišču. Zemljišča pod objekti brez stalnih temeljev so se ne glede na površino uvrstila v vrsto rabe zemljišča, na katerem stojijo (Pravilnik o vodenju ..., 1982).

3.4.3 Evidentiranje vrst rabe zemljišč

Če je zemljišče ene vrste rabe dosegalo ali presegalo površino 200 m², se mu je podelila parcelna številka. Ne glede na to pa se je zemljišču ene vrste rabe podelila parcelna številka, če je bilo zemljišče omejeno s posestnimi mejami oz. je bilo dvorišče. Zemljišče, ki ni izpolnjevalo pogoja za pridobitev lastne parcelne številke, se je vodilo pod parcelno številko sosednjega zemljišča (Pravilnik o vodenju ..., 1982).

Ugotavljanje vrst rabe zemljišč je potekalo ob izvajanju zemljiško katastrske izmere in vzdrževanju zemljiškega katastra neposredno na zemljišču in posredno na podlagi zračnega snemanja in drugih tehničnih podatkov, ki so zagotavljali pravilnost uvrščanja zemljišč v vrste rabe. Strokovno-operativna dela pri ugotavljanju vrst rabe zemljišč pod gradbenimi objekti, zelenimi površinami in nerodovitnimi zemljišči so opravljali geodetski strokovnjaki (Pravilnik o vodenju ..., 1982).

3.5 Navodilo o uvedbi novih katastrskih kultur v zemljiško katastrski operat (1983)

Navodilo o uvedbi novih katastrskih kultur v zemljiško katastrski operat iz leta 1983 je v sedmih členih določalo, da občinski geodetski organi v zemljiško katastrski operat na podlagi potrjenih elaboratov klasifikacije ter katastrskih kultur uvedejo katastrske kulture plantažni sadovnjak, hmeljišče, barjanski travnik in gozdna plantaža ter njihove katastrske razrede. Občinski geodetski organi so tudi izvedli ustrezne grafične delitve parcel na podlagi elaboratov klasifikacije. Za izračun katastrskega dohodka za katastrske kulture iz začetka tega navodila so se do sprejetja novih lestvic katastrskega dohodka uporabljale obstoječe lestvice katastrskega dohodka iz Uradnega lista SRS št. 8/1978 in sicer:

- za plantažni sadovnjak lestvica katastrskega dohodka (KD) za sadovnjak,
- za hmeljišče lestvica KD za njivo,
- za barjanski travnik KD za pašnik,

- za gozdno plantažo lestvica KD za gozd.

Vzdrževanje novih katastrskih kultur se je izvajalo po pravilniku za katastrsko klasifikacijo iz leta 1979 (Navodilo o uvedbi ..., 1983).

3.6 Priročnik za vzdrževanje katastrskega operata lastninsko davčnega dela zemljiškega katastra (1984)

Leta 1984 je bil izdan Priročnik za vzdrževanje katastrskega operata lastninsko davčnega dela zemljiškega katastra. Priročnik opisuje dotedanjo ureditev glede evidentiranja rabe zemljišč. To je bilo do tedaj urejeno s Pravilnikom o vodenju vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru (1982), uvrščanje zemljišč v katastrske kulture in določanje katastrskih razredov pa je bilo posebej določeno s Pravilnikom za katastrsko klasifikacijo (1979) (Pristovnik et al., 1984).

Pred tem je bil v veljavi Pravilnik o katastrski klasifikaciji in bonitiranju zemljišč (1969), ki je zemljišča, namenjena kmetijski ali gozdni proizvodnji, uvrščal v katastrske kulture in te naprej v razrede, ostala zemljišča pa se niso uvrščala v posebne razrede rabe, označili so le njihovo uporabo. To je povzročilo neurejene in nepregledne evidence podatkov o zemljiščih in njihovi rabi. Republiška geodetska uprava je leta 1984 izdala obvezno navodilo za prevedbo do sedaj vodene rabe zemljišč v zemljiškem katastru v vrste rabe. Za rabe, ki se jih samo preimenuje, se je po uradni dolžnosti izdalo sklep (obrazec levo na sliki 2), za rabe zemljišč, pri katerih se zaradi prevedbe spremeni površina ali parcelna številka ali oboje, pa odločba (obrazec desno na sliki 2) (Pristovnik et al., 1984).

4.3.

Na podlagi 10. člena Zakona o geodetski službi (Ur.l.SRS št. 23/76) izdaja v zadevi prevedbe dosedaj vodene rabe zemljišč v zemljiškem katastru GEODETSKA UPRAVA OBČINE ..... po uradni dolžnosti naslednji

S K L E P

V zemljiško katastrskem operatu katastrske občine ..... (evidenčna št.k.č. ....) se pri parcelah v lasti oz. uporabi
Priimek in ime, naslov: .....
.....
spremeni ime rabe zemljišča tako, kot je navedeno v naslednjem izkazu:

STARO STANJE					NOVO STANJE				
St.p. lista	St.Z.K. vložka	St. par.	Vrsta rabe	Kat. raz.	Površina ha/a/m ²	St. par.	Vrsta rabe	Kat. raz.	Površina ha/a/m ²
Skupaj					Skupaj				

O b r a z l o ž i t e v

Geodetska uprava ..... je v skladu s 15. členom Pravilnika o vodenju vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru (Ur.l.SRS, št. 41/82) po uradni dolžnosti določila novo ime dosedaj vodena raba zemljišč pri zgoraj navedenih parcelah.
Druga dejstva za obrazložitev: .....

Na podlagi 10. člena Zakona o geodetski službi (Ur.l.SRS, št. 23/76) in 30. člena Zakona o zemljiškem katastru (Ur.l.SRS št. 16/74) izdaja GEODETSKA UPRAVA OBČINE ..... po uradni dolžnosti naslednjo

O D L O Č B O

V zemljiško katastrskem operatu katastrske občine ..... (evidenčna št. k.o. ....) se pri parcelah v lasti oz. uporabi
Priimek in ime, naslov: .....
.....
spremeni stanje (podatki o parceli) tako, kot je navedeno v naslednjem izkazu:

STARO STANJE					NOVO STANJE				
St.p. lista	St.Z.K. vložka	Stev. parc.	Vrsta rabe	Kat. raz.	Površina ha/a/m ²	Stev. parc.	Vrsta rabe	Kat. raz.	Površina ha/a/m ²
Skupaj					Skupaj				

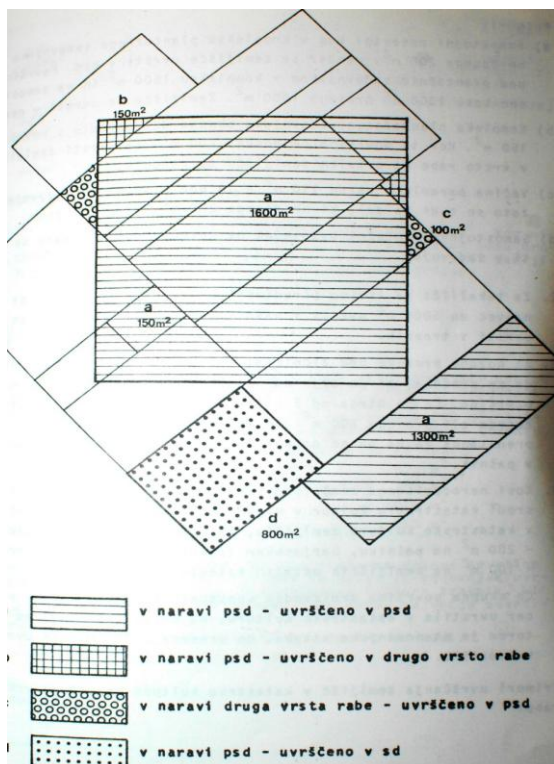
O b r a z l o ž i t e v

Geodetska uprava ..... je v skladu s 15. členom Pravilnika o vodenju vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru (Ur.l.SRS, št.41/82) dolžna spremeniti imena dosedaj vodena raba zemljišč v zemljiškem katastru. Zaradi uskladitve s citiranim pravilnikom so se spremenili pri zgoraj navedenih parcelah tudi podatki o površini - parcelni številki, kar je bilo ugotovljeno

Slika 2: Sklep (levo) in odločba (desno) o preimenovanju vrste rabe (Pristovnik et al., 1984, str. 165, 167)

3.6.1 Uvrščanje zemljišč v katastrske kulture

Osem katastrskih kultur, v katere so se uvrščala proizvodno sposobna zemljišča, so z obveznim navodilom dopolnile še štiri nove katastrske kulture. Pravilnik za katastrsko klasifikacijo je določal tudi najmanjšo oz. minimalno površino, da se zemljišče uvrsti v katastrsko kulturo, to je 200 m². Določbo o minimalni površini spremljajo tudi izjeme. Samostojni plantažni sadovnjaki (*psd*) večji od 1000 m² se uvrščajo v svojo katastrsko kulturo. V praksi se je dogajalo, da je bil del posestnega kosa zasajen s plantažnim sadovnjakom, ki je bil sicer v večjem proizvodnem kompleksu, to je na več celih parcelah in več delih parcel. V tem primeru je bila minimalna površina 200 m². Če je del posestnega kosa presegal 200 m² in ne dosegal 1000 m², se je uvrstil v plantažni sadovnjak. Če pa ni dosegal površine 200 m², so ga uvrstili v eno od vrst rabe na istem posestnem kosu (Pristovnik et al., 1984).

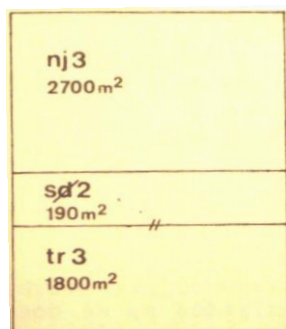
Slika 3: primer uvrstitve plantažnega sadovnjaka v vrste rabe (Pristovnik et al., 1984)

Kot primer je bil v navodilu naveden samostojni posestni kos v kompleksu plantažnega sadovnjaka, ki ne dosega 200 m², vendar se zemljišče uvrsti v plantažni sadovnjak. Slika 3 prikazuje nastalo situacijo. Površina pod plantažnim sadovnjakom v kompleksu 1600 m² in na samostojnem kosu 1300 m² presega 1000 m². Zemljišče se uvrsti v *psd*. Kompleks *psd* obsega del parcele s površino 150 m². Ker ta površina ne dosega 200 m², se uvrsti zemljišče v vrsto rabe na ostalem zemljišču te parcele. Večina parcele (razen 150 m²) je pod plantažnim sadovnjakom, zato se tudi ta del, ki ne dosega 200 m², uvrsti v ta razred (*psd*). Samostojni plantažni sadovnjak na območju b ne dosega 1000 m², zato se uvrsti v sadovnjak (Pristovnik et al., 1984).

Tekališča za živino se je do površine 5000 m² uvrstilo v pašnik, presežek pa v travnik. Gozdne preseke pod žičnicami ali elektrovodi do širine 5 metrov se je uvrstilo v katastrsko kulturo gozd, širše od 5 metrov pa v pašnik. Nerodovitne kose zemljišč (skalovje, močvirje, voda itd.) sredi katastrskih kultur se je uvrstilo v katastrsko kulturo zemljišča, kjer so se nahajali, če niso dosegali 200 m² na pašniku, barjanskem travniku, trstičju ali gozdu in 100 m² na zemljiščih ostalih katastrskih kultur. Če skupna površina proizvodno sposobnih zemljišč, ki bi se sicer uvrstila v katastrske kulture, na posestnem kosu, na katerem je bila stanovanjska stavba, ni presegala 400 m², se jih je uvrstilo v dvorišče (Pristovnik et al., 1984).

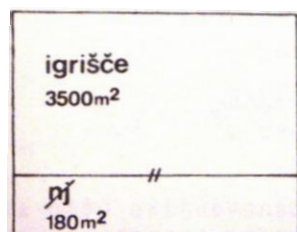
Slike od 4 do 10 prikazujejo različne terenske primere za določanje katastrske kulture.

Sadovnjak slike 4 ne dosega minimalne površine 200 m², zato se zemljišče uvrsti v tisto katastrsko kulturo, ki je najbližja po katastrskem dohodku. V tem primeru je to travnik. V zemljiškem katastru (v nadaljevanju ZK) se je torej evidentiralo naslednje kulture: njivo 3 2700 m² in travnik 3 1990 m².

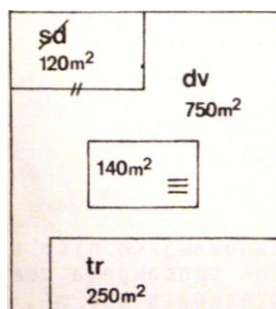
Slika 4: Primer 1 določanja katastrske kulture (Pristovnik et al., 1984)

Njiva na sliki 5 ne dosega površine 200 m². Ker ni poleg njive na istem posestnem kosu druge katastrske kulture, se uvrsti zemljišče njive v vrsto rabe igrišče. V ZK se je evidentiralo igrišče 3680 m².

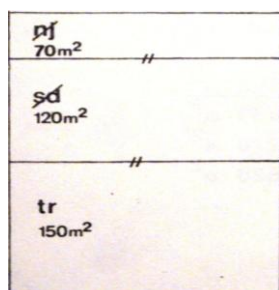
Slika 5: Primer 2 določanja katastrske kulture (Pristovnik et al., 1984)

Slika 6 v svoji sredini prikazuje gospodarsko poslopje. Sadovnjak ne dosega 200 m², zato se uvrsti v dvorišče, travnik pa presega 200 m², zato se uvrsti v katastrsko kulturo travnik. V ZK se je evidentiralo dvorišče 870 m², gospodarsko poslopje 140 m² in travnik 250 m².

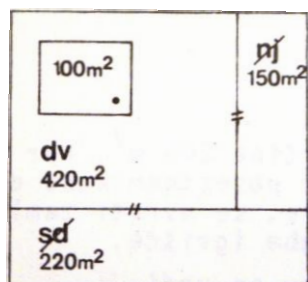
Slika 6: Primer 3 določanja katastrske kulture (Pristovnik et al., 1984)

Noben del zemljišča na sliki 7 ne dosega površine 200 m², zato se njiva in sadovnjak uvrstita v katastrsko kulturo travnik, ki ima od vseh treh delov največjo površino. V ZK se je evidentiralo travnik 340 m².

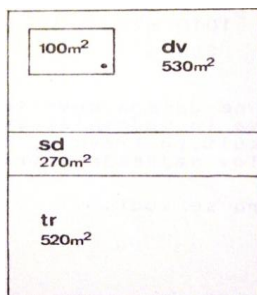
Slika 7: Primer 4 določanja katastrske kulture (Pristovnik et al., 1984)

Na posestnem kosu slike 8 je stanovanjska stavba, proizvodno sposobna zemljišča pa ne dosegajo skupaj 400 m², zato se uvrstijo v dvorišče. V ZK se je evidentiralo dvorišče 790 m² in stanovanjska stavba 100 m².

Slika 8: Primer 5 določanja katastrske kulture (Pristovnik et al., 1984)

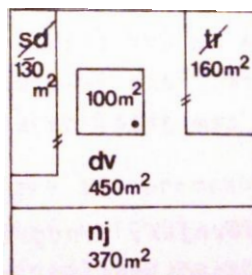
Na posestnem kosu na sliki 9 s stanovanjsko hišo sta tudi dva kosa proizvodno sposobnega zemljišča, ki vsak zase presegata 200 m², skupaj pa presegata 400 m², zato se tudi ustrezno razvrstita v katastrske kulture. V ZK se je evidentiralo dvorišče 530 m², stanovanjska stavba 100 m², sadovnjak 270 m² in travnik 520 m².

Slika 9: Primer 6 določanja katastrske kulture (Pristovnik et al., 1984)

Na posestnem kosu s stanovanjsko hišo slike 10 so trije ločeni kosi proizvodno sposobnega zemljišča, ki skupaj presegajo 400 m², površino 200 m² pa presega

samo njiva. Zato se je prva dva uvrstilo v dvorišče in tako se je v ZK evidentiralo dvorišče 850 m², stanovanjska stavba 100 m² in njiva 370 m².

Slika 10: Primer 7 določanja katastrske kulture (Pristovnik et al., 1984)

Pri uvrščanju zemljišč v katastrske kulture se je lahko pojavilo več dilem. Večkrat se je zgodilo, da natančne meje med katastrskimi kulturami ni bilo mogoče določiti. Pri tem je bilo treba upoštevati pravilo pretežnosti površine neke kulture. Prav tako je bila potrebna previdnost pri uvrščanju travnatih zemljišč ob njivah, sadovnjakih ali vinogradih, saj v primeru, da gre za obračališče ali pa da ta del služi obdelavi njive, je ta del spadal v kulturo obdelovanega zemljišča. Tudi opuščene obdelovalne površine se je, dokler ni bilo evidentno, da je zemljišče pridobilo lastnosti druge katastrske kulture, uvrščalo v katastrsko kulturo, v kateri je bila pred opustitvijo obdelave (Pristovnik et al., 1984).

3.6.2 Določitev katastrskega razreda

Pravilnik o vodenju vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru iz leta 1982 je narekoval določitev največ osmih razredov za vsako katastrsko kulturo. Najbolj kakovostna zemljišča je uvrščalo v 1. razred, ostala pa dalje do 8. razreda. Razred zemljišča se je določil v primerjavi z vzorčnimi parcelami, ki so bile razporejene po vsem katastrskem okraju. Razred parcele s spremenjeno katastrsko kulturo se je določilo s primerjavo parcele z vzorčno parcelo enake katastrske kulture in kakovosti. V primeru, da katastrska kultura ni bila spremenjena, je razred na terenu določal agronom ali gozdar, če je bila katastrska kultura spremenjena, pa je lahko razred določil tudi geodet. Pri tem je veljala površinska omejitev 10 ha. V določenih katastrskih okrajih nekaterih katastrskih kultur ni bilo. Če je zemljišče kazalo lastnosti tovrstnih kultur, se je uvrstilo v najbližjo podobno katastrsko kulturo. Zemljiščem se ni smelo določiti nižjega katastrskega razreda od najnižjega v lestvici katastrskega dohodka za določeno katastrsko kulturo (Priročnik o vodenju ..., 1982).

3.7 Zakon o evidentiranju nepremičnin, državne meje in prostorskih enot (2000)

Zakon o evidentiranju nepremičnin, državne meje in prostorskih enot (v nadaljevanju ZENDMPE, 2000) je v 14. členu določal, da se v zemljiškem katastru vodijo podatki o naslednjih dejanskih rabah zemljišč:

- kmetijska zemljišča,
- gozdna zemljišča,
- vodna zemljišča,
- neplodna zemljišča,
- pozidana zemljišča.

Podatke o dejanski rabi zemljišč naj bi po zakonu pridobivali iz evidenc dejanske rabe zemljišč, ki se bi vodile na podlagi zakona. Če podatkov o dejanski rabi določenega zemljišča ni bilo, ali pa se je ugotovilo, da je dejansko stanje v naravi drugačno, je geodetska uprava lahko ugotavljala in posodobila podatke bodisi po zahtevi ali prijavi bodisi po uradni dolžnosti.

ZENDMPE (2000) je urejal vrste rabe in katastrske kulture v 94. členu. Še sedem let po sprejetju ZENDMPE naj bi geodetska uprava vodila podatke o vrstah rabe zemljišč, katastrskih kulturah in katastrskih razredih. Podatke za dejansko rabo zemljišč naj bi začeli pridobivati iz drugih evidenc. Podatke o vrstah rabe zemljišč in katastrskih kulturah pa naj bi geodetska uprava po uradni dolžnosti izbrisala po preteku sedmih let po uveljavitvi tega zakona (ZENMPE, 2000).

3.7.1 Pravilnik o vsebini in načinu vodenja zbirke podatkov o dejanski rabi prostora

Pravilnik o vsebini in načinu vodenja zbirke podatkov o dejanski rabi prostora iz leta 2004 določa vsebino in način vodenja zbirke podatkov o dejanski rabi prostora. Podatki dejanske rabe prostora so po tem pravilniku podatki o dejanski rabi zemljišč in podrobnejši podatki o dejanski rabi prostora. Podatki o dejanski rabi zemljišč se vodijo po predpisih, ki urejajo evidentiranje nepremičnin. Vodijo se v zemljiškem katastru po vrstah dejanske rabe za kmetijska zemljišča, gozdna zemljišča, vodna zemljišča, neplodna zemljišča in pozidana zemljišča. Podatki o dejanski rabi se po tem pravilniku ne vodijo glede na meje parcel, morajo pa biti meje območij dejanske rabe določane tako, da je mogoče podatke o dejanski rabi izkazovati po parcelah. Zemljišča se uvrščajo v posamezne dejanske rabe na podlagi opisov vrst podrobnejše delitve posameznih dejanskih rab iz predpisov o podrobnejši delitvi. Vsako območje dejanske rabe zemljišč ima mejo območja, ta se evidentira s topološko pravilnimi poligoni, ki se med seboj ne sekajo in skupaj neprekinjeno pokrivajo celotno območje Republike Slovenije, vključno z morjem (Pravilnik o vsebini in načinu ..., 2004).

Podatki o dejanski rabi zemljišč se v zemljiški kataster prevzamejo na več načinov. Eden od teh je iz zbirke podrobnejših podatkov na predlog ministrstva, ki je pristojno za vodenje zbirke podrobnejših podatkov. Podatki so se lahko po pravilniku iz leta 2004 vpisali tudi na

zahtevo lastnika oziroma uporabnika zemljišča na podlagi elaborata sprememb dejanske rabe zemljišč, ki ga je izdalo geodetsko podjetje. Tudi geodetska uprava je lahko vpisala podatke po uradni dolžnosti, kadar je ugotovila, da stanje v naravi ni enako podatkom v evidencah (Pravilnik o vsebini in načinu ..., 2004).

3.7.2 Pravilnik o katastru dejanske rabe kmetijskih zemljišč

Pravilnik o katastru dejanske rabe kmetijskih zemljišč iz leta 2005 določa vzpostavitev in vodenje katastra dejanske rabe kmetijskih zemljišč, dostopnost, vsebino, podrobnejše vrste rabe kmetijskih zemljišč, metodo določanja rabe kmetijskih zemljišč, način pridobivanja podatkov, minimalne površine zajema podatkov, izmenjavo podatkov, prijavo sprememb in njegovo vzdrževanje. Vzpostavitev in vodenje katastra dejanske rabe kmetijskih zemljišč za celotno območje Slovenije je naloga ministrstva, pristojnega za kmetijstvo. V katastru se vodijo identifikacijska številka območja rabe, lega in oblika območja rabe, vrsta rabe kmetijskega zemljišča po trenutno veljavnem šifrantu, datum in čas zadnje spremembe, zgodovina sprememb, šifra osebe, ki je zadnja spreminjala podatek, vir, na osnovi katerega je bila izvedena sprememba, in pa podatki o izvajanju nadzora pravilnosti grafičnih in opisnih podatkov. Določanje vrste rabe kmetijskih zemljišč se izvaja s pomočjo interpretacijskega ključa, ki vsebuje navodila za zajem podatkov in opise vrst ter podrobnejših vrst rabe kmetijskih zemljišč. Podatki o rabi se zajemajo z metodo računalniško podprte foto-interpretacije, pri čemer se za podlago uporabljajo ortofoto načrti. Če se raba zemljišč s posnetkov ne da jasno določiti, jo določimo s pregledovanjem posnetkov pod stereo parom oziroma rabo preverimo terensko. Pri zajemu se lahko kot pomoč uporabljajo tudi drugi podatki ali pripomočki (npr. digitalni model reliefa, topografske karte, registri trajnih nasadov, prijave spremembe itd.). Na več načinov se preverjata tudi pravilnost in skladnost zajetih podatkov, izvaja pa se tudi nadzor kakovosti interpretacije rabe (Pravilnik o katastru ..., 2005).

3.7.3 Pravilniki o evidenci dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč

Pravilnik o evidenci dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč iz leta 2006 dopolnjuje Pravilnik o evidenci dejanske rabe kmetijskih zemljišč (2005) tako, da doda še gozdna zemljišča. Dodatne spremembe se nanašajo na spremembo razredov kmetijske rabe, tako se na primer vrsta rabe začasni travnik spremeni v podrobnejšo vrsto rabe njiva ali vrt (Pravilnik o evidenci dejanske ..., 2006). Pravilnik se kje večkrat spremenil, predvsem je prinesel spremembe v razredih rabe in najmanjših površinah zajema rabe zemljišč, zadnja sprememba je bila v letu 2010.

3.8 Zakon o evidentiranju nepremičnin (2006)

Dejanska raba je v Zakonu o evidentiranju nepremičnin (ZEN, 2006) definirana kot v predhodnem zakonu ZENDMPE (2000). Poleg dejanske rabe je pomemben podatek o kmetijskih in gozdnih zemljiščih za namen določevanja dajatev boniteta zemljišč. Boniteta zemljišč je opredeljena kot proizvodna sposobnost zemljišč, ki se izražajo v obliki bonitetnih točk. Boniteta zemljišč, ki niso uvrščena med kmetijska ali gozdna, je nič. Spremembe bonitete zemljišča izvaja geodetsko podjetje v za to določenem postopku. Strokovna podlaga pri tem postopku je elaborat spremembe bonitete zemljišč, strokovna dela pri elaboratu pa izvaja kmetijski oziroma gozdarski strokovnjak z najmanj visoko strokovno izobrazbo in pooblastilom za bonitiranje.

S zakonom je geodetska uprava k posameznim parcelam vpisala še podatek o boniteti zemljišč. Pri tem se je opirala na podatke vzorčnih parcel (pedološki profili in določitev bonitete za vzorčne parcele), podatke o katastrskih kulturah in razredih kmetijskih in gozdnih zemljišč ter podatke o sestavni obliki gozda iz gozdnogospodarskih načrtov. Podrobnejšo metodologijo vzpostavitve bonitete zemljišč s prevedbenimi preglednicami po katastrskih okrajih iz sistema katastrske klasifikacije v boniteto zemljišč je določil minister, pristojen za prostor, v sodelovanju z ministrom za kmetijstvo in gozdarstvo. Podatke o vrsti rabe zemljišč, katastrskih kulturah in katastrskih razredih naj bi geodetska uprava po zakonu (ZEN, 2006) vodila v zemljiškem katastru še pet let po uveljavitvi zakona, po tem pa naj bi jih po uradni dolžnosti izbrisala. Zaradi izrednega pomena podatkov o rabi zemljišč po posameznih parcelah je morala geodetska uprava večkrat prestaviti rok za ukinitvev podatkov katastrske klasifikacije v zemljiškem katastru. Ti podatki javno niso več dostopni s 1. 1. 2014.

4 PODATKI KMETIJSKEGA MINISTRSTVA O DEJANSKI RABI ZEMLJIŠČ

4.1 Zajem dejanske rabe zemljišč

Leta 1997 se je takratno Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS odločilo za vzpostavitev sistema določanja dejanske rabe zemljišč. Namenili so se vzpostaviti geografski informacijski sistem, ki bi služil v kmetijstvu, nameni vzpostavitve sistema (Baza podatkov ..., 2003) pa so bili še:

- povezovanje z zemljiškim katastrom, uvajanje skupnega administrativnega nadzornega sistema v okviru EU za nadzor nad subvencijami v kmetijstvu;
- podlaga za pripravo in izdelavo republiških in občinskih prostorskih načrtov;
- vzpostavitev registrov trajnih rastlin (vinogradi, sadovnjaki, oljčniki, hmeljišča);
- določanje območij z omejenimi dejavniki;
- pomoč za državno administracijo na državni, regionalni in občinski ravni pri načrtovani in upravljalni politiki;
- podlaga in pomoč pri izdelavi topografskih kart, za izvajanje analiz itd.

Pridobitev pravočasnih informacij o rabi kmetijskih zemljišč za vsako parcelo posebej ter za celotno državo, podpora različnim dejavnostim in izvajanju nalog takratnega Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS ter določitev gozdne meje so bile le nekatere prednosti vzpostavitve take baze podatkov (Baza podatkov ..., 2003).

Osnove za zajem in spremljanje rabe kmetijskih zemljišč določa Zakon o kmetijstvu iz leta 2000. Ta v svoji vsebini določa, da ministrstvo, pristojno za kmetijstvo, vzpostavi in vzdržuje kataster dejanske rabe zemljišč. Za zajem dejanske rabe je bilo potrebno s pomočjo foto interpretacije ob uporabi interpretacijskega ključa ustvariti zaključene poligone, opremljene z opisnimi podatki. Dejansko rabo so zajemali operaterji s pomočjo programa *Zajem MKGP*, s pomočjo ortofoto načrtov in stereo posnetkov. Enota zajema, ki jo je na enkrat obdeloval en operater, je bila območje enega lista Temeljnega topografskega načrta TTN5, ki ga je bilo treba najprej v celoti izpolniti s poligoni območij enake dejanske rabe in nato uskladiti robna območja lista z drugimi listi. Operater je izpolnjeval tudi kontrolni list, na katerem je označeval nejasnosti, nadzorniki pa so s pregledom ugotavljali napake pri zajemu na računalniku in tudi na terenu. Zajete podatke so glede meje med gozdom in drugimi zemljišči preverili uslužbenci Zavoda za gozdove (ZGS), sledilo je topološko preverjanje, končno preverjanje kakovosti pa je sledilo na ministrstvu. Zajem dejanske rabe se je izvajal v treh fazah po tretjino ozemlja države na enkrat. Po prvi fazi se je število razredov, na osnovi katerih je bila narejena interpretacija rabe zemljišč, zmanjšala s 70 na 25, saj so bili nekateri

razredi rabe zemljišč nepotrebni ali neprimerni, v zadnji fazi pa se je število razredov še znižalo. Po opravljeni interpretaciji za območje celotne države je sledil nadzor kakovosti. Končni izdelek je upošteval še vse popravke kontrolnih skupin in ostale popravke, ki so se pokazali tekom nadzora (Baza podatkov ..., 2003).

Dejanska raba za celotno Slovenijo je bila prvič zajeta leta 2002, obnove pa so se vrstile v časovnih obdobjih približno treh let. Zadnja posodobitev evidence je bila izvedena na območju severovzhodne Slovenije na podlagi ortofoto načrtov iz leta 2013.

4.2 Interpretacijski ključ

Interpretacijski ključ je priročnik z navodili za določanje dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč in vsebuje šifrant vrst dejanske rabe, navodila za zajem podatkov, opis posameznih vrst dejanske rabe in najmanjše površine zajema vrst dejanske rabe, kot to določajo povezani pravilniki v zvezi z evidentiranjem dejanske rabe zemljišč. Najmanjša površina zajema dejanske rabe je površina iste dejanske rabe, ki se obvezno izloči kot samostojen poligon (Pravilnik o evidenci dejanske rabe..., 2008).

4.3 Določitev dejanske rabe na parcelo

Določitev dejanske rabe na posamezno parcelo je bila prvič izvedena leta 2008 z namenom vzpostavitve podatkov dejanske rabe na parcelo v zemljiškem katastru. Podatki o rabi parcel so ključnega pomena za vrednotenje nepremičnin, načrtovanje in izvajanje sektorskih politik, vključujoč različne režime na parceli, za prostorsko načrtovanje ipd.

Pri določitvi dejanske rabe zemljiške parcele gre za grafični presek sloja dejanske rabe zemljišč z zveznim grafičnim slojem zemljiških parcel zemljiškega katastra. Za samo izvedbo tega preseka je treba pridobiti najboljše grafične podatke o parceli. Kadar je na voljo zemljiško katastrski načrt (ZKN), se grafični presek izdelava s temi podatki, v primeru, da je na voljo le zemljiško katastrski prikaz (ZKP), pa se pri prostorskem preseku uporabi ZKP. Grafični sloj dejanske rabe se prostorsko prekrije nadalje s podatkovnim slojem zemljišča pod stavbo (ZPS), površina tega pa se pripiše dejanski rabi pozidano zemljišče (Metodologija vodenja ..., 2013).

Rezultat grafičnega preseka teh slojev je eden ali več delov parcele, ki imajo določeno (grafično) površino in vrsto dejanske rabe. V primeru, da je površina parcele manjša ali enaka 5000 m² in skupna površina istovrstnih delov manjša od 100 m², se njihova površina pripiše rabi, ki ima izmed vseh največjo površino. V primeru, da je površina parcele manjša

od 5000 m², pravilo pravi: »če je skupna površina istovrstnih delov manjša ali enaka 2 % celotne površine parcele in je manjša od 500 m², se njihova površina pripiše večinski rabi. V primeru, da nobena skupna površina istovrstnih delov na parceli ni večja ali enaka 100 m², se površina delov pripiše rabi, ki ima izmed vseh največjo površino« (Metodologija vodenja ..., 2013).

V preglednici 3 so prikazane najmanjše oz. minimalne površine zajema dejanske rabe za leto 2013. V prilogi A prikazujemo šifrant dejanske rabe zemljišč za leto 2002. Minimalne površine zajema so najmanjše površine, ki še spadajo v določeno vrsto dejanske rabe, sicer se delu parcele pripiše druga, prevladujoča vrsta rabe parcele.

Preglednica 2: Šifrant dejanske rabe zemljišč za leto 2013 (Vir: Interpretacijski ključ 6.0, 2013, lasten prikaz)

ŠIFRA	VRSTA DEJANSKE RABE	MINIMALNA POVRŠINA ZAJEMA
1100	njive	1000 m ²
1160	hmeljišča	500 m ²
1180	trajne rastline na njivskih površinah	1000 m ²
1190	rastlinjak	25 m ²
1211	vinogradi	500 m ²
1212	matičnjak	500 m ²
1221	intenzivni sadovnjaki	1000 m ²
1222	ekstenzivni sadovnjaki oz. travniški	1000 m ²
1230	oljčnik	500 m ²
1240	ostali trajni nasadi	500 m ²
1300	trajni travnik	1000 m ²
1321	barjanski travniki	1000 m ²
1410	kmetijska zemljišča v zaraščanju	1000 m ²
1420	plantaže gozdnega drevja	1000 m ²
1500	drevesa in grmičevje	1000 m ²
1600	neobdelana kmetijska zemljišča	1000 m ²
1800	kmetijska zemljišča, porasla z gozdnim drevjem	1000 m ²
2000	gozd	2500 m ²
3000	pozidana in sorodna zemljišča	25 m ²
4100	barje	5000 m ²
4210	trstičje	5000 m ²
4220	ostala zamočvirjena zemljišča	5000 m ²
5000	suha odprta zemljišča s posebnim rastlinskimi pokrovom	5000 m ²
6000	odprta zemljišča brez ali z nepomembnim rastlinskim pokrovom	5000 m ²
7000	vode	25 m ²

4.4 Primerjava najmanjših površin za zajem dejanske rabe 2002–2013

Najmanjše površine za zajem rabe zemljišč so se z leti spreminjale, zato smo v tem poglavju pripravili primerjavo najmanjših oz. minimalnih površin za vse vrste dejanskih rab od leta 2002 do leta 2013 (preglednica 4).

Preglednica 3: Primerjava minimalnih površin za zajem 2002 - 2013 (Vir: Interpretacijski ključi 2002-2013, lasten prikaz)

ŠIFRA *	2002 [m ²]	2004 [m ²]	2005 [m ²]	2006 [m ²]	2008 [m ²]	2009 [m ²]	2010 [m ²]	2011 [m ²]	2013 [m ²]
1100	5000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
1130	5000	1000	1000	/	/	/	/	/	/
1160	1000	1000	1000	1000	1000	500	500	500	500
1180	/	/	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
1190	/	/	25	25	25	25	25	25	25
1211	500	500	500	500	500	500	500	500	500
1212	/	/	/	500	500	500	500	500	500
1221	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
1222	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
1230	500	500	500	500	500	500	500	500	500
1240	1000	1000	500	500	500	500	500	500	500
1300	/	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
1310	5000	/	/	/	/	/	/	/	/
1321	5000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
1322	5000	/	/	/	/	/	/	/	/
1410	5000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
1420	5000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
1500	5000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
1600	/	/	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
1800	/	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
2000	5000	5000	5000	5000	2500	2500	2500	2500	2500
3000	10	25	25	25	25	25	25	25	25
4100	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000
4210	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000
4220	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000
5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000
6000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000
7000	10	10	10	10	10	25	25	25	25

* za razlago šifer glej preglednico 3

V preglednici 4 so zbrane minimalne površine zajema rabe zemljišč za obdobje od leta 2002 do leta 2013 glede na posamezen razred (šifro) dejanske rabe. Leta 2002 so bila zemljišča razvrščena v 21 vrst dejanske rabe. Interpretacijski ključ za leto 2002 ni vseboval rab trajne rastline na njivskih površinah (1180), rastlinjak (1190), neobdelano kmetijsko zemljišče (1600), matičnjak (1212) in dejanske rabe trajni travnik (1300).

Šifrant dejanske rabe za leto 2004 je prinesel spremembe predvsem v minimalnih površinah za zajem. Te so se s 5000 m² znižale na 1000 m² pri razredih rabe njive in vrtovi (1100), začasni travniki (1130), barjanski travniki (1321), zemljišča v zaraščanju (1410), plantaže gozdnega drevja (1420), vrsta drevesa in grmičevje (1500), površino zajema pa se je iz 10 m² na 25 m² spremenila tudi vrsta dejanske rabe pozidana in sorodna zemljišča, dejanska raba se je začela zajemati bolj podrobno. Leta 2004 sta se ukinila razreda rabe intenzivni travnik (1310) in ekstenzivni travnik (1322), za naprej pa so se travniške površine vodile v razredih trajni travnik in pašniki (1300), barjanski travniki (1321) in kmetijske površine porasle z gozdnim drevjem (1800) (Interpretacijski ključ, 2004).

Leta 2005 so se pojavili trije novi razredi dejanske rabe: trajne rastline na njivskih površinah (1180), rastlinjaki (1190) in neobdelana kmetijska zemljišča (1600). Razredu rabe ostale trajne rastline (1240) se je zmanjšala najmanjša površina zajema za polovico. Z letom 2006 je bila ukinjena raba začasni travniki (1130) – to so zemljišča, njive, ki so za obdobje do 5 let zasejana s travo ali drugim krmnim rastlinjem in se enkrat ali večkrat letno kosijo ali pa uporabljajo za pašo (Interpretacijski ključ, 2004). Definirana je bila nova dejanska raba matičnjak (1212), ki obsega površine, kjer vzgajajo matične rastline vinske trte. Šifrant leta 2008 je prinesel spremembo v najmanjši površini zajema razreda rabe gozd (2000), ki je po novem znašala 2500 m² (Interpretacijski ključ, 2005, 2006 in 2008).

Leta 2009 pa se je zmanjšala najmanjša površina za zajem razreda dejanske rabe hmeljišča (1160) za polovico in povečala najmanjša površina pri vodah (7000) z 10 m² na 25 m². Interpretacijski ključi se po letu 2009 niso bistveno spreminjali (Interpretacijski ključ, 2009, 2010, 2011 in 2013).

5 PODATKI IN METODE DELA

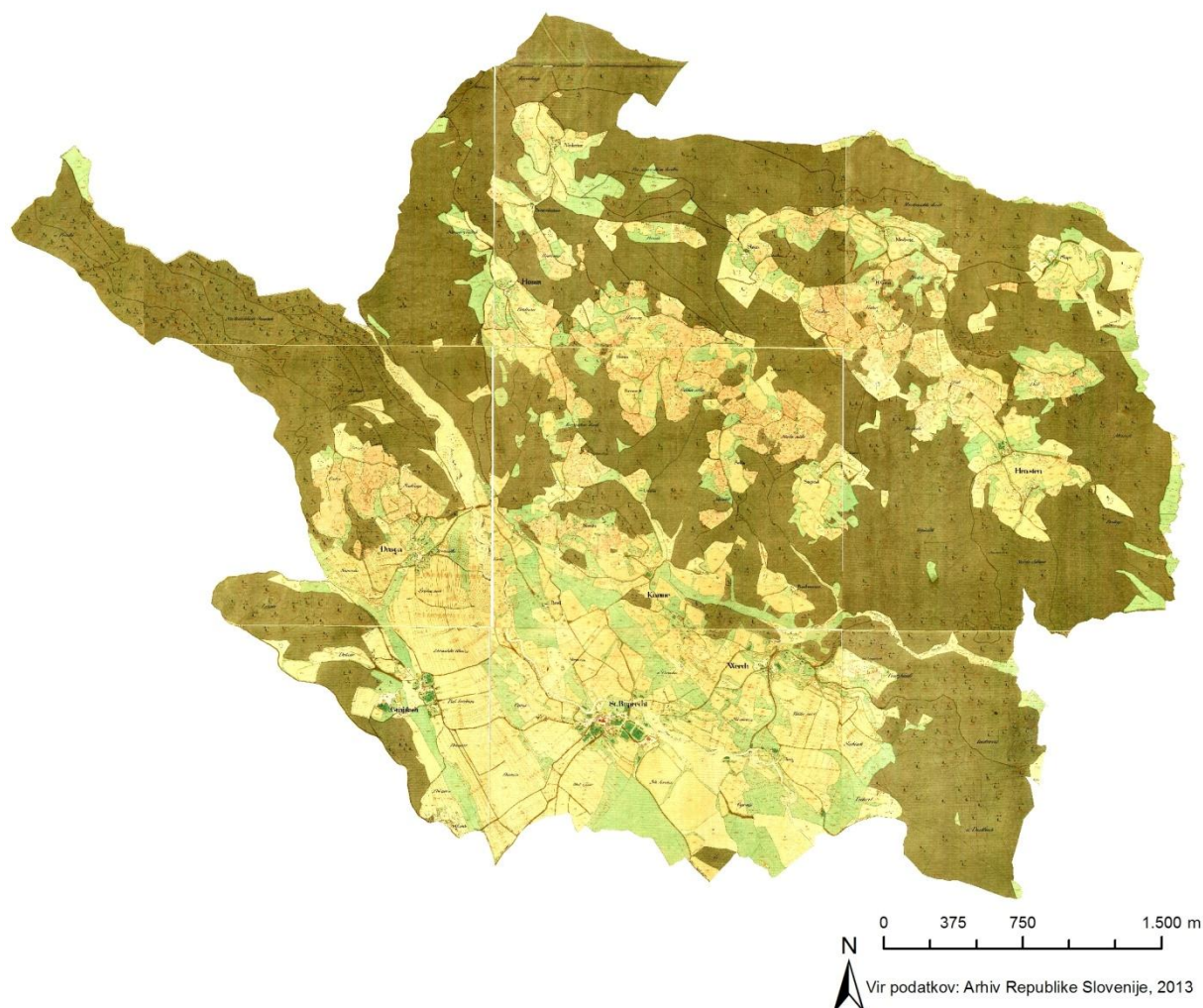
Velike količine podatkov in zahtevne operacije s podatki zahtevajo od nas veliko mero doslednosti, natančnosti, vztrajnosti in znanja. Manipulacij s podatki si v današnjem času skoraj ne moremo več predstavljati brez geografskih informacijskih sistemov (v nadaljevanju GIS) in tehnologij, s katerimi si delo olajšamo. Prvi korak k vzpostavitvi baze podatkov za namen naloge je bil zbiranje potrebnih podatkov, sledil pa je zajem dodatnih podatkov in nato izdelava podatkovne baze, ki je osnova za izdelavo nadaljnjih analiz. Programska oprema, ki nam je služila v te namene, je del programskega paketa *ESRI ArcGis* in sicer programsko orodje *ArcMap 10.2*. Za analize in prikaze rezultatov smo uporabili programsko opremo *Microsoft Word 2007*, *Microsoft Excel 2007* ter program *Photoshop 8*. V tem poglavju predstavljamo način dela in podatke, ki smo jih pridobili pri raznih službah. Rezultati analiz tako pripravljenih podatkov so opisani v naslednjem poglavju.

5.1 Podatki

Podatke grafičnega in opisnega dela franciscejskega katastra smo pridobili v Arhivu Republike Slovenije, saj tam hranijo originale katastrskih načrtov franciscejskega katastra za Kranjsko (kjer se k. o. Šentrupert nahaja) in za ostale dele Slovenije. Gradivo smo pridobili v rastrski obliki, saj so vse zbirke skenirane. Podatki franciscejskega katastra so po grobi delitvi opisni in grafični. Za katastrsko občino Šentrupert ti podatki nosijo letnico nastanka 1824 in 1825. Posamezne skenograme katastrskih načrtov smo zložili v mozaik (slika 11), ki sestavlja celotno katastrsko občino.

Za analizo novejšega stanja prostora smo na Geodetski upravi Republike Slovenije (GURS) pridobili podatke zemljiškega katastra za študijsko območje. Potrebovali smo podatke zemljiškega katastra, podatke katastra stavb in opisne podatke o rabi zemljiških parcel. Pri Geodetski upravi Republike Slovenije smo pridobili tudi *.shp datoteke z obrisi in centriidi objektov.

Na spletni strani Ministrstva za kmetijstvo in okolje (MKO) pa smo pridobili grafične in opisne podatke o rabi zemljišč od leta 2002 do leta 2013.

Slika 11: Listi katastrskih načrtov franciscejskega katastra iz leta 1824, sestavljeni v mozaik (lasten prikaz)

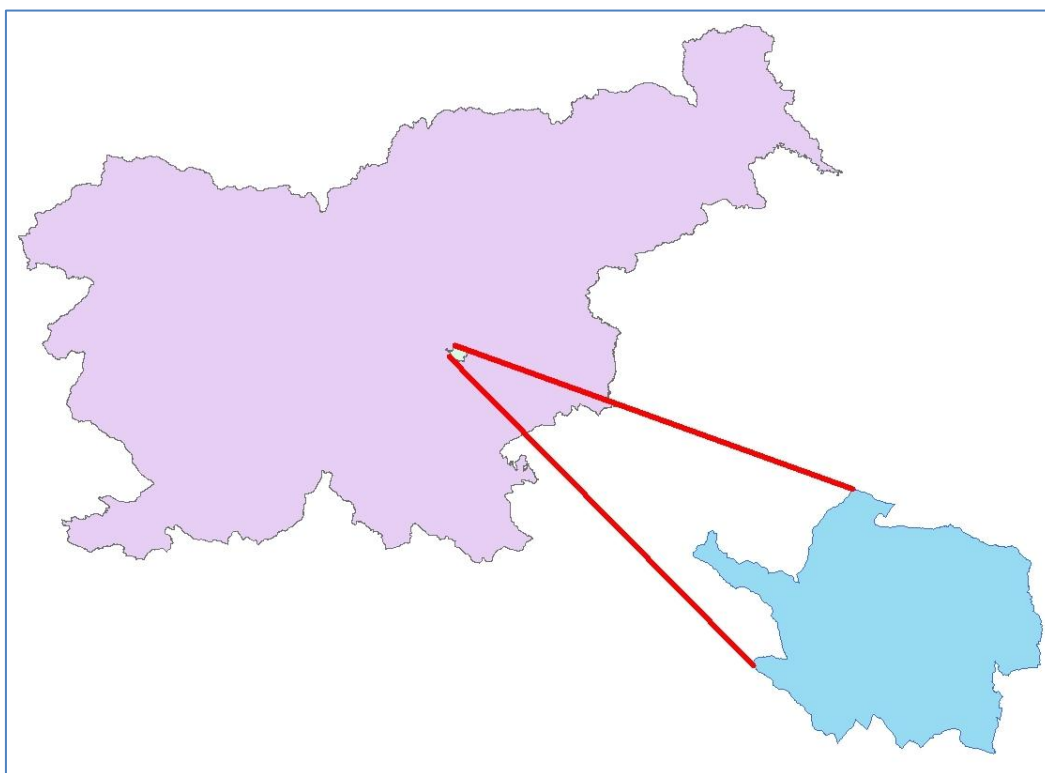
5.2 Metode dela

Za gradnjo baze podatkov smo morali najprej vektorizirati rastrske podatke franciscejskega katastra. Začeli smo z omejevanjem razsežnosti skenogramov katastrskega načrta (rezanje robov) in nadaljevali z georeferenciranjem v državni referenčni geodetski sistem D48/GK. Za georeferenciranje smo uporabili podatke zemljiškokatastrskega prikaza in s pomočjo affine transformacije umestili franciscejski kataster v prostor. Sledila je vektorizacija katastrskih načrtov franciscejskega katastra. V programskem okolju *ArcGis*, ki smo ga upodabljali za večino operacij prostorskih analiz v diplomski nalogi, smo v geopodatkovni bazi ustvarili nov podatkovni sloj z osnovnim gradnikom poligon. Vektorizirali smo vsako posamezno parcelo posebej in sproti dodajali opisne podatke oz. attribute – vsaki parceli smo določili parcelno številko in vrsto rabe, s programsko rešitvijo *ArcMap 10* pa smo samodejno beležili še površino in obseg vsakega poligona. Naknadno smo iz opisnega dela katastra vektorizirali

tudi podatke o ledinah in jih dodali vsaki parceli. V naslednji fazi smo za potrebe analize vektorizirali vse objekte v katastrski občini in jim določili vrsto – lesena ali zidana.

5.2.1 Določitev študijskega območja

Izbrano območje, ki smo ga obravnavali v analitičnem delu diplomske naloge, je območje katastrske občine Šentrupert (slika 12), ki je ena od sedmih katastrskih občin v občini Šentrupert. Gre za območje, ki po podatkih pisnega dela katastrskega operata predstavlja zaključeno enoto površine 2953 oralov in 1286 klafter, kar v današnjih površinskih merskih enotah pomeni približno 1683 hektarjev, to je 16,83 km². Katastrska občina obsega območje središča občine Šentrupert – to je kraj Šentrupert ter ostale vasi in zaselke. Geografsko gre za razgibano območje z nadmorskimi višinami od 250 m.n.v. do 600 m.n.v. z značilnim dolinskim delom in obrobni griči. Velikost katastrske občine Šentrupert se v obdobju skoraj 200 let od nastanka franciscejskega katastra ni bistveno spremenila.

Slika 12: Umestitev katastrske občine Šentrupert v Sloveniji (lasten prikaz)

5.2.2 Priprava podatkov franciscejskega katastra

Podatke franciscejskega katastra smo pripravili v več korakih:

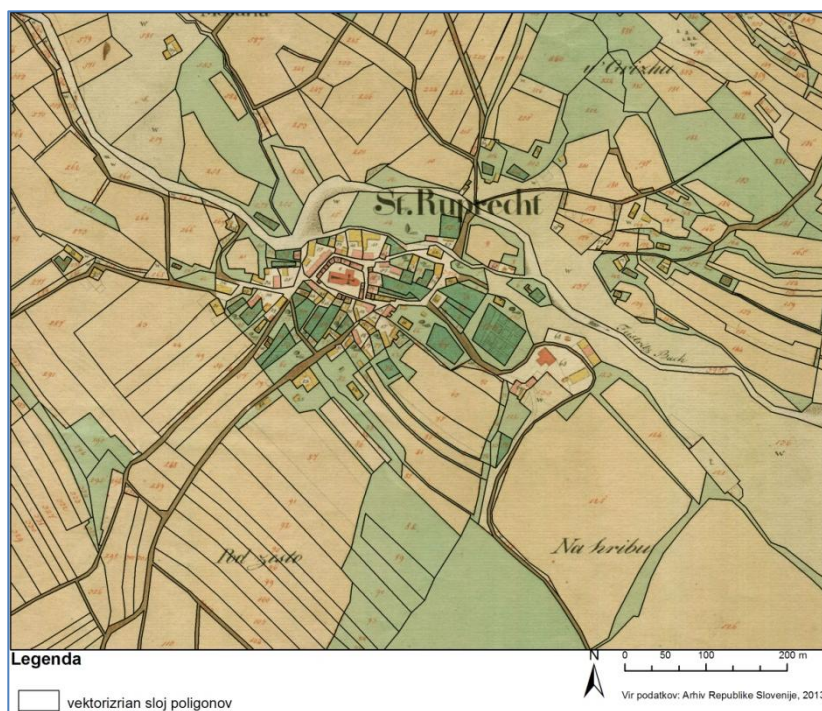
a) Georeferenciranje skenogramov grafičnega dela katastrskega operata

Georeferenciranje je postopek umeščanja nekega načrta v prostor, v izbrani prostorski referenčni sistem. V nalogi smo georeferenciranje katastrskih načrtov franciscejskega

katastra opravili na podlagi drugega katastrskega načrta, ki je bil predhodno opredeljen v državnem referenčnem geodetskem sistemu D48/GK. Pri takem pristopu georeferenciranja se s pomočjo oslonilnih (identičnih) točk na referenčni podlagi in na prostorskem podatkovnem sloju, ki mu želimo dati referenco, določi transformacijske parametre, na podlagi katerih se izbrani podatkovni sloj georeferencira. Rezultat je prostorsko umeščen podatkovni sloj, na katerem lahko izvajamo vektorizacijo in prostorske analize, rezultate pa lahko predstavimo v znanem prostorskem referenčnem sistemu.

b) Vektorizacija katastrskih načrtov franciscejskega katastra

Na georeferenciranih listih katastrskih načrtov franciscejskega katastra smo izvajali vektorizacijo tako, da smo v geopodatkovni bazi definirali nov razred in za osnovni gradnik izbrali poligon. Parcelo za parcelo smo vektorizirali tako, da smo registrirali robne točke – oglišča, poligonu, ki je nastal pa dodali še opisni podatek (atribut) katastrske rabe, parcelne številke in ledine. Izsek vektoriziranega območja prikazujemo na sliki 13. Po zajemu smo opravili topološko kontrolo, ki je pokazala napake pri zajemu, ki smo jih nato odpravili.

Slika 13: Rezultat vektorizacije katastrskih načrtov francisejskega katastra – skupek poligonov (lasten prikaz)

c) Zajem podatkov iz pisnega dela operata

Pisni del operata je sestavljen iz več dokumentov, ki jih hrani in vzdržuje ARS. S seznama zemljiških parcel za k. o. Šentrupert smo po parcelnih številkah, ki tečejo

zaporedno, izpisovali podatek o ledini ter dodali opisni podatek o rabi parcele, kjer je iz grafičnega dela nismo ugotovili. Na seznamu zemljiških parcel vsaka vrstica pomeni eno parcelo, opisni podatki pa so razvrščeni po stolpcih. Opisni podatki so: oznaka lista iz grafičnega dela operata, ime ledine, parcelna številka, hišna številka, ime in priimek, poklic in naslov lastnika, raba zemljišča, površina v klaftrah in oralih, kakovostni razred zemljišča, letni donos in opombe. Na koncu vsakega lista je bila izračunana površina vseh parcel (Verderber, 2012).

5.2.3 Težave pri zajemu in obdelavi

Pri pripravi in vektorizaciji gradiva smo pridobili veliko znanj in izkušenj. Da bi zadostili težnji po berljivosti podatkov, ki smo jih želeli obdelovati, smo v Arhivu naročili skenograme katastrskih načrtov boljše ločljivosti (150–250 dpi), saj podatki, dostopni na spletu, ne ponujajo zadostne ločljivosti. Pri postopku georeferenciranja so se pojavljale težave z iskanjem dobro določljivih identičnih točk ZKP in skenograma katastrskega načrta franciscejskega katastra, pojavljala so se odstopanja. Na težave smo naleteli na stikih sosednjih listov katastrskih načrtov, saj le-ti niso izdelani v pravih geometrijskih oblikah. Težave pri prepoznavanju parcelnih števil v grafičnem delu katastra in rabe ter imen ledin v opisnem delu katastra je za posledico pustilo manjše število parcel, ki jim parcelne številke nismo mogli določiti.

Vzrok večine težav pri zajemu lahko pripišemo slabšim stikom med posameznimi listi katastrskih načrtov franciscejskega katastra in njihovim skrčkom ter raztezkom. Slabša berljivost parcelnih števil in ostalih opisnih podatkov je posledica pisave gotice, ki je poleg tega, da nam je tuja, v večini primerov umetniško pisano in ležeče oblikovana.

5.2.4 Prostorske analize v okolju GIS

V programskem okolju *ArcGis* smo izvajali prostorske analize, katerih ugotovitve sledijo v naslednjem poglavju. Programska rešitev *ArcMap* je zelo priročno orodje za analizo prostorskih podatkov. Analizo ledin smo izvedli takoj po vektorizaciji katastrskih načrtov, saj smo opisni podatek ledine pripisovali vsem parcelam ob zajemu. Ledine smo grafično prikazali in v atributni tabeli razvrstili podatke.

Analizo katastrske rabe v času nastanka franciscejskega katastra na študijskem območju (1824) smo izvedli na temelju podatkov zajema. Za primerjavo parcelne strukture in rabe prostora z današnjim stanjem smo izvedli novo klasifikacijo razredov rab zemljišč in pri reklasifikaciji razredov katastrske rabe ter dejanske rabe uvedli posplošene vrste rabe, podatke iz atributne tabele pa po teh rabah združili. Rezultate smo prikazali s tematskimi

kartami. Analizo spremembe parcelne strukture, kjer smo primerjali parcelno strukturo v času nastanka franciscejskega katastra (1824) s stanjem po podatkih zemljiškega katastra v letu 2013, smo pripravili s pomočjo prekrivanja dveh vektorskih podatkovnih slojev v okolju GIS. Iskali smo približno število novih parcel, ki so nastale na posamezni parceli franciscejskega katastra. Vektorskemu podatkovnemu sloju aktualnega zemljiškega katastra (ZKP) smo priredili točkovni sloj centroidov parcel in jih s pomočjo funkcije prostorskega združevanja (angl. *Spatial Join*) združili z vektoriziranim slojem katastrskega načrta franciscejskega katastra. Primerjavo katastrske rabe franciscejskega katastra z aktualno rabo zemljišč po podatkih evidence dejanske rabe zemljišč kmetijskega ministrstva smo izvedli funkcijo preseka (angl. *Intersect*). Pripravili smo tudi matriko sprememb, preglednico, s katero smo prikazali rezultate primerjave aktualne dejanske rabe zemljišč z rabo zemljišč franciscejskega katastra. S pomočjo matrike smo lažje razpravljali o postopkih spreminjanja rabe zemljišč v obdobju med nastankoma obeh evidenc.

6 REZULTATI IN RAZPRAVA

6.1 Analiza ledin v k. o. Šentrupert

Ledine so manjše topografsko zaključene prostorske enote znotraj katastrske občine (Ribnikar, 1982). Poimenovalni motivi ledinskih imen mnogokrat izhajajo iz opisov reliefa, rastja, živalstva, gospodarskih in družbenih razmer, kjer lahko govorimo o značilnostih obdelave, kmetijskih kulturah in lastništvu. Zaradi pestrosti površja se najpogosteje pojavljajo imena po reliefnih oblikah (breg, dol, gora, hrib, reber), kar ugotavljamo tudi v tej diplomski nalogi (Breg, Dolina, Hrib, Kamen, Kovačev hrib, Lisičje jame, Mrzla dolina, Na Hribu, Pod Goro idr.). Ledinska imena se pojavljajo znotraj manjših skupnosti, zunanjim opazovalcem navadno niso prav dobro znana. Imena ledin izhajajo iz različnih časovnih obdobj in se ohranjajo skozi dolga časovna obdobja, kljub spreminjanju krajine in družbenih razmer (Penko Seidl, 2010).

Podatke o ledini smo za analizo ledin pridobili iz opisnega dela operata franciscejskega katastra za k. o. Šentrupert. Ledine so imele pri katastrski izmeri velik pomen, saj se je parcele zajemalo praviloma znotraj ledin, kar ima lahko za posledico večjo homogenost katastrskih načrtov znotraj ledin. Kot opisni podatek smo ledinsko ime pripisali že parcelam pri zajemu (vektorizaciji) grafičnega dela franciscejskega katastra. Ker gre za geografsko zaokrožene enote, smo preverili tudi njihovo dejansko zaokroženost, kjer do večjih odstopanj ni prišlo. Neskladja so se pojavljala zaradi napak pri zapisu atributa v postopku vektorizacije, vzrok za neskladja pa je lahko tudi napačno zaveden zapis ledine v zapisniku parcel franciscejskega katastra, saj so se zapisi nekaterih ledin pojavljali tudi izven zaokroženih območij teh ledin. Katastrska občina Šentrupert (na sliki 14) obsega 64 ledin. Največja ledina se imenuje *Homm*, ki obsega kar 291 parcel oz. 201,79 ha, kar je dobrih 12 % površine katastrske občine. Ledina z najmanj parcelami pa se imenuje *Mozvire* in obsega le 9 parcel, vendar ni najmanjša ledina. Ledini *Mesaria* in *Pusche* imata kljub večjemu številu parcel manjšo skupno površino. Izpostaviti je treba, da se ceste oz. poti in vodotoki niso uvrščali v ledine in te parcele so se praviloma tudi oštevilčile na koncu katastrske izmere.

Ledinska imena so v nekaterih primerih prirejena v nemško obliko, vendar imajo izvor v slovenščini, po tem pa lahko sklepamo, da so ledinska imena obstajala že pred uvedbo franciscejskega katastra. Prebivalstvu so služila za boljšo orientacijo in lažjo komunikacijo. Po pogovoru s starejšimi prebivalci območja k. o. Šentrupert smo ugotovili, da se večina ledinskih imen pojavlja še danes in so vsaj med starejšimi dobro poznana, čeprav prihaja do razlik v črkovanju in naglaševanju nekaterih ledinskih imen. Pri imenih ledin smo prevzeli

originalni zapis, čeravno so za določena ledinska imena poznana slovenska zemljepisna imena.

Slika 14: Analiza ledin v k. o. Šentrupert po podatkih franciscejskega katastra (lasten prikaz)

6.2 Analiza katastrske rabe v k. o. Šentrupert po podatkih franciscejskega katastra

Franciscejski kataster vsebuje izredno podrobne razrede rabe zemljišč in velja tudi za zelo podroben popis rabe prostora v času nastanka tega katastra. Popis na tolikšni površini s tako preprosto tehnologijo in pripomočki je lahko konkurenčen tudi izdelkom sedanje dobe. Predvsem pa se lahko v primerjavi z novodobnimi izdelki pohvali z opredelitvijo vrste rabe na parcelo natančno.

Zajeten del priprave podatkov za analize v okviru diplomske naloge je pomenil vektorizacijo rastrov katastrskih načrtov franciscejskega katastra. Zajeli smo obode vseh zemljiških in stavbnih parcel, pri razbiranju rabe pa smo si pomagali z legendo franciscejskega katastra, ki je priložena v prilogi A. Posebej smo zajeli še vse objekte na območju k. o. Šentrupert – zidane in lesene, kar je bilo tudi grafično ponazorjeno na katastrskih načrtih. Razredi katastrske rabe zemljišč, ki so se pojavili v katastrski občini, so prikazani v preglednici 6, za namen kasnejših primerjav pa smo določene katastrske rabe združili v razrede posplošene katastrske rabe.

Preglednica 4: Razredi katastrske rabe in uvedba posplošenih razredov rabe

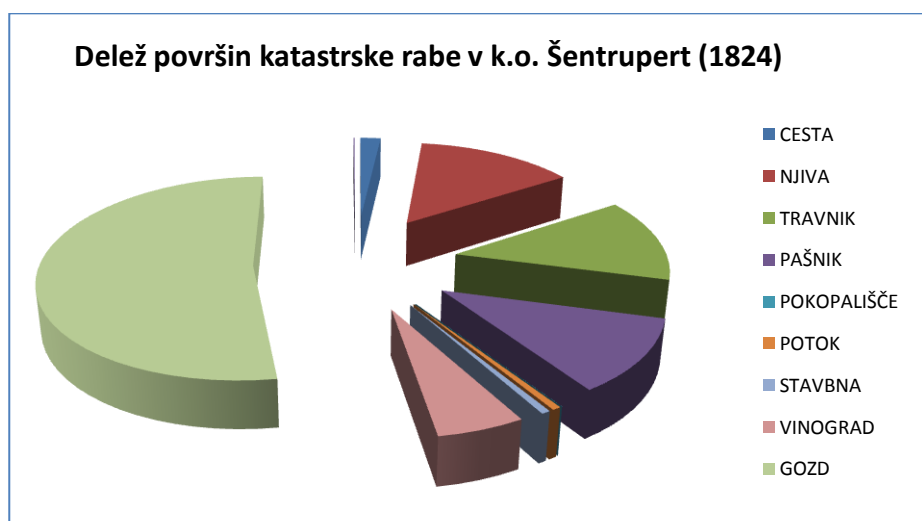
Katastrska raba	Posplošena raba
njiva	njiva
cesta	cesta
pot	
trg	
pašnik	pašnik
vinograd	vinograd
zelenjavni vrt	vrt
travnik	travnik
travnik s sadnim drevjem	
listnati gozd	gozd
zidana stavba	stavbna parcela
lesena stavba	
cerkev	
stavbna parcela	
potok	vodne površine
pokopališče	ostalo
neobdelano	
neprepoznavno	

V preglednici 7 so zbrani podatki o grafičnih površinah posameznih razredov katastrske rabe zemljišč franciscejskega katastra za k. o. Šentrupert, na grafikonu 1 pa je predstavljen delež površine posamezne rabe glede na skupno površino katastrske občine. Opazimo lahko velik skupni delež površin gozda (52,39 %) in podobno velik delež površine njiv (14,04 %), travnikov (13,26 %) in pašnikov (11,56 %). Delež površine gozdov je pričakovan, saj približno

¾ katastrske občine sestavlja gričevnat in hribovit relief. Velik delež njiv, travnikov in pašnikov pove, da so bila zemljišča v obdobju nastanka franciscejskega katastra kljub težkim pogojem za kmetijsko obdelavo obdelana in izkoriščena.

Preglednica 5: Katastrska raba zemljišč k. o. Šentrupert po podatkih franciscejskega katastra

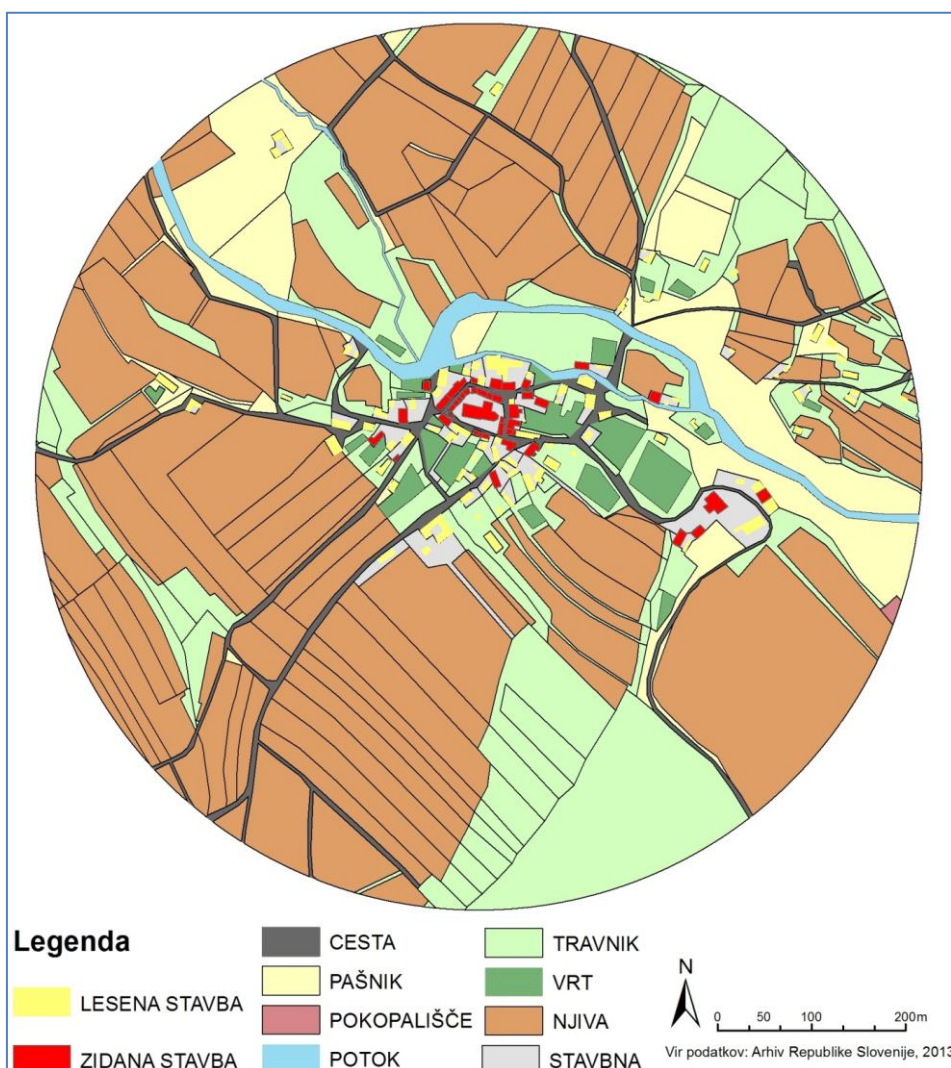
Razredi katastrske rabe	Število parcel	Površina [m ²]	Delež površine [%]
CESTA	1	308.261	1,8
NJIVA	787	2.395.332	14,0
TRAVNIK	971	2.261.426	13,3
PAŠNIK	875	1.970.767	11,6
POKOPALIŠČE	1	1907	0,0
POTOK	1	96.244	0,6
STAVBNA	273	99.816	0,6
VINOGRAD	529	962.527	5,6
GOZD	736	8.936.890	52,4
VRT	64	26.226	0,2
OSTALO (oed)	1	621	0,0
SKUPAJ	4239	17.060.016	100,0

Grafikon 1: Delež površin posamezne vrste katastrske rabe v k. o. Šentrupert po podatkih franciscejskega katastra (lastni zajem)

Slika 15 prikazuje katastrsko rabo zemljiških parcel po podatkih franciscejskega katastra v k. o. Šentrupert. Prevladuje pretežno ravninski del ob naselju Šentrupert. Ravninski del predstavlja ugodne pogoje za njive in travnike, ki so tudi prevladujoča raba, na ravninskem delu opazimo tudi večja naselja. Razgiban gričevnat in hribovit del katastrske občine pa so v času nastanka franciscejskega katastra pokrivali gozdovi, pa tudi vinogradi in pašniki. Tam je kmetijska obdelava težja, vendar med vinogradi še vedno opazimo obdelana travniška

zemljišča in manjše njive. Slika 15 prikazuje le izsek območja, prikaz katastrske rabe po podatkih franciscejskega katastra v celotni katastrski občini najdemo v prilogi B.

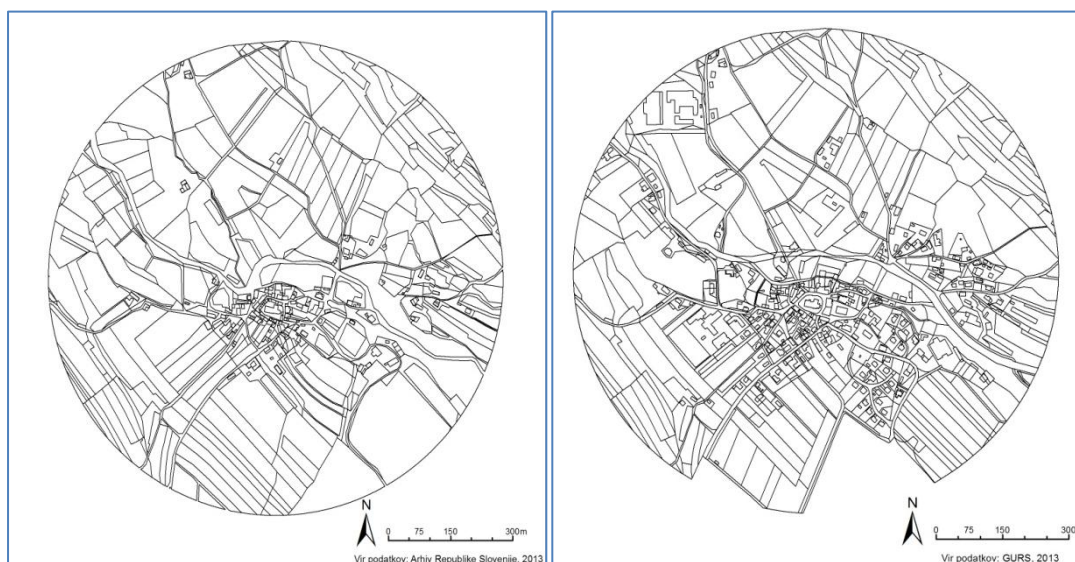
Slika 15: Izrez grafičnega prikaza vrst rabe po podatkih franciscejskega katastra za širše območje naselja Šentrupert (lasten zajem)

6.3 Analiza parcelne strukture v k. o. Šentrupert

Primerjavo parcelne strukture med stanjem v času nastanka franciscejskega katastra in stanjem v letu 2013 smo izvedli s primerjavo naslednjih parametrov: oblike, položaja in števila zemljiških in stavbnih parcel. Obdobje od nastanka franciscejskega katastra do današnjih dni je dolga doba, ki je prinesla mnogo sprememb, te pa so vplivale tudi na parcelno strukturo.

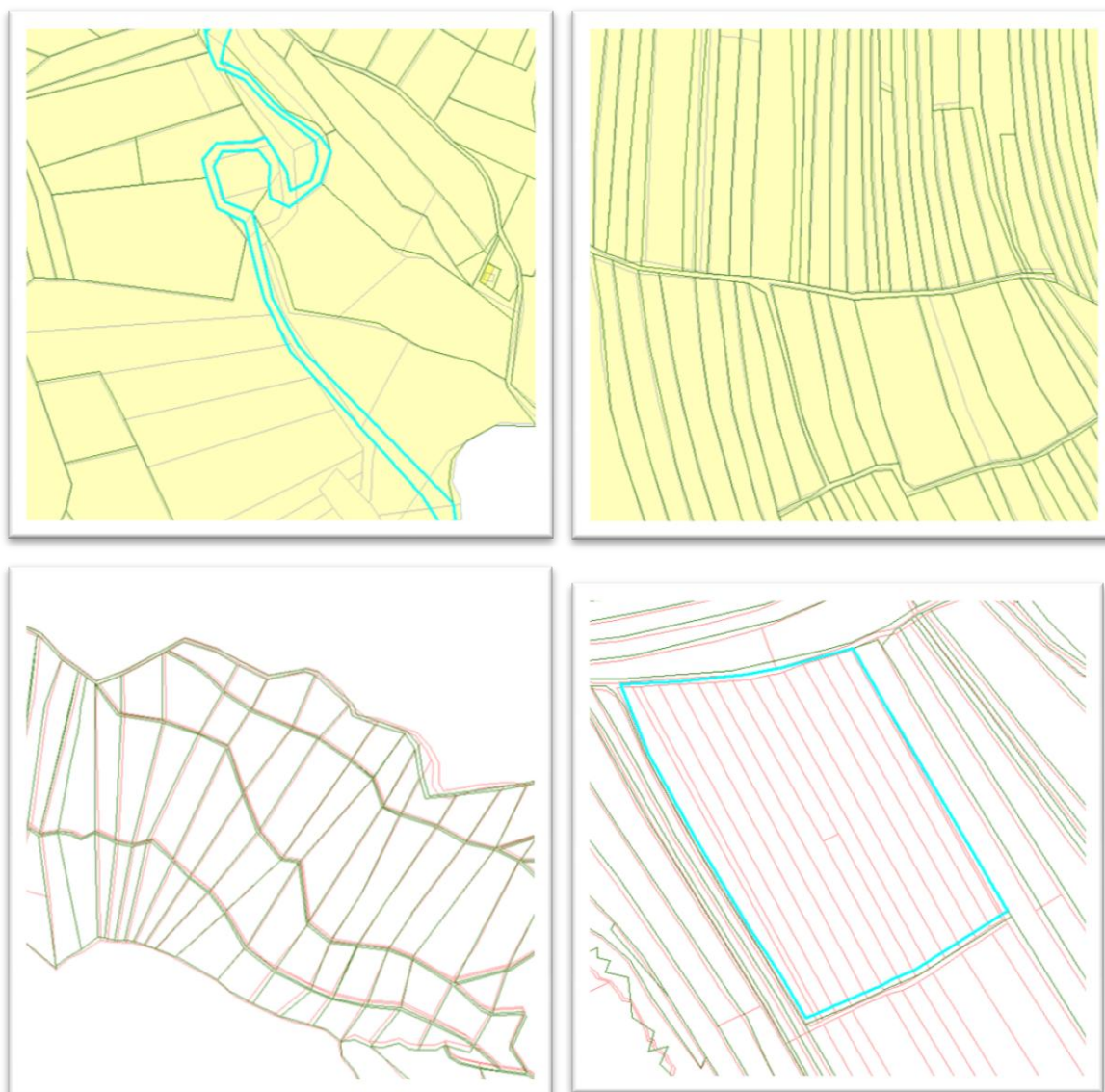
Primerjavo parcelne strukture ter analizo spremembe parcelne strukture v obravnavanem obdobju smo izvedli s pomočjo primerjave vektoriziranih katastrskih načrtov franciscejskega

katastra ter aktualnimi podatki zemljiškega katastra (podatke smo pridobili za leto 2013). Parcelno strukturo (slika 16) primerjamo z določeno previdnostjo, saj moramo razumeti in upoštevati značilnosti vhodnih podatkov. Med drugim naj izpostavimo, da lahko zaradi težavnega georeferenciranja katastrskih načrtov pride do zamikov med podatkovnima slojema zemljiških parcel iz leta 1824 in 2013.

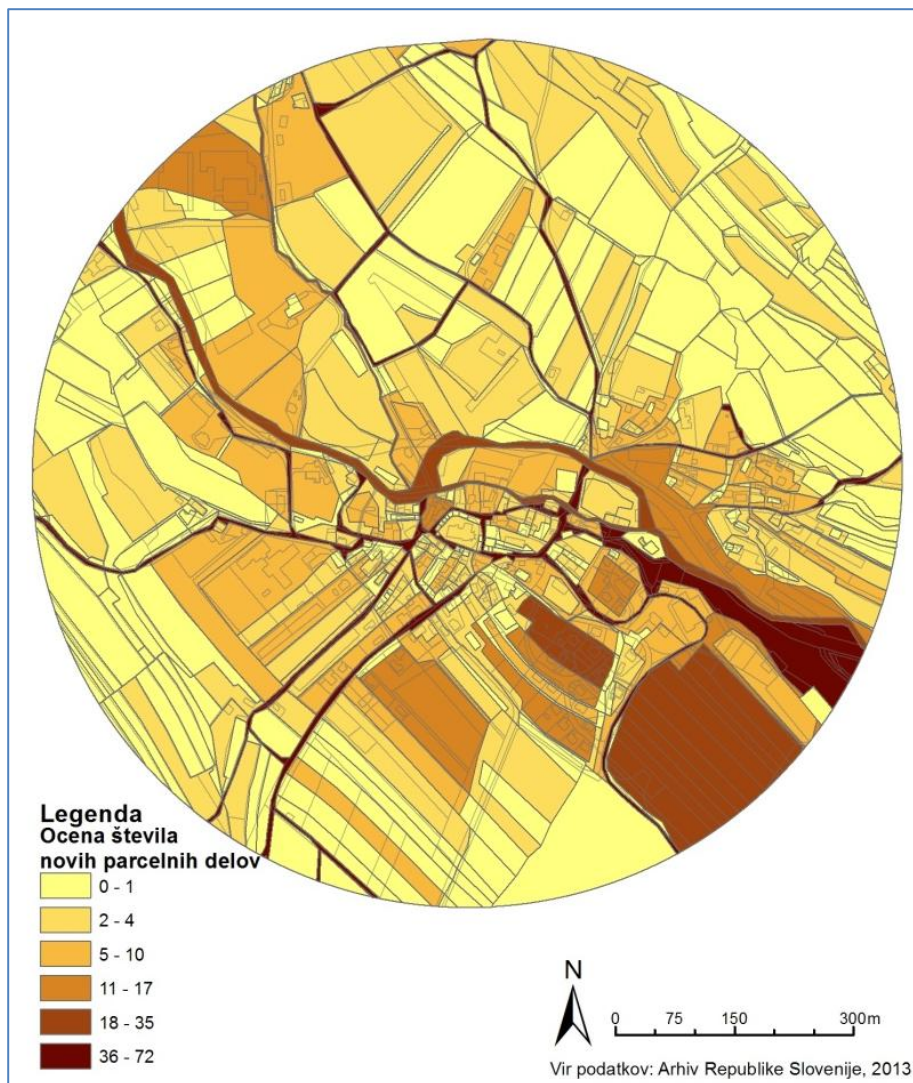
Slika 16: Izrez grafičnega prikaza parcelne strukture franciscejskega katastra (levo) in zemljiškega katastra 2013 (desno) (lasten prikaz)

Izreza manjšega območja s prikazom parcelne strukture v letu 1824 in 2013 že na prvi pregled postrežeta z nekaterimi izrazitimi podrobnostmi. Cerkev kot središče naselja v primerjanem obdobju ni spremenila svojih tlorisnih oblik, prav tako grad ohranja svoj položaj in tloris. Kot podobne pa lahko označimo še poti oziroma ceste ter položaj vodotoka, ki se bistveno ni spremenil, opazimo pa lahko, da je vendarle nekajkrat spremenil strugo, kot prikazuje slika 18. Opazna je širitev pozidave iz središča naselja na vse strani, že na tem malem območju pa lahko vidimo parcele, ki so načeloma ohranile svojo obliko, vendar so se pogosto razdelile na več parcel, kar je verjetno posledica parcelacij zaradi različnih transakcij (dedovanje, prodaja ipd.). Na tem mestu lahko ocenimo, da so se parcelne oblike bolj ohranile na od naselij bolj oddaljenih parcelah, v bližini poseljenih območij pa je opaziti kar nekaj sprememb. Naselje Šentrupert se je v obravnavanem obdobju najbolj širilo. Na nekaterih območjih s katastrsko rabo njive in gozdovi se je oblika parcel ohranila do zadnjih podrobnosti. Grafična upodobitev parcelnih struktur za celotno območje katastrske občine je prikazana v prilogah D in E.

Slika 14: Primerjava parcelne strukture po podatkih franciscejskega in današnjega katastra – sprememba vodotoka – rečni okljuk (zgoraj levo), ohranjene poljske poti (zgoraj desno), parcele so tudi po 200 letih nespremenjene (spodaj levo), delitev ene parcele (modro) v več parcel (spodaj desno)

Nadalje smo izvedli primerjavo parcelne strukture s pomočjo prekrivanja vektorskega sloja parcel franciscejskega katastra s centriidi parcel po ZKP iz leta 2013. Na katastrskem načrtu franciscejskega katastra smo na študijskem območju našli 4239 parcel, na ZKP iz leta 2013 pa 5906. Na sliki 19 je predstavljena intenziteta delitev parcel v obravnavanem obdobju. Približno število novih parcel (2013), ki so na območju posamezne parcele franciscejskega katastra, je prikazano s pomočju barvne lestvice. Najsvetlejša barva pomeni najmanj delitev, tam je parcelna struktura ostala podobna ali enaka, večje spremembe pa so označene z najtemnejšo barvo, tam je danes večje število parcel na območju ene parcele franciscejskega katastra.

Slika 15: Delitev parcel v k. o. Šentrupert – število parcel leta 2013 glede na stanje 1824 (lasten prikaz)

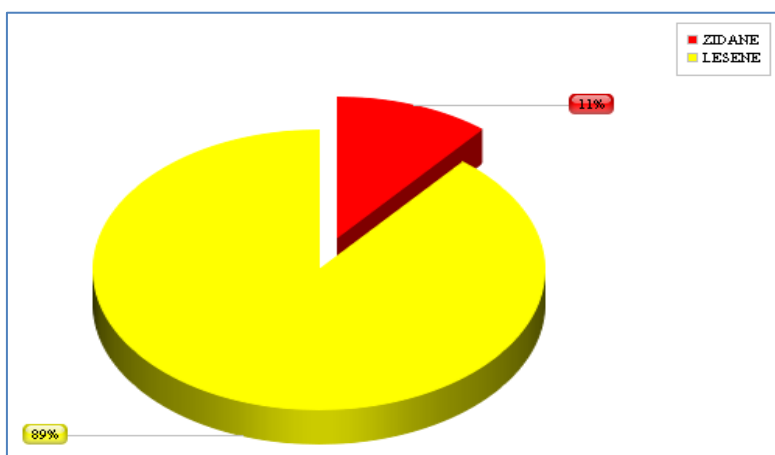
Kot smo v diplomski nalogi že ugotavljali, se na prikazih celotnega območja, ki so dodani v prilogah D, E in F, jasno vidi, da so spremembe parcelne strukture in s tem tudi delitve parcel bolj intenzivne na kmetijskih zemljiščih v bližini naselij ter v samih naseljih, manj novih parcelnih delov pa najdemo na obrobju katastrske občine pri vrstah rabe gozd in tudi vinograd.

6.4 Analiza pozidave med letoma 1824 in 2013

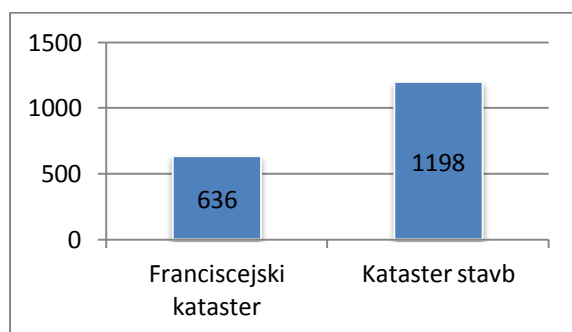
Analiza pozidave v obdobju franciscejskega katastra na ozemlju katastrske občine Šentrupert kaže na pretežno lesene objekte v okoliških naseljih (vaseh) in zidane zgoščene objekte v središču naselja Šentrupert ter posamezne zidane hiše v okolici. Zidani objekti po

večini predstavljajo cerkveno infrastrukturo in gradove ter spomenike, posamezne zidane hiše pa so že izkazovale višji standard oziroma večje premoženje njihovih lastnikov.

Grafikon 2 predstavlja razmerje med lesenimi in zidanimi objekti v času franciscejskega katastra, lesena gradnja predstavlja kar 89 % vseh objektov. Slika 19 predstavlja izrez grafične primerjave pokritosti površja z objekti za leti 1824 in 2013 na podlagi državnega ortofota. Svetli objekti predstavljajo objekte, ki so evidentirani v katastru stavb, rdeče so prikazane stavbe franciscejskega katastra. Na podlagi primerjave lahko ugotovimo, da je pozidava zemljišč na območju zelo razširila. Grafikon 3 je namenjen primerjavi števila objektov v obdobju nastanka franciscejskega katastra ter v letu 2013 po podatkih katastra stavb. Sprememba je očitna, kar vidimo že na sliki izseka, število stavb se je v k.o. Šentrupert skoraj podvojilo. Modernizacija in razvoj sta v obravnavanem obdobju prinesla nove gradnje pa tudi migracije. Širitev pozidave je tako pričakovana, čeravno gre za pretežno ruralno območje. Prikaz grafične primerjave pozidave za območje celotne katastrske občine je podan v prilogi F, izsek pa predstavlja slika 20.

Grafikon 2: Razmerje med zidanimi in lesnimi objekti v k. o. Šentrupert po podatkih franciscejskega katastra (lasten prikaz)

Grafikon 3: Primerjava števila objektov po podatkih franciscejskega katastra leta 1824 in katastra stavb leta 2013 (lasten prikaz)

Slika 16: Primerjava pozidave na območju naselja Šentrupert med letoma 1824 in 2013

6.5 Analiza sprememb rabe 1824–2013 na podlagi primerjave franciscejskega katastra z dejansko rabo 2013

Analiza katastrske rabe za k. o. Šentrupert smo izvajali za obdobje od leta 1824 do leta 2013. V tem skoraj 200–letnem obdobju so se razredi vrste rabe uradnih zemljiških evidenc in njihove definicije večkrat spremenile. Zato smo po primerjavi osnovnih razredov rabe zemljišč franciscejskega katastra in dejanske rabe z letnico 2013 pripravili uskladitev razredov rabe zemljišč, ki so povezale razrede rabe različnih obdobji. V preglednici 8 so prikazani usklajeni razredi rabe zemljišč, ki so nastali na podlagi združevanja razredov rabe glede na podobnost in skupne lastnosti.

Preglednica 6: Razredi katastrske rabe iz leta 1824, dejanske rabe iz leta 2013 ter novi razredi rabe za reklasifikacijo (lasten prikaz)

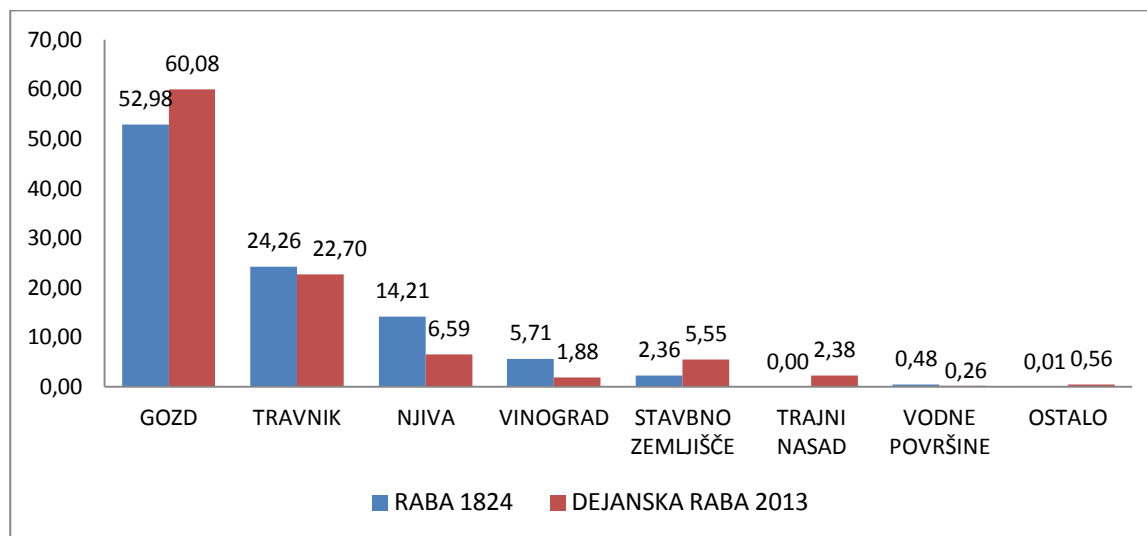
Razredi rabe franciscejskega katastra	Usklajeni (posplošeni) razredi	Razredi dejanske rabe 2013
njiva	njiva	njive in vrtovi rastlinjak
njiva z vinsko trto		
zelenjavni vrt		
travnik	travnik	trajni travnik
pašnik		
dvorišče	stavbno zemljišče	pozidano in sorodno zemljišče
stavbe		
ceste		
pot		
trg		
voda	vodne površine	voda
gozd srednje starosti	gozd	gozd
		drevesa in grmičevje
visokorasli gozd		kmetijska zemljišča v zaraščanju
		kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem
travnik s sadnim drevjem	trajni nasad	ekstenzivni sadovnjak
pašnik s sadnim drevjem		ostali trajni nasadi
neobdelano	ostalo	ostala zamočvirjena zemljišča
pokopališče		neobdelano kmetijsko zemljišče
vinograd	vinograd	vinograd

V preglednici 7 je prikazana primerjava razredov katastrske rabe za leto 1824 in razredov dejanske rabe iz leta 2013. Pri primerjalni analizi rabe prostora smo upoštevali posplošene (usklajene) razrede rabe. Na temelju rezultatov analize smo za študijsko območje v obravnavanem obdobju ugotovili povečanje gozdnih, stavbnih in ostalih zemljišč ter trajnih nasadov. Na račun povečanja površin teh kategorij rabe zemljišč so se primerjane površine v obravnavanem območju zmanjšale travnikom, njivam in vinogradom (preglednica 8).

Preglednica 7: Povečanje ali zmanjšanje posamezne vrste rabe 1824-2013 v ha (lasten prikaz)

	RABA 1824 [ha]	DEJANSKA RABA 2013 [ha]	PRIMERJAVA [ha]
GOZD	892,61	1012,25	119,65
TRAVNIK	408,75	382,46	-26,29
NJIVA	239,39	110,94	-128,45
VINOGRAD	96,20	31,72	-64,47
STAVBNO ZEMLJIŠČE	39,70	93,58	53,88
TRAJNI NASAD	0,00	40,02	40,02
VODNE POVRŠINE	8,08	4,36	-3,72
OSTALO	0,19	9,43	9,24

Na grafikonu 4 je grafično prikazana sprememba rabe v k. o. Šentrupert (delež površine glede na celotno katastrsko občino) med stanjem leta 1824 po podatkih franciscejskega katastra in leta 2013 po podatkih evidence dejanske rabe kmetijskega ministrstva.

Grafikon 4: Primerjava deležev površin posameznega razreda rabe zemljišč glede na površino cele katastrske občine med letoma 1824 in 2013

Prikaz dejanske rabe za leto 2013 v grafični obliki je podan v prilogi G. V preglednici 9 so predstavljene spremembe površin v analiziranem obdobju po posameznem razredu rabe. Preglednica daje odgovor na vprašanje, kakšna je dejanska raba zemljišča po podatkih kmetijskega ministrstva iz leta 2013 za območja posameznega razreda katastrske rabe iz leta 1824. Posamezna vrsta predstavlja razred rabe iz leta 1824, stolpec pa rabo iz leta 2013. Sivo označena polja preglednice prikazujejo površine zemljišč, ki imajo po podatkih iz leta 1824 in 2013 enak razred rabe.

Preglednica 8: Matrika sprememb vrst rabe v k. o. Šentrupert 1824–2013 v hektarih

1824 \ 2013	Gozd	Njiva	Vinograd	Travnik	Trajni nasad	Stavbno zemljišče	Vodne površine	Ostalo
Gozd	835,93	2,22	2,03	32,67	4,43	12,69	0,32	2,32
Njiva	8,21	71,37	0,49	132,86	6,65	18,65	0,26	0,91
Vinograd	34,20	0,17	19,94	24,38	10,46	5,79	0	1,25
Travnik	119,66	35,42	8,77	183,39	16,85	37,71	2,38	4,56
Stavbno zemljišče	11,70	1,61	0,44	6,30	1,62	17,79	0,01	0,22
Vodne površine	2,69	0,15	0	2,87	0,02	0,79	1,38	0,17
Ostalo	0,01	0	0	0	0	0,19	0	0

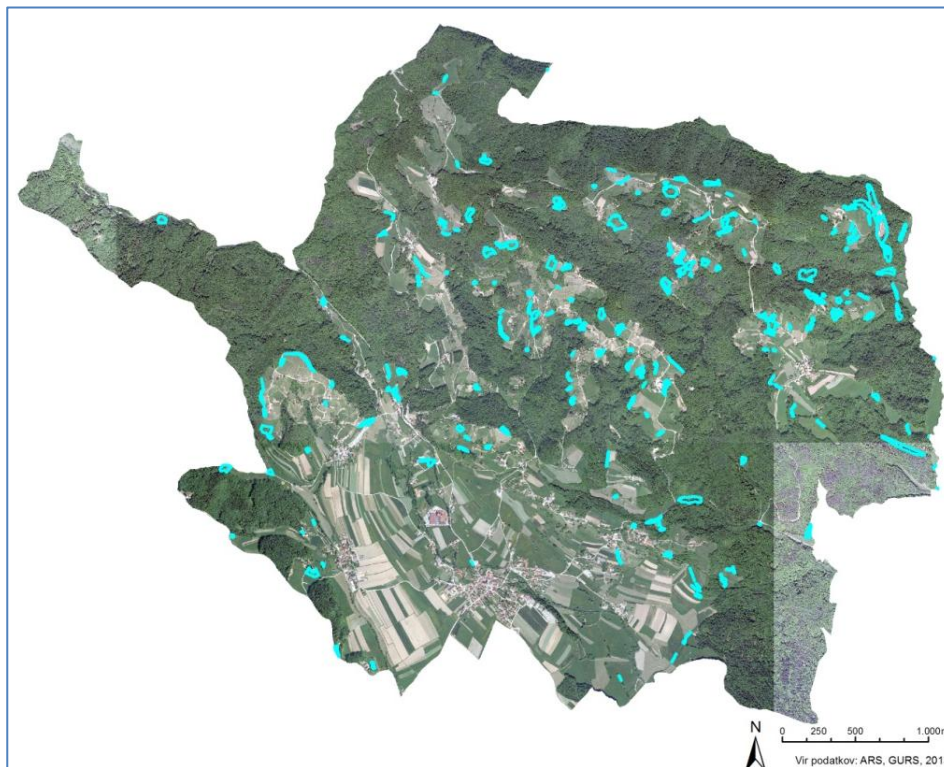
Petek (2007) navaja Medvedovo metodologijo temeljnih procesov sprememb rabe prostora.

Ta definira štiri glavne tipe sprememb rabe zemljišč:

- intezifikacija (rdeča oznaka v preglednici 9) pomeni spremembo manj v bolj intenzivno rabo zemljišča, na primer iz njive v vrtiček, iz gozda v sadovnjak;
- ozelenjevanje (zelena barva v preglednici 9) pomeni spremembo rabe v travinje, na primer iz njiv v travnike, pašnike;
- ogozdovanje (rjava oznaka v preglednici 9) je sprememba rabe v gozdno;
- urbanizacija (modra oznaka v preglednici 9) pa predstavlja prehod rabe v pozidano zemljišče.

Siva oznaka v preglednici pomeni, da vrsta rabe ni spremenjena in se je ohranila do danes. Največje spremembe rabe v obravnavanem obdobju v k. o. Šentrupert opazimo v smeri njiva – travnik in travnik – gozd. Skupno se je z gozdom zaraslo 176 ha površin, intezifikacija je bila prisotna na 101 ha površin. Sprememba rabe tal v travinje, nastajanje novih travnih površin in pašnikov se je pojavilo na 170 ha površin, urbaniziranih pa je bilo dobrih 75 ha površin. Preglednica 9 prikaže rezultat, ki ga lahko vidimo tudi v naravi, saj veliko njiv že prekriva trava, zaraščanje površin pa je zelo očitno.

Vzrokov za takšno stanje je več, podrobneje jih je opisal Petek (2005). V svojem delu *Spremembe rabe tal v slovenskem alpskem svetu* je proučeval tudi povezavo spremembe rabe tal z družbeno-geografskimi dejavniki. Ugotovil je, da se je na prehodu iz 19. v 20. stoletje začela struktura rabe zemljišč naglo spreminjati. Opuščanje pašne živinoreje je skrčilo površine pašnikov v dolinah, ti so se spremenili v travnike. Zaradi rasti prebivalstva se je povečal obseg njiv, po drugi svetovni vojni pa se je začelo ogozdovanje in ozelenjevanje ter širitev naselij tudi za ceno najboljših kmetijskih zemljišč. Na spremembe rabe tal je močno vplivala tudi struktura prebivalstva, predvsem upadanje števila aktivnega kmečkega prebivalstva. Petek (2005) je proučeval tudi spremembe rabe tal v povezavi s površjem. Pri tem je ugotovil, da so se na začetku 20. stoletja začela zemljišča na manj dostopnih območjih zapuščati in zaraščati. Petek je analiziral alpski del Slovenije, vendar lahko te domneve potrdimo tudi za območje obravnavane katastrske občine. Slika 21 prikazuje kategorijo zemljišč (po dejanski rabi 2013) v zaraščanju, kjer lahko vidimo, da se zaraščajo predvsem območja ob gozdovih in manj dostopnih terenih. Površina območij zaraščanja je po podatkih kmetijskega ministrstva na študijskem območju znašala 20 ha.

Slika 17: Površine v zaraščanju po podatkih dejanske rabe 2013

6.6 Razprava

V diplomski nalogi smo modelirali stanje prostora ob prvi nastavitvi franciscejskega katastra (1824) na temelju podatkov franciscejskega katastra in ga primerjali s stanjem danes (2013). Območje analize katastrske občine Šentrupert se v tem obdobju ni bistveno spremenilo, so pa opazne spremembe parcelne strukture in rabe zemljišč. Na temelju rezultatov analiz v okviru diplomske naloge lahko potrdimo pravilnost vseh treh delovnih hipotez, ki smo jih oblikovali na začetku raziskovalnega dela.

Domnevo, da je mogoče sestaviti tako primerjalno lestvico razredov rabe zemljišč, da lahko upoštevamo spremembe razredov rabe zemljišč današnje evidence dejanske rabe glede na razrede rabe franciscejskega katastra, lahko potrdimo.

S podrobnim proučevanjem definicije posameznega razreda rabe zemljišč franciscejskega katastra in evidence dejanske rabe zemljišč kmetijskega ministrstva ter z določenimi kompromisi nam je uspelo združiti posamezne razrede kljub razlikam v opredelitvah razredov (vrst) rabe. Glede na to, da so načini zajema vrst rabe in minimalne površine zajema pri obeh evidencah različni, nam je uspelo sestaviti smiselni katalog za uskladitev obeh evidenc. Reklasifikacija razredov katastrske rabe

iz leta 1824 in dejanske rabe iz leta 2013 je omogočila primerjalno analizo rabe zemljišč med tema dvema letoma.

Domnevo, da je *območju obravnave kljub spremembam razredov rabe zemljišč možna analiza spremembe rabe*, se tako lahko potrdi, saj smo analizo sprememb rabe lahko opravili za obravnavano študijsko območje in pridobili pričakovane rezultate o širitvi naselij ter ogozdovanju. Na študijskem območju se je število stavb v obravnavanem obdobju skoraj podvojilo, prav tako je opazen trend ogozdovanja zemljišč.

Domnevo, da je *delež kmetijskih zemljišč, namenjenih pridelavi hrane, na študijskem območju upadel, povečale pa so se površine gozdnih in pozidanih zemljišč*, lahko prav tako potrdimo.

Primerjava katastrske in dejanske rabe na študijskem območju med letom 1824 (po podatkih zemljiškega katastra) in 2013 (po podatkih evidence dejanske rabe kmetijskega ministrstva) to domnevo potrdi. Iz rezultatov analize (grafikon 4 in preglednici 8 in 9) opazimo zmanjšanje njivskih površin za dobrih 128 ha, ta zemljišča so v današnjem času pozidana ali pa zatravljena, obseg gozda se je povečal za približno 119 ha, delež stavbnih zemljišč pa se je povečal za 53 ha. Ogozdovanje je opazno predvsem na gričevnatih, od naselij bolj oddaljenih ruralni območjih, pozidava pa je najbolj intenzivna v večjih naseljih, predvsem v centralnem naselju Šentrupert. Tu se je zelo spremenila tudi parcelna struktura (deljenje parcel), na širitev pozidave pa nadalje kaže tudi primerjava tlorisov stavb po podatkih franciscejskega katastra (1824) in katastra stavb (2013), kjer se je število stavb skoraj podvojilo.

7 ZAKLJUČEK

V diplomski nalogi smo obravnavali pisni operat in grafični prikaz (katastrske načrte) franciscejskega katastra in današnje zemljiške evidence, predvsem zemljiški kataster, kataster stavb ter evidenco dejanske rabe zemljišč. Glavni namen naloge je bil v teoretičnem delu prikazati spremembo evidentiranja rabe zemljišč v temeljnih zemljiških evidencah na območju Slovenije. Pri pregledu zakonodaje smo ugotovili, da so bile v preteklosti na območju Slovenije že razvite in delno tudi izvedene kakovostne konceptualne zasnove (do ravni objektnih katalogov in snemalnih pravil) evidentiranja rabe zemljišč oz. zemljiških parcel v zemljiškem katastru, danes pa so podatki rabe zemljišč le še gostujoči podatki zemljiškega katastra in se ne zajemajo za posamezno parcelo, prav tako ni na voljo podrobnejše rabe za zemljišča, ki niso kmetijska oz. gozdna.

V analitičnem delu smo proučili uporabnost podatkov franciscejskega katastra za analizo stanja prostora v času njegovega nastanka. Dodatno smo za študijsko območje, k. o. Šentrupert, izvedli primerjalno analizo parcelne strukture in rabe zemljišč med letoma 1824 in 2013 ter na temelju rezultatov analiz potrdili pravilnost vseh na začetku naloge postavljenih domnev.

Postopek priprave gradiva franciscejskega katastra je bil ob dejstvu, da je arhivsko gradivo skenirano, enostavna naloga. Vektorizacija ob kakovostni programski opreми, ki je na voljo na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo pri Univerzi v Ljubljani, ni povzročala posebnih preglavic. Georeferenciranje grafičnega dela franciscejskega katastra v državni referenčni geodetski sistem na temelju podatkov aktualnega zemljiškega katastra je omogočilo prostorsko primerjavo podatkov. Sam franciscejski kataster je bil na Kranjskem vzpostavljen v relativno kratkem obdobju 10 let. Kljub temu se je izkazal s kartografskega vidika, tudi z estetsko upodobitvijo prostora tedanjega časa, z informacijskega vidika pa je uporabna zbirka podatkov, iz katere je mogoče ustvariti kakovostno bazo podatkov za raziskave o stanju prostora v času njegovega nastanka. S pomočjo vektorizacije grafičnega gradiva franciscejskega katastra in prepisa katastrskega operata v alfanumerični zapis smo prišli do avtomatiziranega vira informacij, ki nudi širše možnosti informacijskih obdelav.

Za primerjavo rabe zemljišč leta 1824, v času nastanka franciscejskega katastra na študijskem območju, z letom 2013, smo pridobili tudi podatke evidence dejanske rabe iz leta 2013. Gre za evidenco, ki jo vodi ministrstvo, pristojno za kmetijstvo, za namene

vzpostavitve administrativnih kontrol ter izdelave katastra trajnih nasadov in izpolnjevanja programa kmetijske politike. Ob dejstvu, da se evidenca vrst rabe v sistemu zemljiškega katastra Geodetske uprave RS od začetka leta 2014 nič več ne vzdržuje, je namreč to edina uporabna evidenca o rabi zemljišč za tovrstne analize. Uporabna je kljub temu, da je primarno namenjena za evidentiranje sprememb rabe kmetijskih zemljišč. Slabost evidence dejanske rabe je nadalje dejstvo, da se le ta ne vodi za območje posamezne katastrske parcele, do težav pa pride tudi pri nezadostni opredelitvi razredov rabe pozidanih zemljišč.

VIRI

Baza podatkov o rabi zemljišč 2002. Skupina za zajem in spremljanje rabe zemljišč. MKGP, Ljubljana, november 2003.

Čuček, I. (prev.) 1824. Instrukcija za izvršitev deželne izmere za namen splošnega katastra. Ljubljana, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo: 5 str.

Ferlan, M. 2005. Geodetske evidence. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 262 str.

Lisec, A. 2004. Obdavčevanje in vrednotenje kmetijskih zemljišč. Seminar. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta in Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.

Merlin, D. 2013. Analiza sprememb v prostoru na osnovi arhivskih gradiv franciscejskega katastra za Kranjsko. Diplomsko naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo (samozaložba D. Merlin): 33 str.

Metodologija vodenja in vzdrževanja dejanske rabe zemljišč v zemljiškem katastru. GURS, avgust 2013.

Mlakar, G. 1986. Kataster 1. Zemljiški kataster in zemljiška knjiga. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije: 141 str.

Navodilo o uvedbi novih katastrskih kultur v zemljiško katastrski operat. Uradni list SRS št. 35/1983.

Penko Seidl, N. 2011. Ledinska imena v prostoru in času. Annales: 438–448.

Petek, F. 2005. Spremembe rabe tal v alpskem svetu. Geografija Slovenije 11. Ljubljana, Založba ZRC: 216 str.

Petek, F. 2007. Spreminjanje rabe tal v severnih Goriških brdih. Geografski vestnik 79, 1: 9–23.

Petek, F., Kladnik, D. 2007. Kmetijstvo in spreminjanje rabe tal na ljubljanskem polju. Geografski vestnik 79, 2: 25–40.

Pravilniki o evidenci dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Uradni list RS št. 90/2006.

Pravilnik o evidenci dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Uradni list RS št. 122/2008, 4/2010 in 110/2010.

Pravilnik o katastru dejanske rabe kmetijskih zemljišč. Uradni list RS št. 6/2005.

Pravilnik o vodenju vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru. Uradni list SRS št. 41/1982.

Pravilnik o vsebini in načinu vodenja zbirke podatkov o dejanski rabi prostora. Uradni list RS št. 9/2004.

PzKKZ. 1979. Pravilnik za katastrsko klasifikacijo zemljišč. Uradni list SRS št. 28/1979.

Pristovnik, S., Kolman, V., Lesar, A. 1984. Priročnik za vzdrževanje katastrskega operata lastninsko davčnega dela zemljiškega katastra. Ljubljana, Republiška geodetska uprava: 171 str.

Ribnikar, P. 1982. Zemljiški kataster kot vir za zgodovino. Zgodovinski časopis 36, 4: 321–337.

SSKJ. 2013. Slovar slovenskega knjižnega jezika.
<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (Pridobljeno 15. 12. 2013.)

Temeljni zakon o izmeri zemljišč in zemljiškem katastru. Uradni list SFRJ št. 15/1965.

Uredba o izdelavi izmere in zemljiškega katastra in njenem vzdrževanju. Uradni list FLRJ št. 44/1967.

Uredba o zemljiškem katastru. Uradni list FLRJ št. 43/1953.

Verderber, D. 2013. Študija možnosti uporabe arhivskih gradiv franciscejskega katastra za analizo sprememb v prostoru. Diplomaska naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo (samozaložba D. Verderber): 56 str.

Wikipedia, 2013. Urbar.
<http://sl.wikipedia.org/wiki/Urbar> (Pridobljeno 12. 12. 2013.)

ZENDMPE. 2000. Zakon o evidentiranju nepremičnin, državne meje in prostorskih enot. Uradni list RS št. 52/2000.

ZEN. 2006. Zakon o evidentiranju nepremičnin. Uradni list RS št. 47/2006.

Zakon o kmetijstvu. ZKme. Uradni list RS št. 54/2000.

ZZemK. 1929. Zakon o zemljiškem katastru. Službene novine Kraljevine SHS 14-VIII/1929.

ZZemK. 1974. Zakon o zemljiškem katastru. Uradni list SRS št. 16/1974.

VIRI PODATKOV IN SLIK

Arhiv Republike Slovenije. SI AS 176 Franciscejski kataster za Kranjsko (1823-1869), novomeška kresija, k. o. Šentrupert (N237A, N237A01, N237A02, N237A03, N237A04, N237A05, N237A06, N237A07, N237A08, N237A09).

Geodetska Uprava Republike Slovenije. 2013. Podatki zemljiškega katastra, Podatki katastra stavb, Podatki DOF5. Ljubljana.

Interpretacijski ključ V 1. 0. 2002. Podrobno pojasnilo posameznih klasifikacijskih razredov, ki so se uporabljali pri projektu Zajem rabe kmetijskih zemljišč. Ljubljana, MKGP: 26 str.

Interpretacijski ključ V 2. 0. 2004. Priročnik za izobraževanje. Podroben opis metodologije zajema in opis posameznih razredov rabe zemljišč pri postopku računalniško podprte fotointerpretacije rabe zemljišč v Sloveniji. Ljubljana, MKGP: 58 str.

Interpretacijski ključ V 3. 0. 2005. Podroben opis metodologije zajema in opis posameznih razredov rabe zemljišč pri postopku računalniško podprte fotointerpretacije rabe zemljišč v Sloveniji. Ljubljana, MKGP: 63 str.

Interpretacijski ključ V 4. 0. 2006. Podroben opis metodologije zajema dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Ljubljana, MKGP: 86 str.

Interpretacijski ključ V 4. 1. 2008. Podroben opis metodologije zajema dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Ljubljana, MKGP: 88 str.

Interpretacijski ključ V 5. 0. 2009. Podroben opis metodologije zajema dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Ljubljana, MKGP: 86 str.

Interpretacijski ključ V 5. 1. 2010. Podroben opis metodologije zajema dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Ljubljana, MKGP: 86 str.

Interpretacijski ključ V 5. 2. 2011. Podroben opis metodologije zajema dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Ljubljana, MKGP: 86 str.

Interpretacijski ključ, V 6. 0 2013. Podroben opis metodologije zajema dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Ljubljana, MKO: 117 str.

Medmrežje 1:

http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/me/m/map_of_the_world.a_spx (Pridobljeno 3. 6. 2014.)

Medmrežje 2: https://www.stat.si/indikatorji_preracun_reval.asp (Pridobljeno 17. 7. 2014.)

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. 2013. Grafični podatki RABA

<http://rkg.gov.si/GERK/> (Pridobljeno 10. 12. 2013.)

SEZNAM PRILOG

PRILOGA A: PREGLEDNICA ŠIFRANTA DEJANSKE RABE ZA LETO 2002

PRILOGA B: LEGENDA ZA POMOČ DEFINIRANJA OBJEKTOV GRAFIČNEGA DELA
OPERATA

PRILOGA C: PRIKAZ KATASTRSKE RABE V K. O. ŠENTRUPERT – FRANCISCEJSKI
KATASTER

PRILOGA D: PARCELNA STRUKTURA FRANCISCEJSKEGA KATASTRA

PRILOGA E: PARCELNA STRUKTURA ZEMLJIŠKEGA KATASTRA 2013

PRILOGA F: DELITEV PARCEL V OBDOBJU 1824-2013

PRILOGA G: PRIMERJAVA KOLIČINE OBJEKTOV 1824-2013

PRILOGA H: DEJANSKA RABA 2013, POSPLOŠENE KATEGORIJE

PRILOGA I: PODROBNI OPIS ZAJEMA DEJANSKE RABE AVGUST 2013

PRILOGA A: PREGLEDNICA ŠIFRANTA DEJANSKE RABE ZA LETO 2002

(Vir: Interpretacijski ključ 2002, lasten prikaz)

ŠIFRA	VRSTA DEJANSKE RABE	NAJMANJŠA POVRŠINA ZAJEMA
1100	njive in vrtovi	5000 m ²
1130	začasni travnik	5000 m ²
1160	hmeljišča	1000 m ²
1211	vinogradi	500 m ²
1221	intenzivni sadovnjaki	1000 m ²
1222	ekstenzivni sadovnjaki	1000 m ²
1230	oljčni nasadi	500 m ²
1240	ostali trajni nasadi	1000 m ²
1310	intenzivni travniki	5000 m ²
1321	barjanski travniki	5000 m ²
1322	ekstenzivni travniki	5000 m ²
1410	zemljišča v zaraščanju	5000 m ²
1420	plantaže gozdnega drevja	5000 m ²
1500	mešana raba zemljišč – kmetijska zemljišča in gozd	5000 m ²
2000	gozd in ostale poraščene površine	5000 m ²
3000	pozidana in sorodna zemljišča	10 m ²
4100	barje	5000 m ²
4210	trstičja	5000 m ²
4220	ostala zamočvirjena zemljišča	5000 m ²
5000	suha odprta zemljišča s posebnim rastlinskim pokrovom	5000 m ²
6000	odprta zemljišča brez ali z nepomembnim rastlinskim pokrovom	5000 m ²
7000	vode	10 m ²

PRILOGA B: LEGENDA ZA POMOČ DEFINIRANJA OBJEKTOV GRAFIČNEGA DELA
OPERATA (ARS, 2013)

The image displays a historical map legend (ARS, 2013) and three handwritten pages of notes. The legend includes various symbols for buildings, roads, and terrain. The handwritten pages contain numbered lists of symbols and their corresponding descriptions in Slovenian, such as '1. G. Greda - meščko in goščo meščko', '2. Drenava - meščko', '3. Greda - goščo', etc.

Page 1 (Top):

- 1. G. Greda - meščko in goščo meščko
- 2. Drenava - meščko
- 3. Greda - goščo
- 4. Greda - goščo
- 5. Greda - goščo
- 6. Greda - goščo
- 7. Greda - goščo
- 8. Greda - goščo
- 9. Greda - goščo
- 10. Greda - goščo
- 11. Greda - goščo
- 12. Greda - goščo
- 13. Greda - goščo
- 14. Greda - goščo
- 15. Greda - goščo
- 16. Greda - goščo
- 17. Greda - goščo
- 18. Greda - goščo
- 19. Greda - goščo
- 20. Greda - goščo
- 21. Greda - goščo
- 22. Greda - goščo
- 23. Greda - goščo
- 24. Greda - goščo
- 25. Greda - goščo
- 26. Greda - goščo
- 27. Greda - goščo
- 28. Greda - goščo
- 29. Greda - goščo
- 30. Greda - goščo
- 31. Greda - goščo
- 32. Greda - goščo
- 33. Greda - goščo
- 34. Greda - goščo
- 35. Greda - goščo
- 36. Greda - goščo
- 37. Greda - goščo
- 38. Greda - goščo
- 39. Greda - goščo
- 40. Greda - goščo
- 41. Greda - goščo
- 42. Greda - goščo
- 43. Greda - goščo
- 44. Greda - goščo
- 45. Greda - goščo
- 46. Greda - goščo
- 47. Greda - goščo
- 48. Greda - goščo
- 49. Greda - goščo
- 50. Greda - goščo
- 51. Greda - goščo
- 52. Greda - goščo
- 53. Greda - goščo
- 54. Greda - goščo
- 55. Greda - goščo
- 56. Greda - goščo
- 57. Greda - goščo
- 58. Greda - goščo
- 59. Greda - goščo
- 60. Greda - goščo
- 61. Greda - goščo
- 62. Greda - goščo
- 63. Greda - goščo
- 64. Greda - goščo
- 65. Greda - goščo
- 66. Greda - goščo
- 67. Greda - goščo
- 68. Greda - goščo
- 69. Greda - goščo
- 70. Greda - goščo
- 71. Greda - goščo
- 72. Greda - goščo
- 73. Greda - goščo
- 74. Greda - goščo
- 75. Greda - goščo
- 76. Greda - goščo
- 77. Greda - goščo
- 78. Greda - goščo
- 79. Greda - goščo
- 80. Greda - goščo
- 81. Greda - goščo
- 82. Greda - goščo
- 83. Greda - goščo
- 84. Greda - goščo
- 85. Greda - goščo
- 86. Greda - goščo
- 87. Greda - goščo
- 88. Greda - goščo
- 89. Greda - goščo
- 90. Greda - goščo
- 91. Greda - goščo
- 92. Greda - goščo
- 93. Greda - goščo
- 94. Greda - goščo
- 95. Greda - goščo
- 96. Greda - goščo
- 97. Greda - goščo
- 98. Greda - goščo
- 99. Greda - goščo
- 100. Greda - goščo

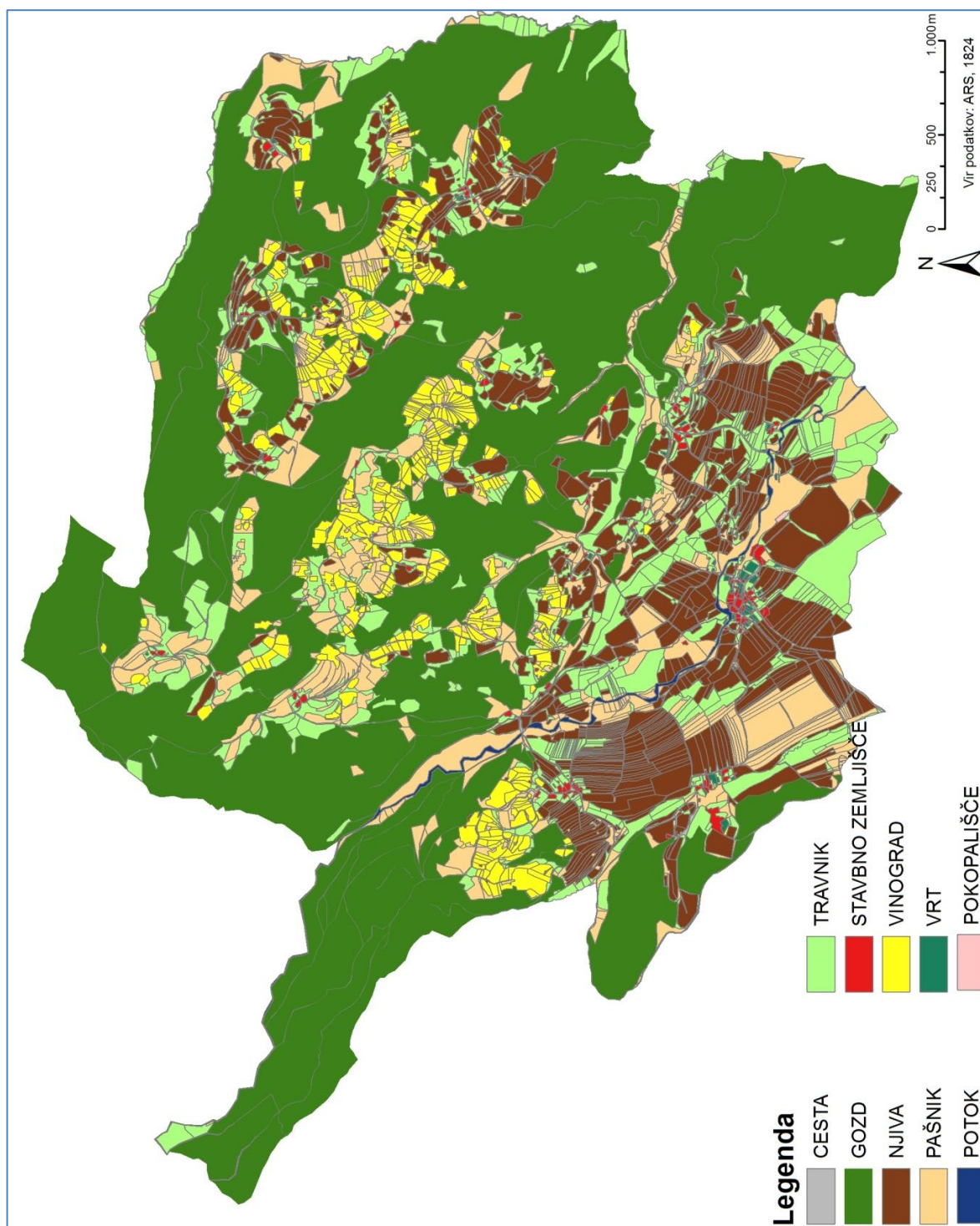
Page 2 (Middle):

- 101. Greda - goščo
- 102. Greda - goščo
- 103. Greda - goščo
- 104. Greda - goščo
- 105. Greda - goščo
- 106. Greda - goščo
- 107. Greda - goščo
- 108. Greda - goščo
- 109. Greda - goščo
- 110. Greda - goščo
- 111. Greda - goščo
- 112. Greda - goščo
- 113. Greda - goščo
- 114. Greda - goščo
- 115. Greda - goščo
- 116. Greda - goščo
- 117. Greda - goščo
- 118. Greda - goščo
- 119. Greda - goščo
- 120. Greda - goščo
- 121. Greda - goščo
- 122. Greda - goščo
- 123. Greda - goščo
- 124. Greda - goščo
- 125. Greda - goščo
- 126. Greda - goščo
- 127. Greda - goščo
- 128. Greda - goščo
- 129. Greda - goščo
- 130. Greda - goščo
- 131. Greda - goščo
- 132. Greda - goščo
- 133. Greda - goščo
- 134. Greda - goščo
- 135. Greda - goščo
- 136. Greda - goščo
- 137. Greda - goščo
- 138. Greda - goščo
- 139. Greda - goščo
- 140. Greda - goščo
- 141. Greda - goščo
- 142. Greda - goščo
- 143. Greda - goščo
- 144. Greda - goščo
- 145. Greda - goščo
- 146. Greda - goščo
- 147. Greda - goščo
- 148. Greda - goščo
- 149. Greda - goščo
- 150. Greda - goščo
- 151. Greda - goščo
- 152. Greda - goščo
- 153. Greda - goščo
- 154. Greda - goščo
- 155. Greda - goščo
- 156. Greda - goščo
- 157. Greda - goščo
- 158. Greda - goščo
- 159. Greda - goščo
- 160. Greda - goščo
- 161. Greda - goščo
- 162. Greda - goščo
- 163. Greda - goščo
- 164. Greda - goščo
- 165. Greda - goščo
- 166. Greda - goščo
- 167. Greda - goščo
- 168. Greda - goščo
- 169. Greda - goščo
- 170. Greda - goščo
- 171. Greda - goščo
- 172. Greda - goščo
- 173. Greda - goščo
- 174. Greda - goščo
- 175. Greda - goščo
- 176. Greda - goščo
- 177. Greda - goščo
- 178. Greda - goščo
- 179. Greda - goščo
- 180. Greda - goščo
- 181. Greda - goščo
- 182. Greda - goščo
- 183. Greda - goščo
- 184. Greda - goščo
- 185. Greda - goščo
- 186. Greda - goščo
- 187. Greda - goščo
- 188. Greda - goščo
- 189. Greda - goščo
- 190. Greda - goščo
- 191. Greda - goščo
- 192. Greda - goščo
- 193. Greda - goščo
- 194. Greda - goščo
- 195. Greda - goščo
- 196. Greda - goščo
- 197. Greda - goščo
- 198. Greda - goščo
- 199. Greda - goščo
- 200. Greda - goščo

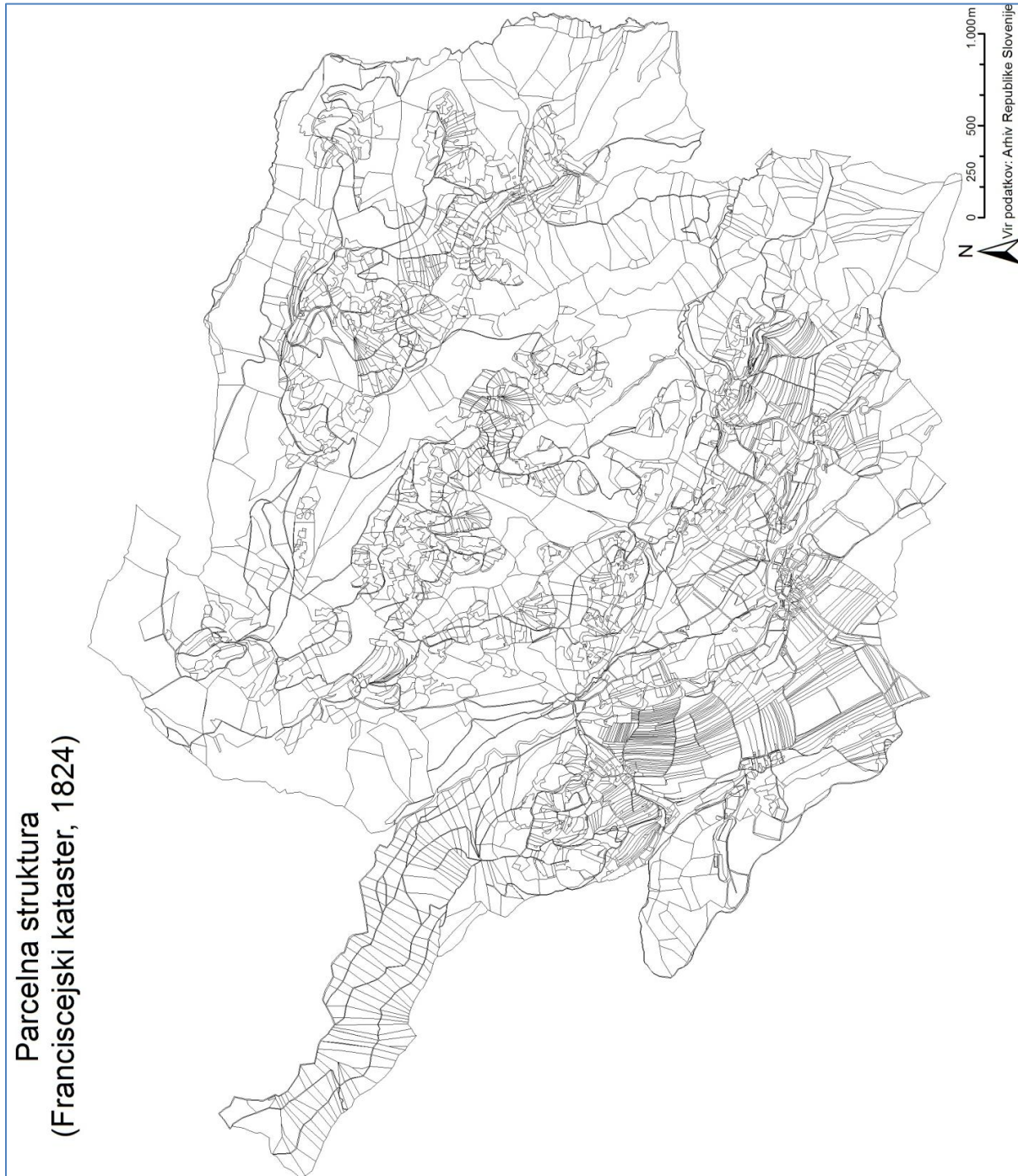
Page 3 (Bottom):

- 201. Greda - goščo
- 202. Greda - goščo
- 203. Greda - goščo
- 204. Greda - goščo
- 205. Greda - goščo
- 206. Greda - goščo
- 207. Greda - goščo
- 208. Greda - goščo
- 209. Greda - goščo
- 210. Greda - goščo
- 211. Greda - goščo
- 212. Greda - goščo
- 213. Greda - goščo
- 214. Greda - goščo
- 215. Greda - goščo
- 216. Greda - goščo
- 217. Greda - goščo
- 218. Greda - goščo
- 219. Greda - goščo
- 220. Greda - goščo
- 221. Greda - goščo
- 222. Greda - goščo
- 223. Greda - goščo
- 224. Greda - goščo
- 225. Greda - goščo
- 226. Greda - goščo
- 227. Greda - goščo
- 228. Greda - goščo
- 229. Greda - goščo
- 230. Greda - goščo
- 231. Greda - goščo
- 232. Greda - goščo
- 233. Greda - goščo
- 234. Greda - goščo
- 235. Greda - goščo
- 236. Greda - goščo
- 237. Greda - goščo
- 238. Greda - goščo
- 239. Greda - goščo
- 240. Greda - goščo
- 241. Greda - goščo
- 242. Greda - goščo
- 243. Greda - goščo
- 244. Greda - goščo
- 245. Greda - goščo
- 246. Greda - goščo
- 247. Greda - goščo
- 248. Greda - goščo
- 249. Greda - goščo
- 250. Greda - goščo
- 251. Greda - goščo
- 252. Greda - goščo
- 253. Greda - goščo
- 254. Greda - goščo
- 255. Greda - goščo
- 256. Greda - goščo
- 257. Greda - goščo
- 258. Greda - goščo
- 259. Greda - goščo
- 260. Greda - goščo
- 261. Greda - goščo
- 262. Greda - goščo
- 263. Greda - goščo
- 264. Greda - goščo
- 265. Greda - goščo
- 266. Greda - goščo
- 267. Greda - goščo
- 268. Greda - goščo
- 269. Greda - goščo
- 270. Greda - goščo
- 271. Greda - goščo
- 272. Greda - goščo
- 273. Greda - goščo
- 274. Greda - goščo
- 275. Greda - goščo
- 276. Greda - goščo
- 277. Greda - goščo
- 278. Greda - goščo
- 279. Greda - goščo
- 280. Greda - goščo
- 281. Greda - goščo
- 282. Greda - goščo
- 283. Greda - goščo
- 284. Greda - goščo
- 285. Greda - goščo
- 286. Greda - goščo
- 287. Greda - goščo
- 288. Greda - goščo
- 289. Greda - goščo
- 290. Greda - goščo
- 291. Greda - goščo
- 292. Greda - goščo
- 293. Greda - goščo
- 294. Greda - goščo
- 295. Greda - goščo
- 296. Greda - goščo
- 297. Greda - goščo
- 298. Greda - goščo
- 299. Greda - goščo
- 300. Greda - goščo

PRILOGA C: PRIKAZ KATASTRSKE RABE V K. O. ŠENTRUPERT – FRANCISCEJSKI
KATASTER (lasten prikaz)

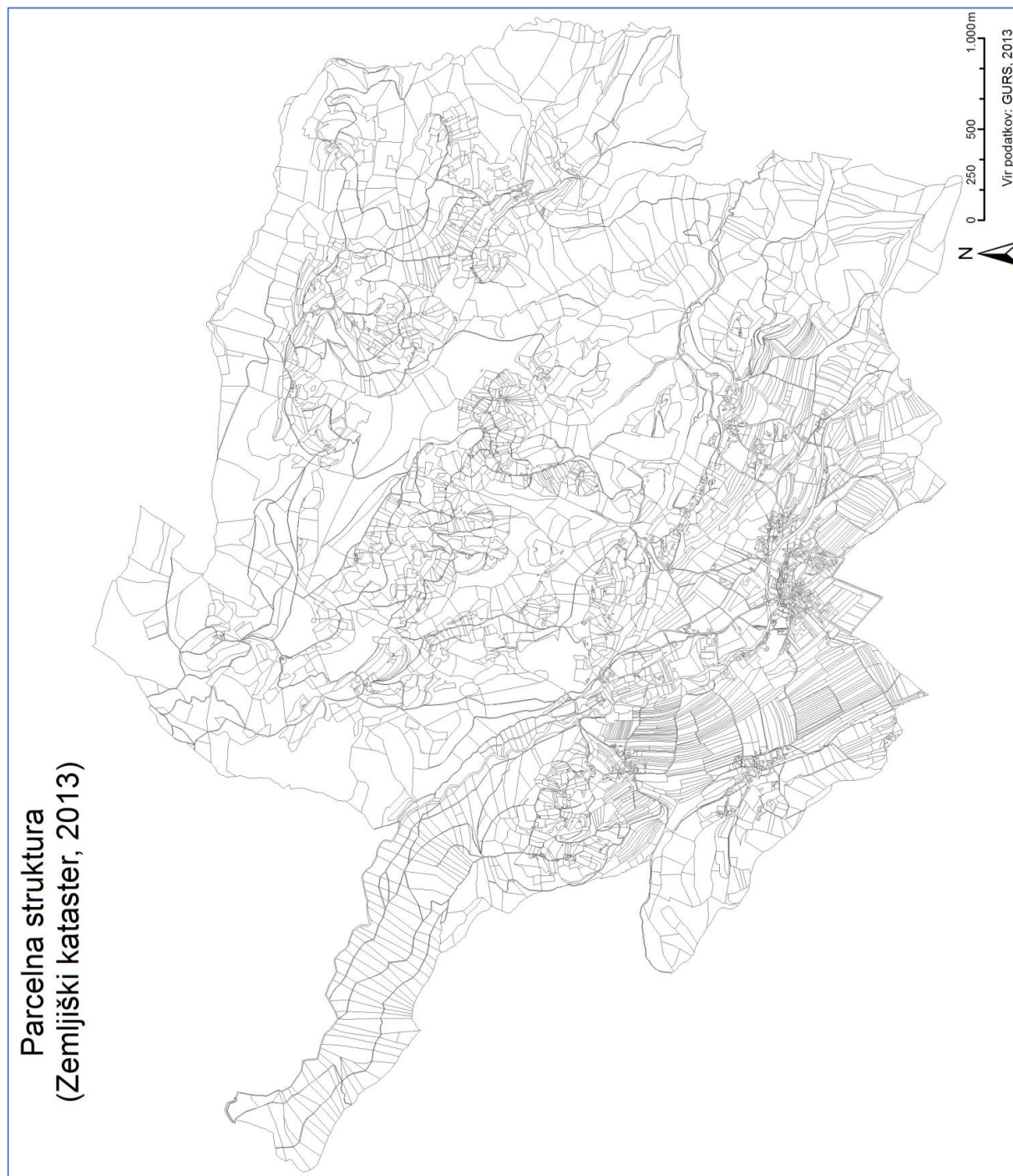

PRILOGA D: PARCELNA STRUKTURA FRANCISCEJSKEGA KATASTRA (lasten prikaz)

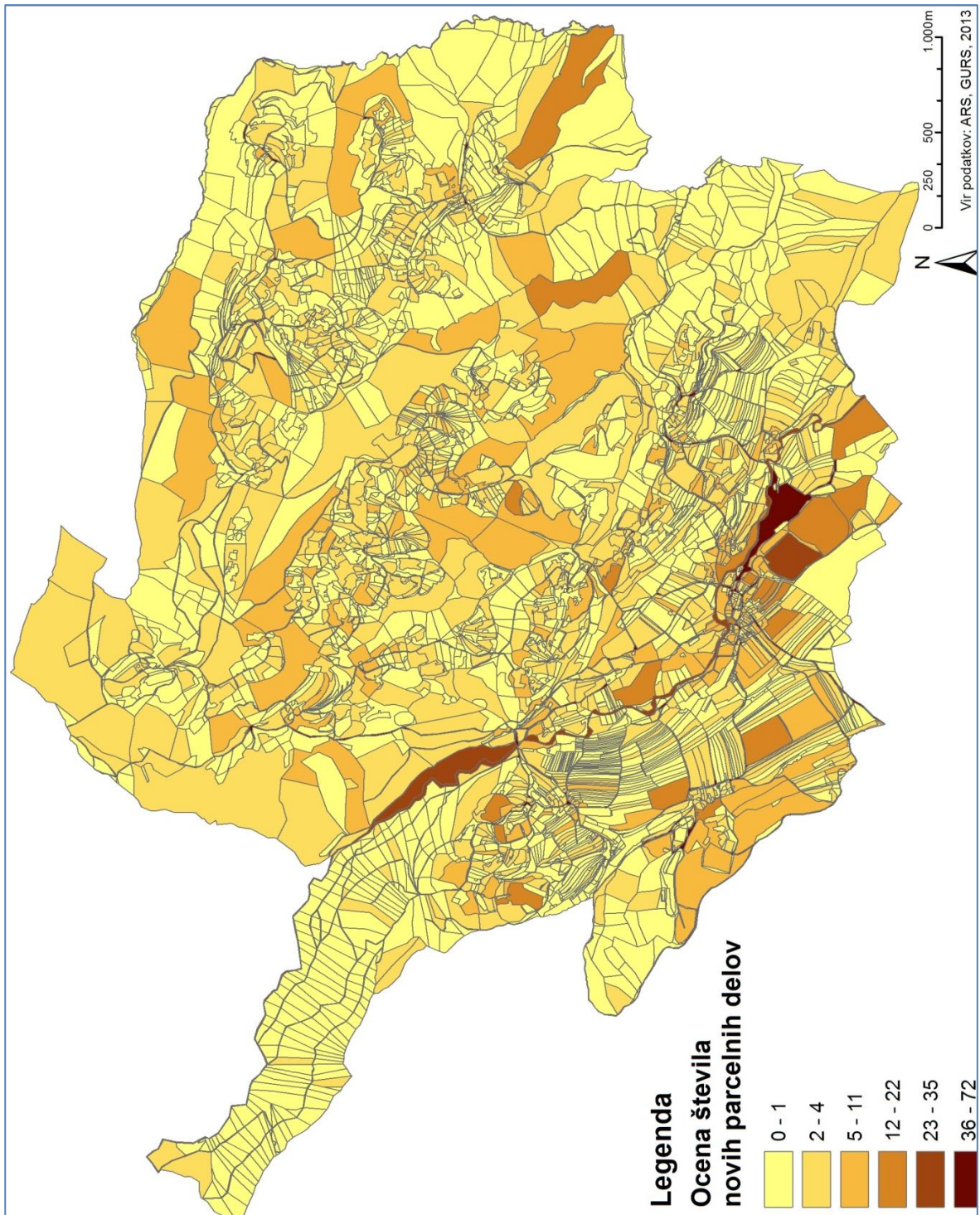

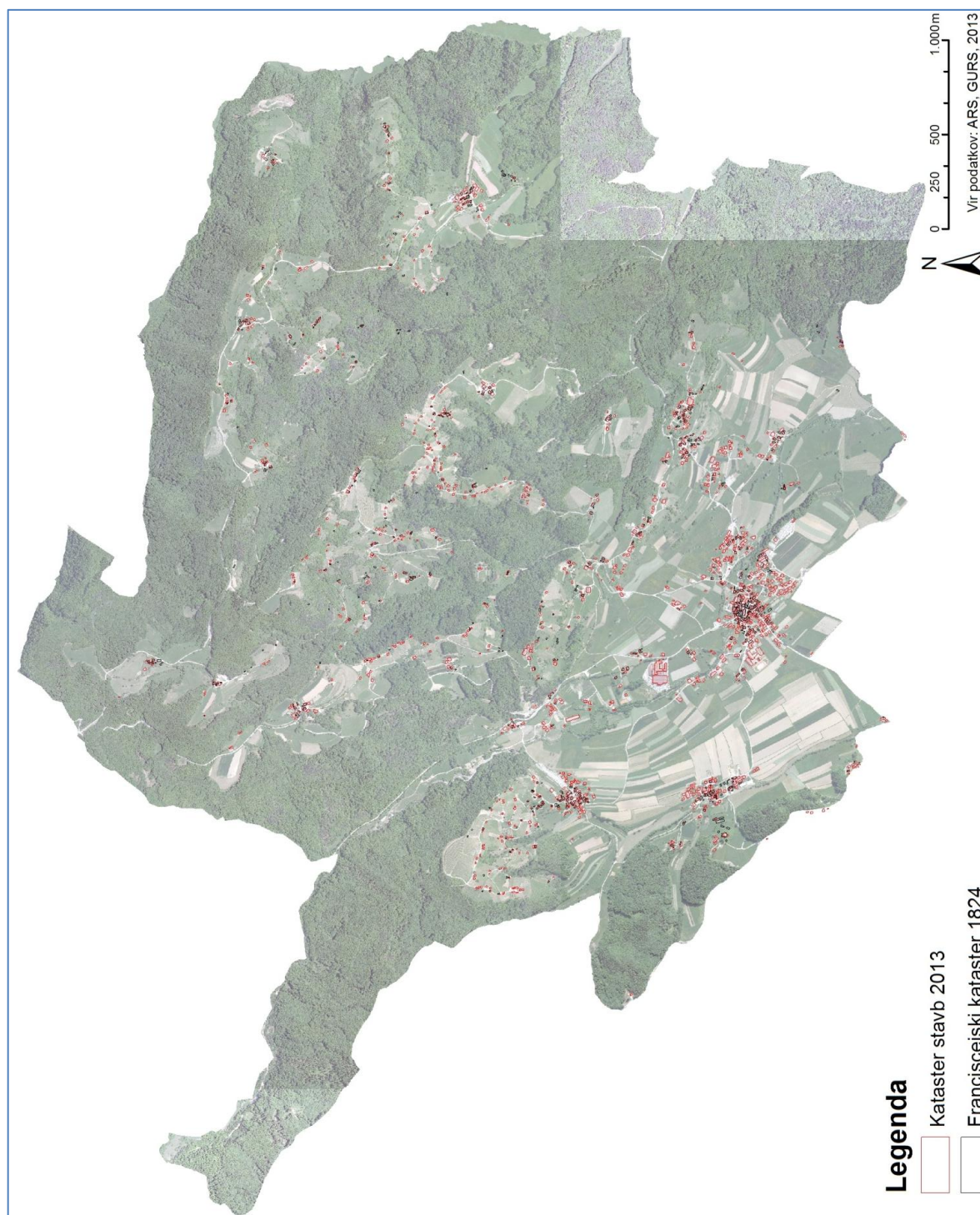
PRILOGA E: PARCELNA STRUKTURA ZEMLJIŠKEGA KATASTRA 2013 (lasten prikaz)

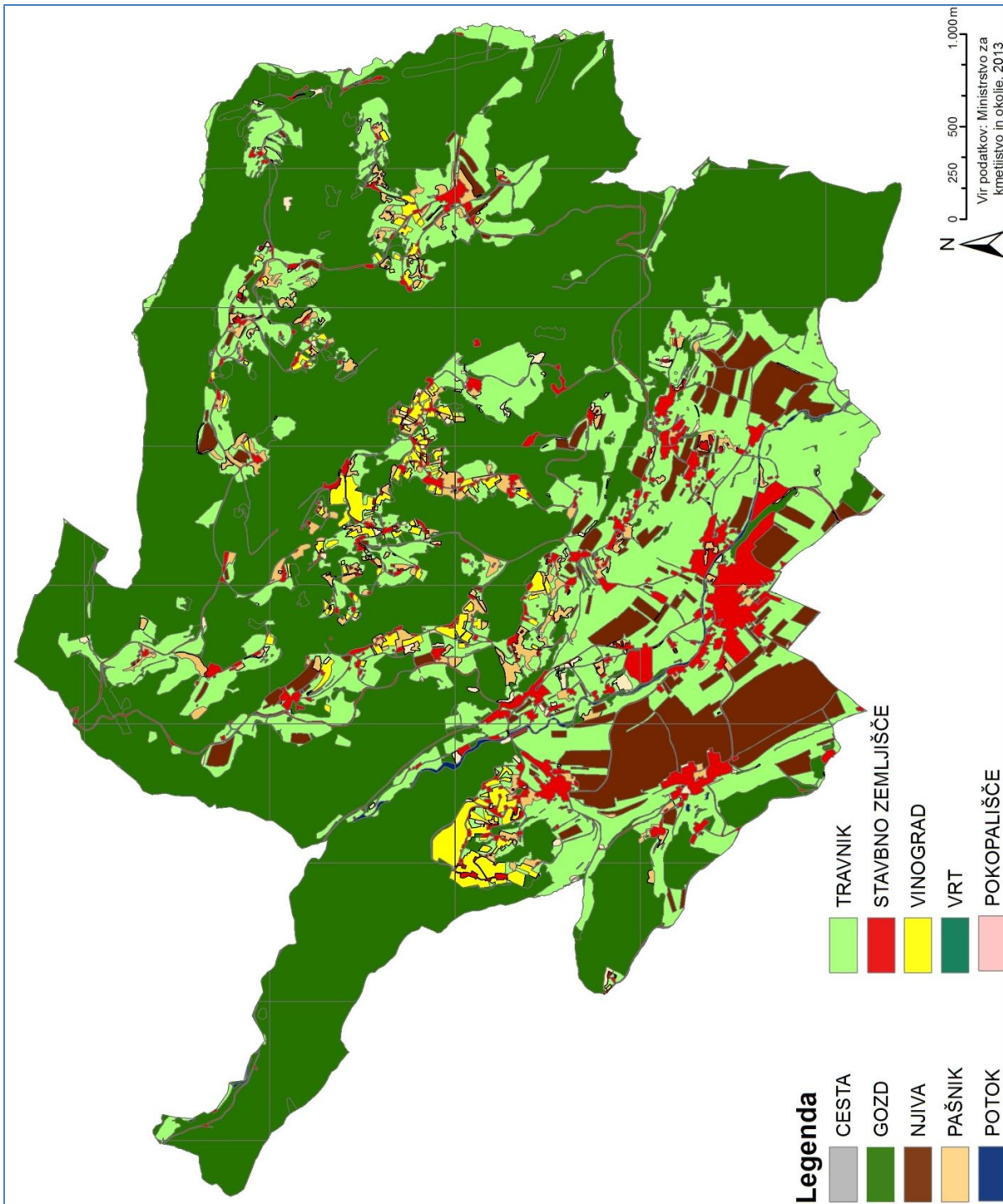
PRILOGA F: DELITEV PARCEL V OBDOBJU 1824-2013

PRILOGA G: PRIMERJAVA ŠTEVILA OBJEKTOV 1824–2013 (lasten prikaz)

PRILOGA H: DEJANSKA RABA 2013, POSPLOŠENE KATEGORIJE (lasten prikaz)

PRILOGA I: PODROBNI OPIS ZAJEMA DEJANSKE RABE AVGUST 2013

Interpretacijski ključ iz leta 2013 podaja dejanskim rabam, ki so opisane v tem poglavju, naslednje definicije:

i. 1100 – njiva

Njiva je obdelana površina s pripadajočimi obračališči (širine do 2 m), na kateri pridelujemo enoletne ali nekatere večletne kmetijske rastline in je lahko tudi v prahi ali pa ukorenišče hmeljnih sadik. Ta razred vsebuje tudi njive, ki so začasno zasejane s travo ali drugimi krmnimi rastlinami in se uporabljajo za košnjo ali pašo vendar ne več kot 5 let. Najmanjša površina, ki jo zajemamo, je 1000 m².

ii. 1160 – hmeljišče

Hmeljišče je površina, ki vsebuje žičnice, obračališča in poti, potrebne za obdelavo hmeljišča, bodisi v obdelavi bodisi v premeni. Hmeljišče je zemljišče z konstrukcijo, na katerem uspeva hmelj ali pa druga kmetijska rastlina. Najmanjša površina zajema je 1000 m².

iii. 1180 – trajne rastline na njivskih površinah

Na trajnih nasadih se nahajajo drevesnice, trsnice, zarodišča podlag, nasadi matičnih rastlin, nasadi okrasnih rastlin, trajna zelišča in trajne zelenjadnice. Tudi tukaj je najmanjša površina zajema 1000 m².

iv. 1190 – rastlinjak

V vrsto rastlinjak uvrščamo površine pod rastlinjaki, ne glede na način vzgoje in vrsto rastlin in nasade jagod, ki so gojene v rastlinjaki. Rastlinjaki so steklenjaki ali plastenjaki z močnejšo konstrukcijo in daljšo življenjsko dobo. Pri rabi rastlinjak zajemamo površine, večje od 25 m².

v. 1211 – vinograd

Vinograd je površina, ki je zasajena z vinsko trto, dejanska raba pa vsebuje tudi obračališča in poti v vinogradu ter brežine pri terasah. Pri zajemanju dejanske rabe lahko pride do zamenjav z intenzivnimi sadovnjaki, zato je pri zajemu potrebna še večja natančnost. Najmanjša površina zajema je 500 m².

vi. 1212 – matičnjak

Matičnjak je površina, kjer se pridelujejo podlage vinske trte, ki se uporabljajo za cepljenje. Matičnjak od vinograda težko ločimo samo z uporabo ortofota. Najmanjša površina zajema je 500 m².

vii. 1221- intenzivni sadovnjak

V to vrsto dejanske rabe prištevamo plantaže sadnega drevja, katere obdelujemo s sodobnimi intenzivnimi tehnologijami. Meja med intenzivno in ekstenzivno rabo je več: intenzivni nasad je običajno pravilnih oblik in ograjen z ograjo, sadna drevesa so posajena v vrste z veliko gostoto, njihova velikost pa je izenačena. V to vrsto vključujemo tudi jagodičevja, plantaže lupinarjev in površine, namenjene pridelavi namiznega grozdja. K površini sadovnjaka spadajo tudi obračališča in brežine. Najmanjša enota površine, ki se zajema pod to rabo, je 1000 m².

viii. 1222 – ekstenzivni oziroma travniški sadovnjak

Ekstenzivni oziroma travniški sadovnjaki se od intenzivnih ločijo po gostoti, vzorcu sajenja, vrsti obdelave, ... Gre za nasad visokodebelnih sadnih dreves gostote večje kot 50 dreves na hektar in tak sadovnjak ni predviden za intenzivno pridelavo. Tudi tukaj je najmanjša površina zajema 1000 m².

ix. 1230 – oljčnik

Oljčnik je z oljkami zasajena površina. Oljke so med seboj lahko oddaljene največ 20 metrov, ta vrednost pa se lahko poveča za največ 10 metrov, če gre za oljke na zunanjih robovih oljčnika, kjer je prostor, namenjen za obračališča in pomožne poti. Navadno je okoli vsakega drevesa zemlja prekopana in brez travne ruše, medvrstne razdalje in razdalje v vrsti pa so večje, kot pri intenzivnih sadovnjakih in s tem pomagajo pri ločevanju med tema vrstama dejanske rabe. Najmanjša površina, ki jo zajemamo, je 500 m².

x. 1240 – ostali trajni nasadi

V to vrsto dejanske rabe uvrščamo samorodnico, površine zasajene s šipkom, drnuljo, jerebiko, bezgom, ipd., ki se ne obdelujejo intenzivno, v površini nad 500 m².

xi. 1300 – trajni travnik

Trajni travnik je površina, ki je porasla s travo, deteljami in drugimi krmnimi rastlinami in se redno kosi oziroma pase. Na površini so lahko tudi drevesa, vendar gostota ne sme presegati 50 dreves na hektar. V to dejansko rabo uvrščamo tudi naravna travišča, zatravljene in obdelane rečne pasove, vsaj enkrat letno košena praprotišča idr. Tukaj je najmanjša površina zajema 1000 m².

xii. 1321 – barjanski travnik

To je površina, ki je porasla s travinjem, šašem in močvirsko preslico na organskih ali mineralno – organskih tleh, na kateri nivo talne vode med letom pogosto doseže površino tal. Na posnetku ortofoto so te površine opazne zaradi značilnih jarkov za izsuševanje. V to vrsto dejanske rabe pa uvrščamo le travnike na ljubljanskem barju in nikjer drugje v Sloveniji. Tudi tukaj je najmanjša površina zajema 1000 m².

xiii. 1410 – kmetijsko zemljišče v zaraščanju

To je zemljišče, ki se zaradi opustitve kmetovanja ali preskromne kmetijske rabe, zarašča in se na njem pojavlja grmičevje in mlado olesenelo rastje ki pokriva od 20 do 75 % površine. Minimalna površina, ki se še zajema, je tudi pri tej vrsti rabe 1000 m².

xiv. 1420 – plantaža gozdnega drevja

To je nasad gozdnega drevja, namenjen pa je izključno pridelavi lesa, okrasnih dreves ali plodov oziroma drugih delov drevja in pri katerem so razdalje med drevjem že ob zasaditvi takšne kot ob predvidenem razvojnem stanju sestoja.

xv. 1500 – drevesa in grmičevje

V to vrsto rabe uvrščamo površine, porasle z drevesi in grmičevjem, katerih pokrovnost presega 75 %, vendar niso uvrščene pod rabo gozd. V to dejansko rabo uvrščamo tudi obvodno zarast in mejice iz gozdnih dreves oziroma grmičevja.

xvi. 1600 – neobdelano kmetijsko zemljišče

Pri tej dejanski rabi gre za zemljišča, ki so npr. rigolana in pripravljena za azsaditev novih trajnih nasadov ali pa kmetijska zemljišča, ki se začasno ne uporabljajo zaradi gradnje infrastrukture ali pa so neobdelana zaradi drugih razlogov, lahko tudi zemljišča, z ogrado za živali, ki ni so porasla s travinjem, skratka kmetijska zemljišča, ki trenutno niso obdelana. Tudi tukaj je minimalna površina, ki se še zajema, 1000 m².

xvii. 1800 - kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem

To so zemljišča, porasla s travinjem, na katerih uspevajo posamična gozdna drevesa oziroma grmi in se redno, vsaj enkrat letno popasejo ali pokosijo. Pokrovnost travinja je vsaj 80 %, drevesnih krošenj oziroma grmov pa manjša od 75 %. Sem spadajo tudi redno pokošena praprotišča z gostoto večjo od 50 dreves na ha, ki se redno letno pokosijo. Najmanjša površina zajema je 1000 m².

xviii. 2000 – gozd

To so zemljišča, ki so v skladu s predpisi o gozdovih, opredeljena kot gozd. Pri gozdu je najmanjša površina zajema 2500 m². Med gozdne površine uvrščamo tudi gozdne poseke, gozdna zemljišča, kjer je prišlo do požara, snegoloma ali vetroloma in tudi poseke na trasah daljnovodov, cevovodov in smučarskih vlečnic, gozdne ceste, vlake in ostalo gozdno infrastrukturo.

xix. 3000 – pozidano ali sorodno zemljišče

V to vrsto rabe uvrščamo zemljišča, na katerih so zgradbe, ceste, ki vodijo do naselij ali hiš, parkirni prostori, rudniki, kamnolomi in druga infrastruktura, ki služi za opravljanje človeških dejavnosti. Sem spadajo tudi parki, drevoredi, vrtovi rekreacijske površine, kuhinjski vrtovi, funkcionalna zemljišča zgradb, jezovi, mostovi idr. Najmanjša površina zajema te vrste dejanske rabe je 25 m².

xx. 4100 – barje

Barje se deli na nizko in visoko in se ne uporablja za kmetijsko rabo. Vegetacija barja je navadno višja kot na barjanskih travnikih in se ne kosi. Najmanjša površina zajema je 5000 m².

xxi. 4210 – trstičje

Trstičje je s trstiko zaraslo močvirno zemljišče, kjer kmetijska obdelava ni mogoča. Tudi tu je najmanjša površina zajema 5000 m².

xxii. 4220 – ostalo zamočvirjeno zemljišče

Ta zemljišča so pogosto poplavljeni in vse čas bolj ali manj namočena in se ne uporabljajo v kmetijske namene. Tudi tukaj je najmanjša površina zajema 5000 m².

xxiii. 5000 – suho odprto zemljišče s posebnim rastlinskim pokrovom

Sem uvrščamo zemljišča, ki so nerodovitna in so na nedostopnem mestu, navadno v visokogorju. Vegetacija, ki pokriva zemljišče v manj kot 75 %, ne zraste nad 2 metra. Sem sodijo še večja območja erozije, zemljišča, kjer na površju prevladujejo kamnite ali matične osnove in območja zemeljskih plazov. To vrsto rabe zajemamo v enotah, večjih od 5000 m².

xxiv. 6000 – odprto zemljišče brez ali z nepomembnim rastlinskim pokrovom

Gre za nezazidana zemljišča, kjer je vegetacije malo ali pa je sploh ni. Zemljišča, prekrita z golimi skalami, peščene plaže in sipine, prodnate površine ob oziroma v vodotokih, melišča in ostale odprte površine pa zajemamo v to vrsto dejanske rabe le, če dosežejo površino, večjo od 5000 m².

xxv. 7000 – voda

Je površina, pokrita s površinskimi vodami, kot so jezera, reke, potoki in jarki, v katerih se nahaja voda. Sem uvrščamo vse tekoče in stoječe vode, pripadajoče kanale, vodo v melioracijskih jarkih, širine nad 2 metra (brez brežin), peščene plaže in sipine, rečne otoke, porasle z vegetacijo, zajetja, zadrževalnike, ribnike idr. Najmanjša površina zajema je 25 m² (Interpretacijski ključ, 2013).